

marksist teori 53

ISSN: 2757-8151

Temmuz-Ağustos 2022 ❖ 7.50 TL

Teori ve Eylem
dergisine bir eleştiri:
Saray rejimi ne zaman
faşist olacak?

İnan Özgür

TKP/ML'nin
sosyo-ekonomik
yapı analizi üzerine

TKP'nin sosyal şoven
gericiliği

Ziya Ulusoy

Kontrgerilla ordusu SADAT'ın
politik misyonu ve devrimci
politika

Göksu Çağan

Rusya-Ukrayna savaşının,
Avrupa enerji krizinin
bölgemize yansımaları

İbrahim Okçuoğlu

CIA ve Frankfurt Okulu'nun
anti-komünizmi

Gabriel Rockhill

Esneme kapasitesi

Efe Dağlı

Dosya: Devrimci Eleştirinin Yönü

Marksist Teori

7

Temmuz-Ağustos
2022

Daima Marksist Teori - Yaygın Süreli Yayın

Varyos Gazete Dergi adına Yazı İşleri Müdürü: Tülin Gür

Yönetim Yeri: Aksaray Mah. Müezzın Sok. İlhan Apt. No: 12/1 D:7 Fatih/İSTANBUL

Tel: (0212) 529 15 94 **Faks:** (0212) 529 06 75

Web Sitesi: www.marksistteori4.org

Baskı: Ceylan Matbaacılık Tel: (0212) 613 10 79

Abonelik: Yıllık 40 TL (Posta çekini yatırdıktan sonra bilgilerinizi e-posta veya faksla iletiniz.)

Posta Çeki Hesap No: Varyos Gazete Dergi 17629956

İçindekiler

7 | Kontrgerilla ordusu SADAT'ın politik misyonu ve devrimci politika
Göksu Çağan

17 | Rusya-Ukrayna savaşının, Avrupa enerji krizinin bölgemize yansımaları
İbrahim Okçuoğlu

27 | CIA ve Frankfurt Okulu'nun anti-komünizmi
Gabriel Rockhill

45 | Teori ve Eylem dergisine bir eleştiri: Saray rejimi ne zaman faşist olacak?
İnan Özgür

55 | TKP/ML'nin sosyo-ekonomik yapı analizi üzerine

73 | TKP'nin sosyal şoven gericiliği
Ziya Ulusoy

87 | Esneme kapasitesi
Efe Dağlı

Kontrgerilla ordusu SADAT'ın politik misyonu ve devrimci politika

Göksu Çağan

SADAT geleneksel Türk kontrgerillasının örgütlenmesinden pek çok yönüyle farklı bir yapı özelliği taşıyor. AKP tarafından örgütlenmesi başlı başına yeni bir durumu gösteriyor. Bu bağlamda SADAT'ın emperyalizm, sömürgeci faşist Türk devleti ve politik İslamcı AKP'nin çıkarlarının keşişiminin koordinatlarını ve misyonunu belirlediği özgün bir kontrgerilla örgütü olduğunu söyleyebiliriz.

CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu seçim güvenliğinin tehdit altında olduğuna dikkat çekmek için SADAT'ın kapısına gidip basın açıklaması yaptı. Kılıçdaroğlu'nun "Burada teröristler" dediği ve politik gündemin konusu yaptığı SADAT, son zamanların en önemli politik tartışma eksenlerinden birini oluşturuyor. Tartışmanın AKP-MHP blokuyla CHP-İYİP arasında süregiden politik hegemonya mücadelesinin açık bir ifadesi olduğu kuşkusuzdur. SADAT tartışması verili iktidar mücadelesinin yeni vasatını ve aktörlerini dolaysız biçimde yansıtıyor. Bu tartışmanın diğer bir ayağında ise, Türk kontrgerilla yapısının mafyaçete kolu Sedat Peker gibi bileşenler duruyor. Devletin özel bir alanı olan kontrgerilla örgütlenmesi merkezli gelişen burjuva siyasal mücadele toplam tablosu, aynı zamanda bir 'devlet krizi'ne işaret ediyor.

Kemal Kılıçdaroğlu'nu teyakkuza geçiren asıl etkenin SADAT yöneticisi Ersan Ergür'ün, "Bu vatan kanla alındı, kanla savunuluyor. Bu vatani Türkiye düşmanları ile işbirliği yapanlara sandıkta teslim etmeyeceğiz. Vatan sağ olsun" açıklamasının yanı sıra, politik İslamcı faşist şefin siyasal mücadelede kontrgerilla araçlarını kullanma sicil ve pratiği olduğunu vurgulamak gerekiyor. 7 Haziran-1 Kasım 2015 tarihleri arasında kontrgerilla aparatlarını kullanarak iktidar mevkini koruyan faşist şefin bir kez daha aynı yolu ve yordamı deneyeceği yönündeki analiz, yorum ve şiddet senaryolarının kesifleştiği bir siyasal vasatta, CHP lideri duruma müdahale ederek bir ön alma hamlesi geliştirdi. Açık ki Kılıçdaroğlu, SADAT'ı hedef haline getiren siyasal bir atraksiyonla AKP-MHP faşist blokunun kontrgerilla ve iç savaş yöntemlerini kullanarak ikti-

dar konumu elde etmesini önlemeyi amaçlıyor. Seçimi kaybeden faşist şefin seçim sonuçlarını tanımayacağı tecrübesiyle harekete geçen CHP ve bağlaştığı burjuva muhalefet, bu yolla kontrgerillanın siyasal kullanımını asli misyonuyla sınırlamak ve seçim güvenliğini garantilemek istiyor. Başka bir anlatımla kontrgerilla örgütlerinin belirlenen varlık amaçları ve siyasal misyonlarıyla -ezilenlere, halklara ve politik öncülerine karşı- kullanımını savunuyor. Öte yandan Kılıçdaroğlu bu hamlesiyle MİT'in SADAT'ı kontrol altına almasını istiyor ve MİT'i yönlendiriyor. Devlet bürokrasisi içinde süregiden yarılma ve saflaşmayı yansıtan SADAT kapışmasında MİT'in bir kesimiyle Millet İttifakı arasında bir ittifaklaşma olduğu anlaşılıyor. Kılıçdaroğlu'nun mütemediyen bürokrasiye yaptığı saflaştırma çağrılarının böylesi bir arka planı bulunuyor. Kontrgerillanın "amaç dışı" burjuva iktidar ve siyasal iç mücadele için kullanılmasının öznesi olarak gündeme gelen yeni kontrgerilla örgütü SADAT'a daha yakından bakalım.

Bir Kontrgerilla Ordusu Olarak SADAT

SADAT savaş konjonktürünün politik-askeri aracı olarak siyasal tarihe giriş yaptı. AKP'nin kendi askeri-sinai kompleksini inşa adımının bir parçası olarak örgütlenmeye çalışılan SADAT, Suriye iç savaşı dönemeciyle yeni bir misyon ve karakter kazandı. Bilindiği gibi TC devletinin dümenini tutan AKP iktidarı bölgesel emperyal güç olma isteği ve hevesiyle 2011 Mart'ında başlayan Suriye'deki iç savaşa müdahil oldu. Daha ilk 'an'dan itibaren

Suriye'deki politik İslamcı çetelere askeri, politik, diplomatik vb. her türlü desteği sundu. ABD ve Batı emperyalizminin pohpohlaması ve sunduğu desteği arkasına alan TC devleti ve AKP hükümeti yeni-Osmanlıcı emperyal vizyonu realize etmek için harekete geçti. Kabaran emperyal iştahla Suriye iç savaşına boylu boyunca dalan politik İslamcı Tayyip Erdoğan ve Ahmet Davutoğlu ekibi, Şam rejimini devirmeyi çam devirmek kadar kolay bir eylem gibi görüyor ve sunuyordu. Emperyal güç olma hevesi taşkın bir siyasal retorikle betimleniyordu. Öyle ki

Kılıçdaroğlu bu hamlesiyle MİT'in SADAT'ı kontrol altına almasını istiyor ve MİT'i yönlendiriyor.

dönemin Dışişleri Bakanı A. Davutoğlu "Şam'daki Emevi Cami'inde fetih namazı" vaaz ediyordu. Yeni-Osmanlıcı aklın kurguladığı emperyal zafer hayalinin bir çöl serabına dönüşmesi uzun sürmedi. Suriye savaşına bölgesel emperyal güç ve emperyalist koalisyonun bir bileşeni olarak dahil olan sömürgeci faşist Türk burjuva devleti ve siyasi dümeni elinde tutan AKP hükümeti, hızla kapsamlılaştıran ve olağanüstü ağırlaşan savaş gerçekliği ve ihtiyaçlarıyla karşı karşıya kaldı. Suriye savaşının kendini dayatan ihtiyaçlarına uygun araç ve imkanları hızla inşa etmek ya da devşirip kullanmak sömürgeci Türk devleti ve AKP iktidarı için acil ve yaşamsal önemde bir konu haline geldi. SADAT tastamam bu gerçek bir savaş konjonktürü içinde gelişti.

Savaşın ebeliğini yaptığı bir savaş aparatı olarak doğdu. Yeni türde bir kontrgerilla uzvu olarak ete-kemiğe büründü. AKP iktidarının resmi olarak yapamadığı pek çok operasyonel görevi üstlenerek işlev kazandı. MİT ve TSK'nın belirlediği bir misyonla Suriye savaşında etkinleşti.

Kontrgerilla ordusu SADAT 2012 yılında kuruluyor. Yeni nesil bir askeri şirket formuyla 28 Şubat 2012 tarihinde kuruluş dilekçesini sunuyor. Ancak izin belgesini Haziran 2012'de alıyor. Kuruluş tarihinin 28 Şubat olarak belirlenmesinin özel bir anlamı bulunuyor. Bu kuruluş tarihiyle SADAT kendisini politik İslamcı bir örgütlenme olduğunu ilan ediyor. SADAT'ı kuran ekibin başında eski bir emekli asker olan Adnan Tanrıverdi bulunuyor. 1996 yılında Tuğgeneral rütbesindeyken kadrosuzluk gerekçesiyle emekliye sevk edilen Adnan Tanrıverdi, eski bir kıdemli Özel Harp Dairesi subayı. 1944 yılı Konya Akşehir doğumlu olan Adnan Tanrıverdi, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Zooloji bölümünde bir yıl eğitim görüyor. Sivil eğitimini bırakıp Harp Okulu'na gi-

riyor. 1966 yılında Harp Okulu'ndan mezun oluyor. Bu yıllar emekçi sol hareketin ve devrimci gençlik hareketinin gelişip serpilmesine karşı devletin antikomünizm konseptiyle kontrgerilla örgütlenmelerini paramiliter formlarda örgütlediği bir dönem karakterize ediyor. Komünizmle Mücadele Dernekleri, Komanda Kampları, MHP'nin örgütlenmesi vd.leri bu dönemin paramiliter örgütleridir. Dolayısıyla Adnan Tanrıverdi antikomünist konseptli kontrgerilla vasatında ideo-politik kimlik kazanıyor. Başından beri antikomünist ve politik İslamcı bir çizgide yürüyor. Erbakan-Milli Görüş çizgisine yakın duruyor. Özel Harp Dairesi'nin terhisatından geçiyor. Kontrgerillanın merkezi olan Özel Harp Dairesinde uzun yıllar görev yapıyor. Halklarımıza ve devrimci harekete karşı özel savaş yürütüyor. Adnan Tanrıverdi emekliliğe sevk edilmeden önce İstanbul Kartal'da bulunan 2. Zırhlı Tugayı'nın komutanı olarak görev yapıyor. Bu dönemde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'la tanışıyor. Politik İslamcı kimlikleri nedeniyle bu ta-

nışma ve ilişki derinleşerek devam ediyor. Adnan Tanrıverdi, 28 Şubat neo-Kemalist restorasyon sürecinde politik İslamcı kimlikleri ve 'irticai faaliyetleri' nedeniyle ordudan doğrudan ihraç veya kadrosuzluk gerekçesiyle emekli edilen askerlerin bir kısmını etrafında topluyor. Bu eski askerlerle 2000 yılında Adaleti Savunanlar Derneği (ASDER) adıyla bir dernek kuruyor ve başkanlığını yapıyor. ASDER varlık gerekçesini ordudan ihraç edilmiş askerlerin hakları için mücadele etmek olarak açıklıyor. ASDER'in kurucu çekirdek kadrosunu eski özel harp dairesi askerleri oluşturuyor. Örneğin ASDER'in kurucusu ve danışmanı Nevzat Kaşif Tarhan, özel harp dairesinde emekli olana kadar görev yapıyor. Nevzat Tarhan 12 Eylül askeri faşist cunta koşullarında devrimci tutsaklar üzerinde ilaç ve diğer deneyler yapan faşist ekibin içinde yer alıyor. Ayhan Songar, Turan İtil ve Nevzat Tarhan bu dönemde bir kontrgerilla birimi olarak çalışıyor. Devrimci tutsaklar üzerinde çok çe-

şitli deneylere katılan Nevzat Tarhan esasen psikiyatri ve ruh sağlığı konusuna yoğunlaşıyor, bu konularda deneyler yapıyor. Nevzat Tarhan bugün de benzer faaliyetler, özel harp tekniklerine dayalı yeni kontrgerilla çalışması yürütüyor. Adnan Tanrıverdi gibi özel harp teknik ve örgütlenme becerisini 'sivil alan'a taşıyor. ASDER'e paralel ve iz düşümlü olarak İnsani Değerler ve Ruh Sağlığı Vakfı'nı kuruyor. AKP iktidarının sunduğu güçlü destekle Nevzat Tarhan, İnsani Değerler ve Ruh Sağlığı Vakfı'na bağlı İstanbul Üsküdar Üniversitesi'ni kurup rektör olarak başına geçiyor. 3 Mart 2011'de kurulan İstanbul Üsküdar Üniversitesi ASDER'li eski özel harpçi Mehmet Zelka gibi pek çok eski özel harpçi askeri bünyesinde istihdam ediyor. Üsküdar Üniversitesi Rektörü Nevzat Tarhan ve yardımcısı Mehmet Zelka önderliğinde psikolojik harp uzmanları yetiştiriyor. Bu bağlamda Üsküdar Üniversitesi'nin esasen psikolojik harp uzmanları yetiştirmeyi misyon olarak üstlenmiş bir yüksek

öğretim kurumu niteliği taşıdığına vurgulamak gerekiyor. Bu üniversite psikolojik harp ekseninde duran çalışmalarla kitlelerin algı, değer, yargı ve kanaatlerini ideo-politik bakımdan dönüştürme amacı güdüyor. Faşist devlet için “makbul vatandaş” kitlesi yaratmayı hedefleyen özel/psikolojik savaş faaliyetlerinde özellikle belirli kurum ve kişiler etkin rol oynuyor. Nevzat Tarhan bunların en önde gelenlerden biri oluyor. Azılı bir homofobik ve soy faşist olan Nevzat Tarhan eşcinselleri heteroseksüellere dönüştürme normalleştirme uyguluyor. ABD faşist bilimcilerinin Nazilerden mülhem bu dönüştürme terapilerinin insan sağlığı üzerinde çok yıkıcı sonuçları olduğu biliniyor. Bu yüzden dünyanın pek çok ülkesinde bu lanetli dönüştürme terapileri yasaklanmış bulunuyor. Halihazırda Nevzat Tarhan “Onarım Terapisi” adıyla böyle bir merkezi işletmeye ve faşist bilim yapmaya devam ediyor.

Başlangıçta AKP'nin kendi toplumsal hegemonyasını yaratma ve kendi kadrolarını devşirme ve hazırlama araçları olarak örgütlenen belirli politik İslamcı dernek, vakıf, üniversitelerin ilerleyen süreçte yeni bir misyona doğru nitelik değiştirdiğini görüyoruz. SADAT'ın yeni bir kontrgerilla örgütü haline gelmesi aynı zamanda AKP'nin iktidarlaşma ve kendi hegemonyasını tesis etme hikayesini de anlatıyor. Adım adım ilerleyen AKP bu süreçte devlet imkanlarını partisel gelişmeye hasretti. SADAT böylesi elverişli koşullarda ve tıpkı AKP'nin de serpilip geliştiği devlet fideğinde kompleks bir yapı olarak vücut buldu. Kendisi de Özel Harp Dairesi mamulü olan AKP'nin devlet ve parti ihtiyaçlarını

kesiştiren yeni kontrgerilla örgütleri örgütlemesi bu yüzden şaşırtıcı sayılmaz. SADAT, AKP iktidarı tarafından örgütlenen bir kontrgerilla örgütlenmesi olsa da faşist Türk burjuva devletinin ihtiyaçlarına uygun konumlanan ve devlet görevlerini yerine getiren bir örgüttür. Dernek, vakıf, üniversite, askeri şirket ve strateji merkezi kompleks yapısıyla yeni nesil bir kontrgerilla örgütüyle karşı karşıya olduğumuzu görüyoruz. SADAT'tan bir yıl sonra yine aynı kadro ve yapı tarafında kurulan ASSAM yeni kontrgerillanın strate-

**Faşist devlet için
“makbul vatandaş”
kitlesi yaratmayı
hedefleyen özel/
psikolojik savaş
faaliyetlerinde özellikle
belirli kurum ve kişiler
etkin rol oynuyor.**

ji kurumu olarak işlev kazanıyor ve kompleks yapının eksik kalan son yanını tamamlıyor. ASSAM öteden beri bu örgütlenmenin fikri arka planı olan politik İslamcı ideo-politik müktesebatı daha üst düzeyde örgütleniyor ve kurumsal niteliğe kavuşuyor. ASSAM bir strateji kurumu olarak bu kompleks yapının siyasal ve askeri stratejik ihtiyaçlarını realize ediyor. SADAT, 25 İslam ülkesine yönelik çeşitli projeler yürütüyor. AKP ve Türk devletinin referans olması sayesinde yılda ortalama 15-20 arası proje teklifi alıyor. Şirket bünyesinde Harp akademilerinde, Genelkurmay karargahında, askeri ataşeliklerde, NATO karargahında

çalışmış eski askerler yer alıyor. Çavuştan generale her düzeyde asker emeklisi SADAT'ın farklı departmanlarında görev yapıyor. Şirketin binası İstanbul Beylikdüzü'nde bulunuyor.

SADAT'a yeni nesil kontrgerilla nitelemesi yapmamızın birkaç yeni ve temel unsuru var. Birincisi SADAT'ın yasal bir askeri şirket ve örgüt özelliklerini kendinde barındırması ve bir nevi "paralı ordu" niteliği taşımasıdır. ABD ve Rusya'nın "paralı/kiralık ordu" (Blackwater vs.) örneklerinden esinlendiği apaçık olan SADAT söz konusu ordu-

SADAT şirket kuruluş Amacında "Gayr-i Nizami Harp" eğitimi vereceğini ilan ediyor. Böylece kendini diğer "paralı ordu"lardan yasal olarak ayırmış oluyor.

larla birebir örtüşmüyor. SADAT sürekliliği olan yasal, profesyonel ve paralı savaşçı gücü bulundurmuyor. SADAT şirket kuruluş amacında "Gayr-i Nizami Harp" eğitimi vereceğini ilan ediyor. Böylece kendini diğer "paralı ordu"lardan yasal olarak ayırmış oluyor. Esasen "kiralık ve taşeron ordu" olarak işlev kazanıyor. Bu durumu belirleyen temel faktör dosdoğru faşist Türk burjuva devlet geleneği ve gerçekliğidir. Zira faşist Türk burjuva devlet felsefesi ve geleneği ikinci bir orduya kategorik olarak kapalıdır. TSK'ya şirk koşma anlamına gelecek hiç bir 'özel ordu', 'paralel ordu' vs. askeri

örgütlenmeye –kendisine tabi değilse- varlık hakkı tanımaz. SADAT bu nedenle bir kontrgerilla aparatı ve askeri-sınai kompleksin bir bileşenidir. İkincisi ABD ve Batı emperyalizminin bölgesel taşeronu misyonu üstlenmiş sömürgeci Türk burjuva devletinin emperyalist egemenlerin ihtiyaçlarını önceleyen bir örgütlenmedir. Emperyalizm taşeronluğu ana varlık sebebidir. Bu kapsam içinde işbirlikçi Türk egemen sınıflarının iç ve dış bölgesel ihtiyaçlarını realize etme durumu ikincil bir özel görev olarak SADAT'ın diğer misyonunu belirliyor. Üçüncüsü, SADAT geleneksel Türk kontrgerillasının örgütlenmesinden pek çok yönüyle farklı bir yapı özelliği taşıyor. AKP tarafından örgütlenmesi başlı başına yeni bir durumu gösteriyor. Bu bağlamda SADAT'ın emperyalizm, sömürgeci faşist Türk devleti ve politik İslamcı AKP'nin çıkarlarının kesişiminin koordinatlarını ve misyonunu belirlediği özgün bir kontrgerilla örgütü olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim geride kalan dönemdeki SADAT pratiği tümüyle bu gerçeklikleri içerip betimlemektedir.

Emperyalizmin Politik İslamcı-Cihadist Hareketleri Kontrol Etme ve Kullanma Araçları Olarak SADAT

Suriye iç savaşı sürecinde SADAT'ın boyu boyunca ABD ve Batı emperyalizminin -hatta dolaylı ve dolaysız biçimleriyle kimi uğraklarda Rus emperyalizminin (Cihatçı çetelerin İdlib'te kontrol altına alınması gibi)- askeri taşeron örgütü olarak çalıştığını görüyoruz. SADAT rüştünü Suriye savaşında ispatladı. El Nusra başta olmak üzere pek çok cihatçı çeteyi destekleyen ve Müslü-

man Kardeşler liderliğine soyunan AKP Suriye iç savaşında kendini emperyalist egemenlere pazarladı. AKP'nin politik İslamcılık liderliği jestleriyle öne çıkması ve Esad rejimini yıkmak için cihatçı örgütlere açık destek sunması, işbirlikçi Türk egemenlerini ve devletini hem emperyalistler hem de cihatçı örgütler için “biricik” veya var olan en iyi seçenek haline getirdi. İşbirlikçi Türk devleti bir kez daha jeo-politikasını pazarlarken iki müşterisini de memnun etmek için tarihsel bir girişkenlik ortaya koydu. SADAT'ı hızla işlevlendirerek Suriye iç savaşında emperyalist koalisyonun emrine ve hizmetine sundu. SADAT'ın seçilmesi gelişigüzel değildi. Her şeyden önce SADAT AKP'nin bir parçasıydı. AKP'yle aynı ideo-politik kimliği taşıyan SADAT'ın savunduğu ASRIKA projesi Ortadoğu başta olmak üzere politik İslamcı örgütleri etkileyecek bir faktör özelliği taşıyordu. Adnan Tanrıverdi ve ASSAM'ın ASRIKA olarak konseptleştirdiği bu fikriyatın özü-özeti AKP'nin bir zamanlar yüksek tutkuyla savunduğu

“Genişletilmiş Ortadoğu” projesinin politik İslamcı bir versiyonundan başka bir şey değildi. Adnan Tanrıverdi, Asya ve Afrika'daki 22 Müslüman ülkeyi bir İslam Birliği içinde birleştirmeyi strateji haline getiriyor ve ASRIKA projesinde liderliği AKP ve Tayyip Erdoğan'a veriyordu. Müslüman kardeşliği, İslam birliği argümanlarıyla bezeli bu bölgesel emperyal güç olmak için ABD ve batılı emperyalizme taşeronluk projesinde belli görevler almak ve yerine getirmek gerekiyordu. Bu bağlam içinde Suriye iç savaşında gayr-i nizami harp örgütlenme görevini MİT ve Genelkurmay-Özel Harp Dairesiyle birlikte üstlenen SADAT sahada ilk dönemde çok etkili işler yaptı. Gayr-i nizami harp eğitiminin yanı sıra lojistik, askeri mühimmat tedariki, propaganda araçlarını örgütlenme ve kullanma gibi pek çok alanda destek sundu. SADAT Suriye savaşına askeri güç hazırlamada başat rollerden birini oynadı. Özellikle TC devletinin ordusuyla Suriye ve Rojava işgaline bilfiil girişmeden önce SADAT sahaya askeri güç dev-

şirme ve hazırlama konusunda AKP hükümetinin gayriresmi ve kirli işlerini yerine getirdi. MİT ve Özel Harp Dairesi ile birlikte askeri eğitim kampları kurdu. Sadece Suriyeli cihatçı çetelere mensup savaşçıları değil örneğin Afgan gençlerini, Uygurları, Türkiye’den ve başka coğrafyalardan gelen gönüllü cihatçıları da asimetrik savaş amacıyla eğitti. SADAT’ın Sakarya, Tokat, Konya ve Efrin’de açığa çıkan askeri eğitim kampları dışında başka kampları da olduğu kuşkusuzdur.

SADAT’ın etkinlik sahasını sadece Suriye/Rojava olarak düşünmek eksik ve yanlış bir değerlendirme olur. SADAT’ın çok etkin olarak sahada olduğu yerlerden biri Libya oldu. Rusya ve TC devletinin karşı karşıya geldiği bu savaş alanında 88 SADAT askeri eğitmen ve uzmanının Rusya tarafından yakalanıp açığa çıkarılması bu kiralık ordunun etkinliğini çarpıcı biçimde ortaya seriyor.

Bir İç Savaş/Kontrgerilla Ordusu Olarak SADAT’ın Rolü

Bir kontrgerilla örgütü olarak SADAT Türkiye, Kuzey Kürdistan ve Rojava’da da kullanıldı. Rojava’da IŞİD ve cihatçı çetelerin Rojava Devrimi’ne karşı örgütlenmesi ve kullanılmasında SADAT, kritik rol oynadı. Sultan Murat Tugayları’ndan El Nusra’ya pek çok çete gücünü eğitip Rojava Devrimi güçlerine saldırtma ve yine Rojava işgallerine hazırlamada MİT ve Türk ordusunun yanında yer aldı.

Türkiye ve Kuzey Kürdistan’da SADAT’ın üç farklı evrede ve farklı biçimde kullanıldığını söyleyebiliriz. IŞİD’in 2015 Haziran’ından başlayan kitle katliamı serisinin bir faili de SADAT’tır. AKP’nin 7 Haziran-1

Kasım arasında başvurduğu iç savaş yöntemli kitle pasifikasyonu stratejisi klasik kontrgerilla tarzı örneğine birebir uymaktadır. Kontrgerillanın el kitabı ve kullanma kılavuzu Sahra Talimnamesi’nin tipik bir uygulaması ve Türkiye’deki kontrgerilla pratiklerinin güncel bir dramasını sunan 7 Haziran-1 Kasım 2015 konjonktürü bize AKP’nin SADAT ve diğer iç savaş aparatlarını kullandığını anlatıyor. Adana HDP binasına bombalı saldırı, Amed HDP mitingine katliamcı bombalı saldırı, Suruç Katliamı, Ankara Gar Katliamı AKP’nin kontrgerilla terörüyle iktidar yolunu döşediği eylemler oldu. Daha yakın tarihten, HDP İzmir il binasına baskın düzenleyerek Deniz Poyraz’ı katleden Onur Gencer’i de SADAT eğitti.

Elbette bu faşist terör dalgasına özel psikolojik savaş aygıtları eşlik etti. Davutoğlu’nun bu süreci işaret ederek kontrgerilla imasında bulunduğunu biliyoruz. Aslında Davutoğlu tüm kurulu düzen partileri ve siyasi liderleri gibi kontrgerilla gerçeğini sadece ima yoluyla siyaset konusu yapıyor. Kontrgerillanın burjuva iç siyasal mücadelede kullanımına karşı çıkıyor. O yüzden “Bildiklerimi anlatsam halk içine çıkamazlar” ucuz şantaj jestleriyle popülizm siyaseti yapıyor.

SADAT’ın ikinci kullanım evresi ve alanı 15 Temmuz darbe girişimi süreci oluyor. Darbeden 1 ay sonra SADAT Başkanı Adnan Tanrıverdi’nin faşist şef Erdoğan’ın başdanışmanı ve “Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu” üyesi olması SADAT’ın bir ödüllendirilmesi ve devlet katlarında rütbelenip taltif edilmesi anlamına geliyor. Başdanışman olduktan sora SADAT başkan-

lığından istifa eden Adnan Tanrıverdi, 2020 yılına kadar faşist saray rejiminin bir parçası olarak görev yaptı. 15 Temmuz darbe girişi sırasında “sivil” ve paramiliter güçlerin askerlerin geçiş yollarını kesme pratiklerini önceden çalıştıklarını ve bu süreçte çok özel rol oynadıklarını açıklayan SADAT yönetici ve sözcülerinin söylemlerinin bir kısmının kendi rolünü abartan propaganda olsa da bir gerçeği yansıtmaktadır. Keza 15 Temmuz'dan sonra ordu yapısının yeniden yapılandırılmasında SADAT ve Adnan Tanrıverdi'nin oldukça yönlendirici olduğunu somut pratiklerinden görebiliriz. Açığa çıkan Gürcan Onat örneği bu gerçekliği örnekliyor. SADAT yöneticisi olarak 2 yıl boyunca askeri okullara öğrenci alım komisyonunda çalışan Gürcan Onat, SADAT'ın devletin en kritik yerlerinde olduğunu belgeliyor.

SADAT'ın üçüncü etkinlik evresi aynı zamanda kontrgerillanın farklı zeminde kullanılmasını ifade ediyor ve AKP'nin kontrgerillayı burjuva siyasal iktidar mücadelesinde siyasal rakiplerine karşı kullanması gerçeğine işaret ediyor. AKP sadece SADAT gibi özgün kontrgerilla aparatlarına sahip değil. 15 Temmuz sonrası politik İslamcı ve faşist paramiliter örgütlerin önünü açan AKP geniş yelpazede bir milis örgütleri şebekesi örgütledi. Osmanlı ocaklarından, milli beka derneklerine, özel hareket derneklerinden 15 Temmuz derneklerine, İHH'dan politik İslamcı tarikat ve cemaatlara kadar envaiçeşit paramiliter yapı AKP'nin milis gücü haline getirilmiş bulunuyor. SADAT'ın bu milis gücünün büyük kısmını özel harp teknik ve konseptlerine göre eğitip bir iç savaşa hazır hale getirdiğini görmemiz gerekiyor.

AKP siyasal iktidar için iç savaşı göze alıyor ve milis gücünü buna göre konumluyor. Yazının girişinde vurgulandığı gibi Kemal Kılıçdaroğlu ve bağlaştığı düzen partileri bu gerçeği ve eşitsiz konvansiyel durumu görüyor. Millet İttifakı bu duruma MİT ve devletin el koymasını politika haline getirmiş bulunuyor. Seçimlerle bir iktidar değişiminin stratejisini yürütüyor.

Bu tabloda eksik olan emekçi solun üçüncü cephe olarak iktidar ve politik hegemonya mücadelesine stratejik görüş açısı doğrultusunda müdahalede bulunamamasıdır. Üçüncü cephe politik İslamcı faşist

AKP siyasal iktidar için iç savaşı göze alıyor ve milis gücünü buna göre konumluyor

şeflik rejiminin bu iç savaş hazırlığına seyirci kalamaz. Kontrgerilla terörünün hep ilk hedefi olan emekçi sol hareketimiz acı tarihsel tecrübelerle dönüp yeniden bakmalı ve günün dayattığı anti-faşist görevlere acil olarak odaklanmalıdır. Faşizme karşı iktidar perspektifini ve bilincini koruyan bir politik cepheleşme düzeni almalıdır. Seçimlerle iktidar değişikliği beklentisinin bir politik sinizm hali olarak irade çürütücü rolünü görmelidir. Faşizme karşı gerçek bir cephesel siyaseti iç savaş gerçeğiyle gören bir iktidar ve hegemonya mücadelesini ivedilikle yükseltmelidir. SADAT kapışması da gösteriyor ki işbirlikçi Türk egemen sınıflarının iki blok/cephesi arasındaki iktidar mücadelenin karakteri daha da sertleşecektir. Üçüncü cephe

ve bir tüm olarak emekçi sol hareket
sertleşecek siyasal mücadele koşul-
larına uygun bir fiili -meşru müca-

dele hattını kurarak sürece müdahale
edebilir ancak.

Rusya-Ukrayna savaşının, Avrupa enerji krizinin bölgemize yansımaları

İbrahim Okçuoğlu

Son dönemde Baltık ölkelerinden Orta ve Doğu Avrupa ölkelerine gaz teminine dair projeler, Katar ve ABD'den LNG tedariki, Cezayir'den daha fazla gaz tedariki ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yapılan yatırımlar Avrupa'nın stoklar bittikten sonra oluşacak olan enerji açığına gidermekten oldukça uzaktır. Örneğin J. Biden yıl sonuna kadar Avrupa'ya 15 milyar metreküplük doğal gaz (LNG halinde) temin edeceğini söylüyor. Bu miktar Rusya'dan ithal edilen doğal gazın onda birinden daha azdır. Sanki Avrupalı müttelikleriyle dalga geçiyor.

Kısaca Sorunun Kaynağı Üzerine

24 Şubat 2022'de Rusya Devlet Başkanı V. Putin'in "Ukrayna'nın askerden ve Nazizm'den arındırılması" amacıyla "özel operasyon" adıyla başlattığı savaş devam etmektedir. Her ne kadar adı "özel operasyon" olsa da bu doğrudan emperyalist bir savaştır. Savaşın taraflardan biri Ukrayna olsa da aslında bu savaş ABD=NATO ile Rusya arasında bir savaştır. Nedenini her iki tarafın jeopolitik anlayışlarında aramak gerekir. Ukrayna, Amerikan emperyalizminin kendi çıkarı için sahaya sürdüğü piyondan öte bir şey değildir. Bunun böyle olduğunu savaşın seyri boyunca Batı'yla karşı karşıya kaldığı sorunlar da açıkça göstermektedir.

Amerikan emperyalizminin yönlendirdiği NATO, doğu genişleme-

sini Ukrayna ile taçlandırmak; bu cephede Rusya'nın direncini kırmak, Rusya'yı savaşa başlayan taraf olarak göstermek için provokasyon ve savaş kışkırtıcılığını doruk noktaya vardırdı. Sonuçta savaşı başlatan taraf Rusya oldu.

Şimdi sorun Ukrayna'nın NATO ve AB üyeliğinin ötesine geçti. ABD, daha düne kadar "NATO üyesi olmayı düşünmüyoruz" diyen Finlandiya ve İsveç'i de NATO üyesi olmaya ikna etti. Böylece ABD ile Rusya (ve Çin) arasındaki jeopolitik konumlanma Girit adasından başlayarak Bulgaristan-Romanya-Ukrayna Baltık ölkeleri-Finlandiya üzerinden kuzey kutbuna kadar uzandı.

Batı açısından amaç oldukça açık: ABD böylece bir taraftan Baltık Denizi'ni bir NATO denizine dönüştürürken ve Rusya'nın denizlere

açılmasını kendi iznine bağlarken, diğer taraftan da kuzeyde Çin'in Avrupa pazarlarına açılmasını engellemek için adım atmış oldu.

Amerikan emperyalizmi "gönülsüz dostlarını" kendi çıkarları doğrultusunda harekete geçirmek için şantaj ve baskıdan da çekinmedi. Bu "gönülsüz dostlarının" başında Almanya ve Fransa gelmektedir. Amerikan emperyalizmi Avrupa cephesini ancak AB'yi hizaya getirerek yanında tutacağını biliyordu. Bu nedenle örneğin Almanya'yı "Kuzey Akım 2 projesini durduracaksınız" diye tehdit etmekten de geri kalmadı. Amacına da ulaştı. Bunun ötesinde Rusya'ya karşı alınan bütün yaptırımlarına AB'yi, tabii başta da Almanya ve Fransa'yı razı etti. Artık ABD söylüyor, AB yaptırım kararı alıyor.

En büyük desteğini İngiltere'den alan Amerikan emperyalizmi, NATO'yu ölüm döşeğinden kaldırarak yeniden güçlendirdi; NATO çerçevesinde safları sıklaştırdı, Doğu Avrupa cephesini askeri olarak donattı. Ancak, NATO'nun yeniden güçlenmesi ne kadar sürer veya örneğin Almanya ve Fransa güçlenmiş NATO içinde Amerikan jeopolitikasına ne kadar boyun eğer, burası belli değildir.

Bu savaş Doğu Avrupa cephesinde Ukrayna'yı, her iki jeopolitik doktrin (ABD-Rusya) arasında her iki tarafın sorunu olan bir cephe ülkesi durumuna getirdi. Aynı kaderi üye olmasalar da Rusya'ya karşı aldıkları tavırdan dolayı Finlandiya ve İsveç de paylaşacaktır. Aynı kader Yunanistan üzerinde de dolaşmaktadır.

Bu savaş ne zaman sonuçlanırsa sonuçlansın savaşa neden olan sorun; ABD ve Rusya arasındaki rekabet, jeopolitik it dalaşı ortadan kalk-

mış olmayacaktır. Bu nedenle hem Rusya hem de ABD güçlerinin bir kısmını bu bölgede konuşlandırmak zorunda kalacaktır. Çin'i çevreleme adına askeri imkanlarını Pasifik bölgesine kaydıracağı için ABD, Doğu Avrupa'daki bu jeopolitik hattın tutulmasını NATO ülkelerine ve AB'ye bırakmak zorunda kalacaktır. Yani ABD'nin hesabına göre bu cephenin tutulmasında NATO ve AB görev almalıdır. Ancak, Ukrayna-Rusya savaşı, yaptırımlar gösterdi ki, ne her AB üyesi ne de her NATO üyesi ABD'nin veya AB'nin her dediğine, kararına uymuyor. Ne bölgesel NATO güçleri ne de AB, böyle bir sorumluluğu üstlenmeye, ABD'nin çıkarlarını savunmaya niyetlidirler. Rusya'ya karşı yaptırımlar uygulanıyor. Ancak soru şu: Rusya ile ticareti, sermaye ilişkisi kesilmiş, ihtiyacı olan enerjiyi Rusya'dan alamayan AB, Rus gazına oldukça bağımlı olan Almanya, Amerikan dayatmasına ne kadar dayanabilir?

Ukrayna-Rusya savaşının esas nedeni jeopolitik olduğu ve Çin'i de doğrudan olmasa da dolaylı olarak içine aldığı için etkisini bütün dünyada gösterecektir. Her tarafta yeni saflaşmalar, yeni müttefiklik ilişkile-

rinin geliştirildiğini; “düşmanların” “dost”, “dostların” “düşman” olduğunu, olacaklarını göreceğiz. Ancak bu savaşın daha şimdiden etkisini gösterdiği ve göstereceği belli bölgeler de vardır. Karadeniz, Türkiye, Kafkaslar, Ortadoğu, Orta Asya toplan ağzında olan bölge ve ülkelerdir.

Bu savaşın en önemli sonuçlarından birisi de enerji alanında krizin patlak vermesine neden olmasıdır. Aslında enerji alanındaki kriz, yapısal bir kriz olarak devam etmekteydi. Bu konuda uluslararası alanda enerji değişimi bağlamında alınan kararlar enerji sorununun yapısal bir kriz ola-

Enerji krizinin devam etmesi, zaten ne onduran ne de öldüren seyrinde olan dünya ekonomisini derin bir ekonomik krizle karşı karşıya bırakabilir.

rak devam ettiğini göstermektedir.

Enerji krizinin devam etmesi, zaten ne onduran ne de öldüren seyrinde olan dünya ekonomisini derin bir ekonomik krizle karşı karşıya bırakabilir. Bu bağlamda siyasi ve jeopolitik açıdan enerji krizini bazı ülkelerin uzun dönem kaldırabilmeleri mümkün olmayacaktır. ABD'nin Rusya'dan doğal gaz ve petrol alımını yasaklaması, bu yasaklamayı AB'nin yaptırıma dönüştürmesi bazı ülkeleri çok zor durumda bırakacaktır. Stoklar bitince bunu göreceğiz. Avrupa, Rusya'dan alınan petrol ve doğal gazın yerini tutacak kaynak bulamazsa bazı ülkelerde ekonomi durma noktasına gelebilir, derin bir ekonomik krize evrilebilir. Örneğin

Alman ekonomisi “taşıma su” misali enerjiyle varlığını sürdüremez. Yani ya Rusya'dan enerji almaya devam edecektir veya “hemen şimdi” misali farklı enerji kaynakları bulacaktır. Böyle bir kaynak en kısa zaman içinde bulunamayacağı için Almanya ve AB'nin birçok ülkesi ABD yasağına restini çekerek Rusya'dan enerji alacaktır. Macaristan buna bir örnektir.

Almanya henüz bu restini çekmedi, boyun eğdi ve şimdilerde Amerikan emperyalizminin de desteğiyle başka bölgelerden en kısa zamanda enerji temini için arayışa girdi.

Almanya'nın enerji temini, AB'nin veya toplamda Avrupa'nın enerji temini demektir.

Enerji güvenliği ve rekabet savaşının beraberinde getirdiği yaptırımlar ve Avrupa'da (AB'de) ortaya çıkan enerji sorunu

AB, Rusya'ya karşı enerji yaptırımlarında anlaşmakta oldukça zorlandı. Bunu AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell, Brüksel'de gerçekleştirilen AB Dışişleri Bakanları toplantısı bitiminde yaptığı açıklamada “Oy birliği zorluğuyla karşı karşıyayız” diyerek dile getirdi. AB Komisyonu, bazı üye ülkelerin karşı gelmeleri nedeniyle yaptırım paketi içeriğinde bir takım değişiklikler yapmak ve Macaristan, Slovakya ve Çekya'ya Rusya'dan petrol ithalatında ek süre tanımak zorunda kaldı. Macaristan Rusya'dan petrol ithalatı yasağına karşı çıkarak, AB yaptırımlarının yürürlüğe girmesini engelledi.

Nihayet 31 Mayıs'ta AB üyesi ülkelerin liderleri, yıl sonuna kadar Rusya'dan petrol ithalatının yüzde

90'ına yasak getirecek 6. yaptırım paketi konusunda anlaşma sağladı.

Bu karar söz konusu paketle Macaristan'a, petrol yaptırımlarından muafiyet tanımakla alınabilmişti.

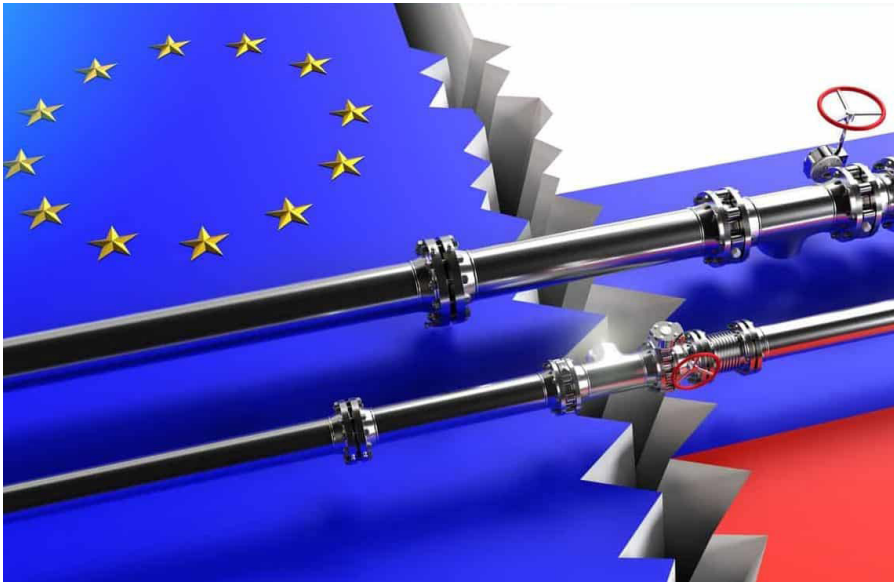
Her halükarda Avrupa Birliği ve bu birliğin önde gelen ülkesi Almanya enerji açığını kapatmak için alternatifler üzerinde düşünmek ve hareket etmekle karşı karşıya kalmıştır. Amerikan emperyalizmi "Ben size LNG satayım" diye bir yol göstermeye çalışmaktadır. Pahalı olması ve hemen gerçekleştirebilecek olmaması bir yana bunun bir çözüm olmayacağı açık. Bu nedenle bir bütün olarak AB, enerji derdine düşmüştür.

Sanayinin üretebilmesi, AB konforunun devam edebilmesi için en kısa zamanda AB'ye enerji akışının sağlanması gerekmektedir.

Ayrıca Rusya'nın "Alınan enerjinin rubleyle ödenmesi gerekir" kararı da ruble ile ödeme durumu olmayan veya buna yanaşmayan ülkeleri/şirketleri baskı altına almaktadır ve tek başına bu durum da Avrupa'da

enerji sorununun çözümünü zora sokmaktadır. Aslında bu bir restleşmedir. Rusya "dost olmayan ülkeler" için 1 Nisan itibarıyla doğal gazda yeni ödeme sistemini yürürlüğe koydu. Bu sisteme göre, başta AB olmak üzere bu ülkelerdeki gaz ithalatçılarının Gazprombank'ta döviz ve ruble cinsinde iki özel hesap açması gerekiyor.

Enerji temini bakımında AB büyük sorunlarla karşı karşıya. Söz konusu yaptırımlar AB'yi Rus enerjisinden kopartıyor ama bir alternatif de sunmuyor. Yaz aylarında pek hissedilmeyen enerji sıkıntısı kış gelince AB üzerine bir kabus gibi çökecektir. Bu kabusu yaşamamak adına Almanya AB sözcüsü olarak Azerbaycan'ın, Katar'ın kapısını çaldı ve Türkiye'ye yaklaşımında şimdiye kadar alışık olmadığımız bir yumuşaklık sergilemeye başladı. Türkiye'nin satacak ne petrolü ne de doğal gazı var. Ancak, Rusya'dan petrol ve doğal gaz ithalatına karşı alternatif olacak bütün güzergahlar Türkiye'den geçmektedir. Azerbaycan, Türkmenistan veya

Orta Asya petrol ve doğal gazının; Katar, Irak, Güney Kürdistan petrol ve doğal gazının veya Doğu Akdeniz (İsrail), aynı zamanda (şimdilik pek mümkün gözükmesine de) Mısır doğal gazının Avrupa'ya sevkiyatı ancak ve ancak Türkiye üzerinden olabilir. Bu nedenle AB, enerji temini konusunda artan görüşme trafiğinde Türkiye'yi özellikle dışlamıyor. Şimdi hiç kimse EastMed projesinden bahsetmiyor. Varsa da yoksa da Türkiye'nin dahil olduğu alternatifler. AB yetkilileri doğal gaz ve petrol atıl projelerinin hayata geçirilmesi, mevcut olanlarının kapasitelerinin artırılması için arayış içindeler.

Türkiye de enerji diplomasi trafiğine doğrudan aktif olarak katılmaktadır. Örneğin Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, 6 Haziran tarihli açıklamasında "Bu savaşın bir yansıması olarak Avrupalı dostlarımızın enerji krizinden daha az etkilenmesi için gayret gösteriyoruz. Bu konuda özellikle Azerbaycan da çok önemli bir sorumluluk üstleniyor. Önümüzdeki günlerde ve haftalarda bu konuları gerek lojistik gerek enerji konularını görüşmek için Kazakistan ve Türkmenistan'la da yakında üçlü toplantılar gerçekleştireceğiz" diyerek enerji konusunda faşist diktatörlüğün sözcüsü olarak Avrupa'nın bu sorunuyla ne denli iç içe olduğunu dile getirmiş oluyor.

AB şimdilik stoklardaki doğal gazı kullanıyor. Kış aylarında durum değişecek. LNG alternatif olur mu?

Son dönemde Baltık ülkelerinden Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine gaz teminine dair projeler, Katar ve ABD'den LNG tedariki, Cezayir'den daha fazla gaz tedariki ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yapılan yatırımlar Avrupa'nın

stoklar bittikten sonra oluşacak olan enerji açığını gidermekten oldukça uzaktır. Örneğin J. Biden yıl sonuna kadar Avrupa'ya 15 milyar metreküplük doğal gaz (LNG halinde) temin edeceğini söylüyor. Bu miktar Rusya'dan ithal edilen doğal gazın onda birinden daha azdır. Sanki Avrupalı müttelikleriyle dalga geçiyor. Katar gibi gazı Avrupa'ya LNG ile satmak zorunda olan ülkelerin LNG ihracatı, aynı zamanda İsrail'den Mısır'a kurulacak boru hattıyla ulaştırılacak gazın Mısır'da sıvılaştırıldıktan sonra Avrupa'ya ulaştırılması ve Avrupa'nın enerji sıkıntısını gören Fas ve Nijerya'nın 15 ülkeden geçen yaklaşık 5 bin 660 kilometre uzunluğunda bir doğal gaz boru hattıyla Avrupa'ya gaz ihracatı da Avrupa'nın enerji talebini en kısa zamanda karşılayacak projeler değildir. Avrupa ülkeleri halihazırda toplam tüketimlerinin yaklaşık 1/5'ini LNG olarak tedarik ediyorlar. Yani LNG tedarikinde büyük artışlara yönelebilmek için hem üreten hem de tüketen ülkelerde yeni tesislerin yapılması, mevcut olanların kapasitelerinin genişletilmesi gerekir ki, bu da hem uzun zaman alması hem de yüksek maliyet gerekçeleriyle kısa vadede mümkün olacak bir çözüm değildir.

Geriye en kısa zamanda temini mümkün olan Azerbaycan ve Orta Asya; Katar, Irak Güney Kürdistan ve Doğu Akdeniz petrol ve doğal gazı kalmaktadır. Yaptırımlardan dolayı petrol ve doğal gaz zengini İran bu alternatifler içinde değildir.

Doğal gazının yüzde 40'ını, petrolünün ise yüzde 25'ini doğrudan Rusya'dan ithal eden Avrupa, iklim değişikliği bağlamında verdiği sözü tutacak, üstlendiği sorumluluğu ye-

rine getirecek durumda değildir. AB, enerji temin edememe durumunda toplumsal ve ekonomik yaşamını devam ettirmek için kaçınılmaz olarak kömür tüketimine geri dönecektir ve fosil yakıt ithalatını artırmak zorunda kalacaktır.

Savaşın bölgemize yansımaları

Türkiye şimdiye kadar açıklamalarında her ne kadar “Her iki tarafı da kaybetmek istemiyoruz, ama bu işgali, savaşı kabul edemeyiz” dese de Ukrayna’nın yanında olduğunu göstermektedir. Türkiye bu tavrına ve bu savaşta ABD ve NATO’nun her dediğini yapmamasına rağmen hem Rusya hem de ABD tarafından kaybedilmek istenmeyen bir ülke konumundadır. Bunu stratejik konumuna ve dünya jeopolitikasındaki yerine borçludur.

ABD Karadeniz’e istediği savaş gemileriyle girmek ve istediği kadar orada kalabilmek için Türkiye’yi Sovyetler Birliği döneminden bu yana sürekli baskı altına almıştır. Bu baskılama Gürcistan savaşı döneminde olduğu gibi şimdi de gündeme getirilmektedir. Rusya ise Montrö anlaş-

masına aynen uyulmasından yanadır. Türkiye’nin bu savaşta esas taraf belirlenmesini Montrö anlaşmasını nasıl uygulayacağına göreceğiz.

Bu savaş Türkiye’yi Karadeniz, Suriye merkezli Ortadoğu, Doğu Akdeniz, Libya, Kafkasya ve Orta Asya’da hangi tarafta durduğuna bağlı olarak etkileyecektir.

Türkiye bu savaşın ortaya çıkardığı sorunları fırsata çevirmeye çalışmaktadır. Başarısız olduğu da söylenemez.

1- Türkiye, Finlandiya ve İsveç’in NATO üyesi olmalarına veto sırasında bulunuyor. Bütün sorunu görünüşte “terörizme karşı mücadele” adı altında bu iki ülkenin Kürt Özgürlük Hareketi’ne bakışıdır. Ancak, esas sorun bu değildir. Faşist diktatörlüğün esas isteği bu vetoyla ABD, AB ve NATO’yu taviz vermeye zorlamaktır. Diktatörün ne istediği açık. Güney Kürdistan ve Rojava işgallerine göz yumması, bazı yaptırımların (silah sanayi) kaldırılması.

2- Bu iki ülkenin NATO üyeliği sorunu devam ederken Avrupa enerji sorunu da Türkiye açısından bir fırsata dönüştü. Türkiye, AB’den

aynak: http://www.usbed.org/yayinlar/petrol_ve_dogalgazin_dunyadaki_onemi_ve_turkiye_iran_enerji_politikalari, 15 Ekim 2015 itibari

özellikle Almanya'dan istediğini almadan Katar, Irak, Güney Kürdistan, Azerbaycan, İsrail kaynaklı enerjinin Avrupa'ya ulaşımını zorlaştırabilir. Türkiye bu nedenle Güney Kürdistan ve Rojava işgallerine göz yumulmasını AB'den de talep edebilir. Örneğin Almanya Dışişleri Bakanı'nın "Türkiye vazgeçilmez ortağımız" açıklamaları boşuna değildir. Daha öncesinde hemen her operasyonu (Güney Kürdistan ve Rojava) yüksek sesle kınayanların, tepki gösterenlerin başında Almanya gelirdi. Şimdi ses çıkartmıyor.

AB'nin yeterli enerji temini (Kürt, Irak, Katar, Azerbaycan, Orta Asya enerjisinin Avrupa'ya taşınması) Türkiye olmaksızın mümkün değildir. Bütün hatlar Türkiye'den geçmektedir.

Faşist diktatörlük eline geçen bu "tarihi" fırsatı jeopolitik olarak kullanacak; özellikle Güney Kürdistan ve Rojava'ya saldırılarına, işgal girişimlerine ses çıkartılmamasını, onaylanmasını isteyecektir.

Ukrayna savaşından dolayı Rusya'nın Ortadoğu'da daha pasif olması veya zayıflaması, güçlerinin bir kısmını çekmesi Türkiye'nin Rojava'ya yeni bir işgal girişimini kolaylaştırmaktadır. Diğer taraftan Türkiye'nin Finlandiya ve İsveç'in NATO üyeliğini veto etmesi veya uzun dönem kabul etmemesi Rusya'nın çıkarımadır. Rusya, hem güçlerini çektiği için hem de bir olasılık olarak Türkiye yeniden veto pürüzü yaratırsa, Türkiye'ye Rojava'da yeni bir işgale göz yumarak karşılık verebilir.

Amerikan emperyalizmi de Türkiye'yi daha fazla uzaklaştırmak için Rojava işgaline göz yumabilir.

Petrol ve Doğal Gaz Boru Hatları Üzerine Bitmeyen "İt Dalası" ve Türkiye'nin Bunu Fırsata Çevirmesi

Rus petrol ve doğal gazına ambargo konulması, Avrupa'nın enerji temini için istediği gibi, rekabetsiz enerji sağlayacağı anlamına gelmez. Rusya, ABD ve müttefiği AB'nin enerji çıkarımı ve pazarlanması bağlamında rekabetini sürdürmektedir. Bu rekabete Çin de dahildir. Çerçevesini belirttiğimiz ülke ve bölgelerden Avrupa'ya enerji sevkiyatı konusunda ise Türkiye merkezi bir rol oynamaktadır. Türkiye bu rolünü fırsata çevirmek için her yol ve yönü deneyecektir.

Söz konusu bu "it dalası"nda nesnel durum şöyle: Genel anlamda ve Avrupa açısından Rusya doğal gazı maliyet bakımından rakipsizdir. Amerikan emperyalizmi, Avrupa'yı Rusya petrol ve doğal gazından uzak tutmak; Avrupa'yı pazar olarak Rusya'ya kapatmak için her yola başvurmaktadır. Ancak, yukarıda da bahsettiğimiz gibi alternatifler sınırlıdır ve tanımlanmıştır.

1- Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan petrol ve doğal gazının Türkiye üzerinden Avrupa'ya sevkiyatı. Rusya ve İran bu ülkelerden enerjinin Türkiye üzerinden Avrupa'ya sevkiyatına kesin karşıdır. Buna karşın AB, İsrail ve daha önce teşvikçi, bugün çaresizlikten dolayı yarı gönüllü ABD, Türkiye üzerinden bu sevkiyatı desteklemektedir. Yapılması gereken mevcut petrol ve doğal gaz hatlarının kapasitesinin artırılması ve yenilerinin inşasıdır.

2- Katar'dan başlayarak Katar-S. Arabistan-Ürdün-Suriye-Türkiye (Projenin A planı) veya Katar-S. Arabistan-Irak-

Türkiye (Projenin B planı) üzerinden Avrupa'ya bağlanacak hat. Bu hatta en çok İran karşı çıkmaktadır. Onun planı da İran-İrak-Suriye-Akdeniz-Ege Denizi-Yunanistan üzerinden Avrupa'ya bağlanmak. EastMed projesinden daha hayali bir proje.

3- Mısır-Ürdün-Suriye üzerinden Türkiye'ye bağlanması gereken hat. Bu hatta "Arab Gaz Hattı" deniyor.

4-İsrail gazını Doğu Akdeniz'den Türkiye'ye ulaştıracak hat. Henüz proje aşamasında dahi değil. Ancak, Avrupa'nın gaz ihtiyacını karşılamak için bu hattın inşası çalışmaları hızlandırılabilir.

Sonuçta şunu görüyoruz:

Petrol ve doğal gazı dünya pazarlarına sevk etmek, bunun için gerekli boru hataları güzergahlarının tespiti, bu enerjiye sahip olmak kadar önemlidir. Avrupa enerji sorunu bu bakımdan faşist diktatörlüğün eline sadece geçiş güzergahı olmama, enerji da-

ğıtımında belirleyici güçlerden olma fırsatı verecektir.

Dünya doğal gaz piyasasındaki rekabette Batılı emperyalist güçlerin, somutta da AB'nin ABD hamiliğinde Rusya ve İran'ın doğal gazına bağımlılığın azaltılması için sürekli çaba harcadığını görürüz. Önemli olan, doğal gaz ve aynı zamanda petrol bazında bu iki ülkeye bağımlı olmamak ve bu enerjinin dünya pazarlarına sevkiyatını kontrol etmektir. Bu rekabette en güvenilir ülke olarak Türkiye ön plana çıkmaktadır; ister Orta Asya'dan (Kazakistan) ve Hazar havzasından (Azerbaycan, Türkmenistan), ister Ortadoğu'dan (Irak, Katar, S. Arabistan, İran) olsun öncelikle Avrupa olmak üzere dünya pazarlarına sevk edilecek petrol ve doğal gazın güzergahı üzerine revizyonist blok ve SSCB'nin dağılmasından sonra yürütülen pazarlıklar/rekabet son kerte de şunu göstermiştir: Rusya ve onun etkisinde olan ülke topraklarından geçmeyen bir boru hattı ancak ve an-

cak Türkiye üzerinden geçebilir. Çok rekabet merkezli kapitalist dünya koşullarında ABD/AB ve bu cephede yer alan bölgesel güçler karşısında Rusya/Çin durduğu ve enerji kaynaklarını ve sevkiyatını kontrol etmek için rekabet devam ettiği müddetçe Türkiye coğrafi konumundan dolayı hep bu rekabetin içinde olacaktır. Mevcut enerji krizini güzergah olarak fırsata çevirme çabası içinde olan Türkiye bundan yararlanacaktır.

“İnşası kararlaştırılan ve dondurulan petrol ve doğal gaz boru hattı projelerinden hangileri inşa edilir?” sorusunun cevabını bu alanda rekabet eden güçler arasındaki dengeyi değerlendirerek cevap verebiliriz. Bir zamanlar Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı da defalarca inşa edilmekle-edilmemekle karşı karşıya kalmıştı. Böyle bir durum bugün doğal gaz boru hatları için de geçerlidir. Önemli olan, Rusya’ya karşı rekabet ve Avrupa pazarlarında Rus etkisini kırarak doğal gaz sevk etmektir, bu ancak Orta Asya-Hazar Havzası ve Ortadoğu’dan temin edilebilir.

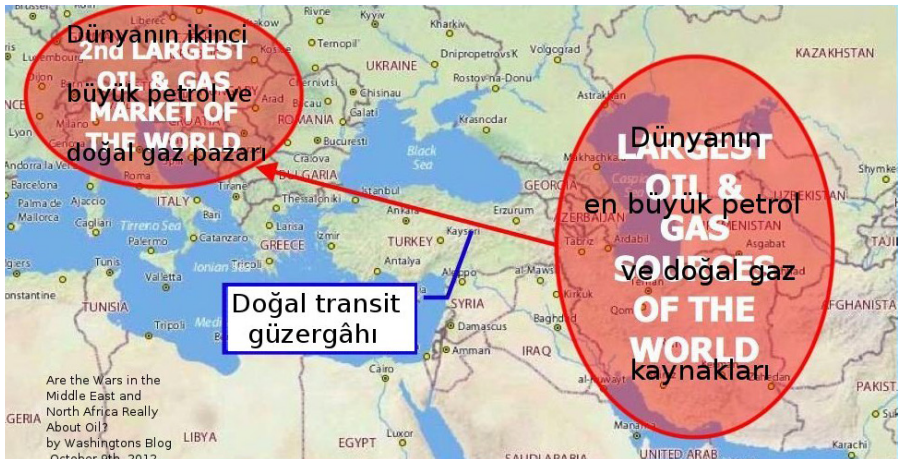
Bu hatta ancak ve ancak Türkiye’den geçebilir.

Dünyanın ikinci büyük petrol ve doğal gaz pazarı ile dünyanın en

büyük petrol ve doğal gaz kaynağı arasındaki doğal transit güzergahı Türkiye’den geçmektedir. Bu anlamda Avrupa pazarı ile Ortadoğu enerji zenginliğini birleştiren alan Anadolu olmaktadır. Şimdiki enerji krizini fırsata çeviren Türkiye bu avantajı sonuna kadar kullanarak bu alanda söz sahibi olmaya çalışacaktır.

Avrupa, enerji güvenliği sorununu henüz çözmemiştir; bu sorunun çözülmesine ve çözülmemesine Amerikan emperyalizmi hemen her adımda müdahale etmektedir. Bu sorunun çözülmesinin ilk adımı Rusya’nın Avrupa pazarından çıkarılmasıdır; alternatif doğal gaz kaynaklarının gündeme getirilmesidir. Önemli olan Azerbaycan, Orta Asya, Ortadoğu ve Doğu Akdeniz kaynaklı doğal gazın Avrupa pazarlarına sevkiyatı ise bu sevkiyatta iki ana güzergah söz konusudur: Bunlardan birisi Türkiye üzerinden geçen, diğeri de Akdeniz’den Yunanistan’a, oradan da Avrupa pazarlarına ulaşan güzergahtır. Bugün ikinci güzergah (East-Med) gündem dışı kalmıştır.

Tek güzergahın Türkiye olmasını Türk burjuvazisi sonuna kadar siyasi, ekonomik ve askeri çıkarları için kullanacaktır.

Başka bir ifadeyle: Rusya-Ukrayna savaşı bağlamında emperyalist bloklar (ABD/AB/NATO-Rusya/Çin) arasındaki jeopolitik it dalaşı ve Avrupa'nın enerji sorunu, ülkenin stratejik konumu ve dünya jeopolitikası bakımından önemi açısından faşist diktatörlüğe fırsatlar sunmaktadır. Ancak fırsatları değerlendirmesinin önüne engeller çıkabilir. Diktatör Ukrayna-Rusya savaşında "tarafsızlık" ilan etmesine; her iki ülke önderliğiyle ilişki sürdürülebilir ve "barış masası" kurma çabalarına rağmen Türkiye bu savaşta hiçbir zaman tarafsız olmamıştır. İki bir savaşın yıkımından dolayı Rusya lanetleniyorsa, Ukrayna'ya doğrudan ve dolaylı olarak İHA-SİHA veriliyorsa, SİHA'ların başarıları övünç kaynağı yapılıyorsa burada tarafsızlık değil, ancak tarafılık söz konusu olabilir. Bütün bunlara Rusya tahammül etmektedir. Tahammül etmektedir, çünkü diktatörün açıktan, doğrudan bu savaşa müdahil olarak Boğazları NATO gemilerine açmasını, Karadeniz'in bir ABD-NATO gölüne dönüşmesini engellemek istemektedir. Bu, Rus emperyalizmi açısından jeopolitik bir felakettir. Bu nedenle Türkiye'nin bu savaşta esas taraf belirlemesini Montrö anlaşmasını nasıl uygulayacağına göreceğiz. İşte böyle bir diktatör, şimdi bu savaşın bölgemize yansımalarından

sonuna kadar yararlanmak için sarsılıp sarsılmıyor. Avrupa başka enerji temini imkanları bulup, diktatörün hevesini kursağında bırakır mı, orası şimdilik meçhul. Görünürde böyle bir imkan kısa zamanda pek söz konusu değil. Bu imkan ortadan kalksa da Finlandiya ve İsveç'in NATO üyeliğini veto etme hakkı üzerinden ABD'den ve Rusya'dan taviz koparacağı açıktır.

Her halükarda enerji sorununun Türkiye'yi ne denli güçlendireceği aşağıdaki haritada görülmektedir. Adı ister iptal edilen Nabucco olsun veya başka bir hat olsun mevcut koşullarda Avrupa'ya enerji nakliyesi Türkiye'yi "vazgeçilemez" kılmaktadır.

İster istemez Avrupa'ya enerji sevkiyatı Türkiye üzerinden gerçekleşiyor. Ambargodan dolayı Rusya'yı dışlasak da geriye kalan bütün kaynaklar (Azerbaycan, Orta Asya), İran, Katar, Irak, Mısır, İsrail) Türkiye'den geçen veya geçecek olan hattı besleyen kaynaklardır. Bu durumda Türk burjuvazisi sadece geçiş güzergahı olmakla asla yetinmeyecek enerji politikasına doğrudan müdahil olacaktır. Böyle bir imkanın faşist diktatörlüğün eline geçmesinin sonuçlarının korkunçluğu tarif edilemez.

Sonuç

Avrupa enerji sorununun bölgemize yansımalarından iki sonuç çıkartabiliriz:

1- Bu sorunu fırsata çevirmek isteyen Türkiye siyasi, ekonomik ve askeri olarak güçlenecektir.

Türkiye'nin lehine olan bir kaç gelişme:

-Türkiye'yi devre dışı bırakarak Doğu Akdeniz'deki gazın Avrupa'ya

taşınmasını amaçlayan EastMed projesi ABD tarafından iptal edildi.

-İsrail ile en üst seviyede görüşmeler başlatıldı. İsrail gazının Avrupa'ya sevkiyatı için en kısa ve az maliyetli güzergahın Türkiye olduğu konusunda tereddüt kalmadı.

-Daha öncesinde BAE ile ilişkiler yeniden canlandırıldı.

-Türkiye'nin talep ettiği F-16'lar için olumlu hava hakim oldu.

Dünya jeopolitikası bakımından da hem AB/ABD/NATO'nun hem de Rusya'nın kendi çıkarları için Türkiye'ye ihtiyaçları var. Bu nedenle tavizkar davranıyorlar. Diktatör de bunu kullanıyor.

İlk taviz EastMed projesinin rafa kaldırılmasıydı. İkinci taviz, yaptırımlardan dolayı AB'ye ihtiyacı olan enerjinin sağlanması için İsrail gazı dışında Güney Kürdistan gazının en kısa zamanda Avrupa'ya sevkiyatı nedeniyle verildi. "Pençe Kilit" hareketi bu tavizin somut halidir.

Kendi çıkarları için ABD-NATO-AB-Rusya "zamanın ruhu"na göre hareket ediyorlar. Bu nedenle bu işgale ses çıkartmıyorlar.

2- Türkiye emperyalist politikalarını daha rahat uygulayacak duruma gelecek ve güneyde Misak-ı Milli adına İdlib'den İran sınırına kadar Rojava'yı tamamen işgal etmek, Musul ve Kerkük'ü de bu işgale katmak için her olanağı kullanacaktır.

Avrupa enerji sorunu sonuçta faşist diktatörlük için fırsat kapıları açarken aynı zamanda Kürt Özgürlük Hareketi'nin boğulmasına, Güney ve Rojava'nın işgaline; Kürt ulusunun köleleştirilmesine yol açabilir. Diktatör eline geçen bu fırsatı Kürt ulusuna karşı da kullanacaktır.

"ABD ve AB için zamanın ruhu" nedir ki? Batı için "zamanın ruhu"

dün "demokrasi", "özgürlük"tü. Bugün sadece ve sadece enerji temini- dir. Ne pahasına olursa olsun enerji. Bu enerji Kürt ulusunun imhası üzerinden sağlanacaksa da fark etmez. Batılı emperyalist güçler enerji temini adına neye yol açtıklarının farkındalar mı? Bir ulusun bütün değerleriyle birlikte köleleştirilmesine, Ortadoğu'da güç dengelerinin kendi aleyhlerine değişmesine...

"Pençe-Kilit" hareketi bu çıkar dönüşümünün başlangıcı sayılır. "Pençe-Kilit" hareketinin açıklanan amaçla sınırlı kalmayacağından şüphe edilmemelidir.

Sömürgeci faşist diktatörlüğün Güney Kürdistan'da ilk amacı, sınırda belirlenen alanlarda "güvenli bölge" oluşturmaktır.

İkinci amacı Kürt Özgürlük Hareketi'ni tamamen imha etmektir. Bu nedenle Kandil ve Şengal'e saldıracaktır.

Üçüncü amacı, işgali Kerkük'e kadar genişletmektir. Ancak bu yapıldığında Misak-ı Milli'nin Güney Kürdistan ayağı tamamlanmış olacaktır.

Unutmamak gerekir ki, sömürgeci faşist diktatörlük Kürt düşmanlığını jeopolitik çıkarlarına hizmet eden stratejik bir mesele olarak görmektedir. Onun Misak-ı Milli anlayışının Güney'deki anlamı Batı ve Güney Kürdistan'ın işgalidir. Onun "güvenli bölge" anlayışı Güney Kürdistan ve Rojava'da kalıcılık zemini üzerinde yükselmektedir. Bu nedenle Rojava ve Güney Kürdistan'ın işgali konusunda oldukça pragmatik ve oportünisttir; bu nedenle Rojava'nın tasfiyesi için "şeytan"la da anlaşılabilir.

Diktatör bu fırsatı Kürt ulusuna karşı üç cephede ve üç siyasal çoğ-

rafyada sürdürdüğü imhacı sömürgeci savaşını daha güçlü boyutlarda sürdürmek için kullanacaktır. “Ulusal güvenliği” sağlama adı altında Güney Kürdistan ve Rojava coğrafyasında sömürgeciliği kapsamlaştıracak ve derinleştirecektir. Böylece Kürt ulusunun bütün mücadele kazanımlarını, değerlerini tasfiye edecektir.

Türk burjuvazisi, “ulusal güvenlik” konseptine göre Rojava’yı ortadan kaldırmalıdır, Rojava bir beka sorunudur. Demokratik-halkçı bir siyasal varoluş; yeni bir düzen ne Türk sömürgeciliği ne de emperyalist güçler tarafından kabulü mümkün olan bir durumdur.

Diktatör “Ali kıran baş kesen” olabilir. Ancak, onun gücü de her şeye muktedir değildir, elde edeceği yeni imkanlarla da muktedir olamayacaktır. Ortadoğu’nun mazlum halkları sayısız diktatörü mezara gömmüş, saltanatlarını yıkmıştır. Erdoğan da

bundan payına düşeni alacaktır. Bu kadar açıklıktan, yoksulluktan, enflasyondan sonra diktatörün seçim kazanması bir mucize olur. Ancak, Rojava’da bir işgal girişimi, köpürtülen “Vatan-Millet-Sakarya” şovenizmi, seçimi kazanmasını kolaylaştırır. Bunu deneyecektir.

Diktatörlüğün işgal girişimini sonuçsuz bırakmak, geri püskürtmek bizim elimizdedir. Daha önce Gara’da, şimdi Zap bölgesinde olduğu gibi, yeni işgal bölgelerinde de işgalciler durdurulabilir. Önemli olan, Türk şovenizmini, sömürgeciliğini ve ırkçılığı geriletmenin yolu faşist diktatörlüğün sömürgeci, ilhakçı savaş politikalarıyla cepheden kapışmanın gerekli olduğunun bilinciyle hareket etmektir.

Birleşik mücadele anlayışı pratikleştirilmediği müddetçe faşist diktatörlüğe karşı mücadele hep eksik kalacaktır.

CIA ve Frankfurt Okulu'nun anti-komünizmi*

Gabriel Rockhill

Adorno ve Horkheimer, bazen kapitalizmi eleştirirler de, sürekli olarak alternatifin olmadığını ve bu konuda hiçbir şey yapılamayacağını veya yapılmaması gerektiğini söylediler. Dahası, göreceğimiz üzere, kapitalizme getirdikleri eleştiriler sosyalizmi tavizsiz bir şekilde mahkum edişlerinin yanında sönük kaldı. Eleştirel teorileri sosyalizmin çok daha kötü olduğuna hükmettiğinden, nihayetinde kapitalist düzenin kabulüne yol açtı. İkili, kapitalist akademideki diğer moda söylemlerin çoğundan farksız bir şekilde, adına SDHŞ Teorisi (Sosyalizm Dışında Her Şey) diyebileceğimiz bir eleştirel teori sundular.

Küresel Teori Endüstrisinin Temelleri

Frankfurt Okulu eleştirel teorisi, Fransız teorisiyle birlikte küresel teori endüstrisinin en gözde metalarından biri oldu. Bu ikisi, post-kolonyal ve dekolonyal teoriden queer teoriye, Afro-pesimizm ve ötesine kadar, kapitalist dünyanın akademik piyasasına hâkim olan pek çok moda eğilimi belirleyen ortak kaynak işlevi gördüler. Frankfurt Okulu'nun siyasi yönelimi bu sayede küreselleşmiş Batılı aydınlar üzerinde temel bir etkiye sahip oldu.

Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nün ilk kuşak aydınları –özellikle bu

makalenin odak noktası olacak olan Theodor Adorno ve Max Horkheimer– Batı Marksizmi ya da kültürel Marksizm olarak adlandırılan şeyin yükselen figürleriydiler.

Tarihi tekrar etmekten ya da Batı akademisinin dar görüşlülüğünden kaçınmak için Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nün çalışmalarını uluslararası sınıf mücadelesiyle ilişki içinde yeni bir bağlama oturtmak önemlidir. Bu bağlamın en önemli özelliklerinden biri, kapitalist egemen sınıftan, onun devlet yöneticilerinin ve ideologlarının solu –soğuk savaş aparatı CIA ajanı Thomas Braden'ın söyle-

* Gabriel Rockhill'in 28 Haziran 2022 tarihinde The Philosophical Salon web sitesinde yayınlanan yazısının kısaltılmış halidir ve Olcay Çelik tarafından çevrilmiştir.

riyle– “uyumlu”, komünist olmayan bir sol olarak yeniden tanımlama yönündeki beyhude çabalarıdır.¹ Braden ve ilgili diğer kişilerin ayrıntılı olarak gösterdiği gibi, bu mücadelenin önemli bir yönü komünizm karşıtlığını ve solcuları reel sosyalizme karşı konum almaya teşvik etmek için vakıfların ve Kültürel Özgürlük Kongresi (CCF) gibi kurumların kullanılmasıdır.

Horkheimer, CCF tarafından Hamburg’da düzenlenen en az bir etkinliğe katıldı.² Adorno, CIA tarafından finanse edilen, kurumun birçok yayımına model teşkil etmiş olan ve Avrupa’da türünün en büyüğü sayılan *Der Monat* dergisinde yazıyordu. Makaleleri ayrıca *Encounter* ve *Tempo* presente adlı diğer iki CIA dergisinde de yayınlandı. Ayrıca Alman antikomünist *Kulturkampf*’ın tartışmasız en önde gelen isimlerinden biri olan CIA ajanı Melvin Lasky ile yazıştı, işbirliği yaptı ve onu evinde ağırladı.³ *Der Monat*’ın kurucusu ve baş editörü Lasky, CIA’in CCF’sinin ilk yürütme kurulu üyelerinden biri olmasının yanı sıra, Adorno’ya, makalelerini ve diğer bildirimlerini sayfalarında olabildiğince çabuk yayınlamak dahil, Sosyal Araştırmalar Enstitüsü ile her türlü işbirliğine açık olduğunu söyledi.⁴ Adorno teklifi kabul etti ve 1949’da Horkheimer’in *Eclipse of Reason*’ı da dahil olmak üzere dört yayınlanmamış el yazması gönderdi.⁵

Horkheimer ile ömür boyu işbirliği içinde olan Adorno, Batı Almanya’daki CCF ağlarıyla yakından bağlantılıydı ve adı, muhtemelen 1958/59 tarihli olan ve CCF’nin tüm-Alman komitesinin kurulması için hazırlanan bir planın ana hatlarını içeren bir belgede geçiyordu.⁶ Üstelik, 1966’da bu uluslararası

propaganda örgütünün bir CIA aparatı olduğu ortaya çıktıktan sonra bile Adorno, ABD’nin Almanya’ya verdiği “rutin görevler” kapsamında “[CCF’nin] Paris’teki genel merkezinin genişleme planlarına dahil edilmeye” devam etti.⁷

Teorik Üretimin Diyalektik Analizi

Aşağıdaki analiz, eleştirel teorinin bu iki kurucu babasının bireysel teorik çalışmalarını uluslararası sınıf mücadelesinin nesnel dünyası içine yerleştiren, toplumsal bütünlüğün diyalektik bir tahliline dayanmaktadır. Böyle bir tahlil pek çok küçük burjuva akademisyenin entelektüel üretim ile daha geniş sosyoekonomik dünya arasında umutsuzca kurmaya çalıştığı keyfi ayırım çizgisini kabul etmez. Çünkü birinin “düşüncesi” o kişinin “hayatından” veya teorik üretimin, dolaşımın ve kabulün maddi sisteminden ayrı değerlendirilemez. Kaldı ki, diyalektik olmayan böyle bir varsayım, tinsel ve kavramsal gerçekliği maddi gerçeklikten ve bilginin politik ekonomisinden tamamen bağımsız gören idealist bir yaklaşımın bir semptomu olmaktan biraz daha fazlasıdır.

Bu varsayım, teori endüstrisinin kutsal ürünlerini putlaştırarak onları genel toplumsal üretim ilişkileri ve sınıf mücadelesi içine yerleştirmemizi engelleyen entelektüel meta fetişizmini sürdürür. İster “Frankfurt Okulu eleştirel teorisi” isterse başka bir teori için olsun, güdülen bu fetişizm, küresel teori endüstrisinde belirli bir bayilik sisteminin parçası olan veya olmak isteyenlerin çıkarlarına da hizmet eder.

Akademik çevrelerde nadiren karşılaştığımız çok basit ve pratik bir

soruyu sorarak bu eleştirilerin nesnel toplumsal dünya içindeki yerlerini göstermek istiyorum: Kapitalizmin olumsuz etkileri olduğu kabul ediyorsak, ne yapmalıyız? Adorno ve Horkheimer, bazen kapitalizmi eleştirseler de, sürekli olarak alternatifin olmadığını ve bu konuda hiçbir şey yapılamayacağını veya yapılmaması gerektiğini söylediler. Dahası, göreceğimiz üzere, kapitalizme getirdikleri eleştiriler sosyalizmi tavizsiz bir şekilde mahkum edişlerinin yanında sönük kaldı. Eleştirel teorileri sosyalizmin çok daha kötü olduğuna hükmettiğinden, nihayetinde kapitalist düzenin kabulüne yol açtı. İkili, kapitalist akademideki diğer moda söylemlerin çoğundan farksız bir şekilde, adına SDHŞ Teorisi (Sosyalizm Dışında Her Şey) diyebileceğimiz bir eleştirel teori sundular.

Devrim Çağında Aydınlar ve Küresel Sınıf Savaşı

Frankfurt Okulu teorisyenlerinin ikisi de varlıklı ailelerdendi. Adorno'nun babası “zengin bir şarap tüccarı”ydı ve Horkheimer'in babası “birkaç tekstil fabrikasına sahip olan” bir “milyoner”di.⁸ Adorno'nun “sosyalist siyasi yaşamla hiçbir kişisel bağı yoktu” ve yaşamı boyunca “herhangi bir parti örgütünün resmi üyeliğine karşı derin bir isteksizlik” sürdürdü.⁹ Benzer şekilde, Horkheimer hiçbir zaman “herhangi bir işçi sınıfı partisinin açık bir üyesi” olmadı.¹⁰ Aynısı, Frankfurt Okulu'nun ilk yıllarında yer alan diğer figürler için de genel olarak doğrudur: “Horkheimer çevresine mensup olanların hiçbirisi politik olarak aktif değildi; kökenleri ne işçi hareketinde ne de Marksizm'deydi.”¹¹

John Abromeit'in sözleriyle, Horkheimer teorinin sözde bağımsızlığını korumaya çalıştı ve “Lenin, Lukács ve Bolşeviklerin, eleştirel teorinin işçi sınıfında veya daha özel olarak işçi sınıfı partilerinde ‘köklenmesi’ gerektiğine ilişkin tutumlarını reddetti”.¹² Eleştirel teorisyenleri, araştırmalarını “totaliter propaganda” olarak küçümsediği proletaryaya dayandırılan çalışmalar yerine entelektüel özgür bireyler olarak çalışmaya teşvik etti.

Horkheimer 1930'da Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nün müdürlüğünü devraldığında kapitalizm, sınıf mücadelesi ve emperyalizmin katı tarihsel materyalist analizlerine dayalı olmaktan ziyade, kültür ve otorite ile ilgili spekülasyonlara dayalı üretim yaptı. Gillian Rose'un sözleriyle, “akademiyi siyasallaştırmak yerine” Horkheimer'in emrindeki Enstitü “siyaseti akademikleştirdi”.¹³

Nazizm'in yükselişiyle birlikte Adorno, rejimin yalnızca “siyasi olarak dikkatleri kendi üzerine çeken Ortodoks Sovyet yanlısı Bolşevikleri ve komünistleri” hedefleyeceğini varsayarak kış uykusuna yatmaya çalıştı (oysa ki toplama kamplarına ilk konanlar onlar olacaklardı).¹⁴ Adorno “Nazilerin ve onların ‘büyük güç’ politikalarının her türlü süni alenen eleştirmekten hep kaçındı.”¹⁵

Eleştirel Teori Amerikan Tarzı

İlerici siyasete açıkça katılmayı reddeden bu tutum Enstitü liderlerinin 1930'ların başında Amerika Birleşik Devletleri'ne taşınmasıyla yoğunlaştı. Horkheimer ABD'li sponsorlarını kızdırmamak için Marksizm, devrim ve komünizm gibi sözcükleri yayınlarından çıkardı.¹⁶

Ayrıca, daha sonra Herbert Marcuse'un açıklayacağı gibi, Enstitü'de her türlü siyasi faaliyet kesinlikle yasaktı.¹⁷ Horkheimer enerjisini Enstitü için şirket ve devlet finansmanını güvence altına almaya harcadı ve hatta çalışmalarını ABD çapında tanıtmak için bir halkla ilişkiler firması tuttu. Almanya'dan gelen bir başka göçmen olan Bertolt Brecht Frankfurt aydınlarını -Stuart Jeffries'in sözleriyle- "Amerikan sürgünleri sırasında vakıf desteği arayışında olan, baskıcı ABD toplumunun egemen ideolojisini desteklemek için becerilerini ve fikirlerini meta olarak satan fahişeler" olarak eleştirel bir şekilde tanımlarken tamamen haksız sayılmazdı.¹⁸ Onlar gerçekten herhangi bir işçi sınıfı örgütü tarafından kısıtlanmadan eleştirel teori markalarını piyasada satabilmek için şirket ve devlet sponsorluğu peşinde koşan entelektüel özgür bireylerdi.

Brecht'in yakın arkadaşı Walter Benjamin, o dönemde Frankfurt aydınlarının en önemli Marksist muhataplarından biriydi. Amerika Birleşik Devletleri'nde onlara katılmadı çünkü 1940'ta Naziler tarafından yakalanmak üzere olduğu gecenin ertesinde Fransa ve İspanya arasındaki sınırda trajik bir şekilde intihar etti.

İntiharından önce Benjamin, aylık geçimini sağlayabilmek için finansal olarak Enstitü'ye bağımlıydı. Horkheimer, faşist güçler etrafını kuşatırken Benjamin'e 1934'ten beri tek gelir kaynağının kesilmesine hazırlanması gerektiğini açıkça söyledi. Ayrıca, Benjamin'in güvenli bir şekilde ABD'ye gelişini sağlayacak ve bileti 200 dolar bile tutmayacak

olan bir gemi seyahatini finanse etmeyi reddettiğinde "ne yazık ki ellerinin bağı" olduğunu iddia etti.¹⁹ Bu, "kendi özel tasarruf hesabına fazladan 50 bin ABD doları aktardıktan bir ay sonra"ydı.²⁰

Helmut Heißenbüttel'e göre, tabutuna son çiviye çakmak istercesine, Benjamin'in edebi mülkü daha sonra tüm Marksist unsurlardan temizlenmiştir: "Adorno'nun Benjamin'in eserlerine dair yaptığı her şeyde Marksist-materyalist taraf silinmiş durumdadır [...] Eserler, hayatta kalan şüpheli şahidin kendi görüşlerini hakikat diye sattığı bir yeniden-yorum olarak ortaya çıkıyor."²¹

Todd Cronan, Pollock'un "Devlet Kapitalizmi"ni yazdığı yıl olan 1940'larda Frankfurt Okulu'nun genel siyasi yöneliminde bir değişim olduğunu, Okul'un ırk, kültür ve kimliği öne çıkarmak için sınıf analizine giderek daha fazla sırtını döndüğünü savundu. Adorno, o yıl Horkheimer'a şunları yazmıştı: "Bana sık sık, proletaryanın bakış açısından gördüğümüz her şey, artık korkunç bir şekilde Yahudiler için geçerliymiş gibi görünüyor."²² Cronan'a göre, Adorno ve Horkheimer "Marksizm'in içinde kalıp, sınıfı ekonomiden ziyade iktidar ve tahakküm meselesi olarak görme olasılığını açtılar (zira Yahudiler ekonomik sömürü tarafından tanımlanan bir kategori değildi). Ve bir kez bu olasılık ortaya çıktığında, bu solda genel olarak baskın analiz tarzı haline geldi."²³ Başka bir deyişle, Frankfurt teorisyenleri ekonomi-politiği temel alan tarihsel materyalist analizden neoliberal çağda giderek daha da pekişecek olan kültürçülük ve kimlik politikalarına doğru daha

genel bir kayma için zemin hazırlamaya yardımcı oldular.

Enstitü'nün 1944-45'te Pollock'un yönetimi altında "Amerikan İşgücünde Anti-Semitizm" üzerine kapsamlı bir çalışma yürütmesi bu açıdan son derece açıklayıcıdır. Çalışma "Komünistlerin yönettiği" sendikaların en kötüsü olduğu ve dolayısıyla "faşist" eğilimlere sahip oldukları sonucuna vardı: "Bu sendikaların üyeleri komünistten çok faşist zihniyetlidir."²⁴ Söz konusu çalışma, Yahudi Çalışma Komitesi (JLC) tarafından yaptırılmıştı. JLC'nin liderlerinden biri olan David Dubinsky'nin Merkezi İstihbarat Teşkilatı ile sayısız bağları vardı ve CIA ajanları Jay Lovestone ve Irving Brown gibileriyle birlikte şirketin organize emeği ele geçirme ve onu komünistlerden temizlemeye yönelik geniş kampanyasına dahil oldu.²⁵

Doğu'yu Kötüle Batı'yı –Parasıyla– Savun

1949-50'de Frankfurt Okulu'nun önde gelen entelektüelleri Enstitü'yü komünizme karşı yürütülen entelektüel dünya savaşının merkez üslerinden biri olan Batı Almanya'ya geri taşıdı. "KPD'nin [Almanya Komünist Partisi] yasaklanacağı ve SPD'nin [Almanya Sosyal Demokrat Partisi] Marksizm ile herhangi tüm bağlarını kopardığı bu ortamda", diye yazıyor Perry Anderson, "Enstitü'nün depolitizasyonu da tamamlandı".²⁶ Horkheimer, Habermas'ın liberal demokrasiyi eleştiren, "devrim" den söz eden ve "burjuva toplumunun prangalarından" kurtuluşun olanaklı olduğunu öne sürmeye cüret eden iki makalesini yayınlamayı reddederek, Enstitü'nün çalışmalarını sansürle-

meye devam etti.²⁷ Horkheimer, özel yazışmalarında Adorno'ya, "Pranga olarak görülen bir toplumun kamu fonlarıyla var olan bir Enstitü'nün araştırma raporunda bu tür ithamların olması kesinlikle kabul edilemeyeceğini" söylüyordu.²⁸

Bu bağlamda, Horkheimer çevresinin sekiz üyesinden beşinin ABD hükümeti ve ulusal güvenlik devletinde analist ve propagandacı olarak çalıştığını, yani "ABD'nin, birkaç üyesi hükümetin hassas araştırma projelerinde çalışan Frankfurt Okulu'nun sadakatinden çıkarı olduğunu" hatırlamak önemlidir.²⁹ Gerçi Horkheimer ve Adorno bu kişiler arasında değildi, zira Enstitü'den sağladıkları maddi menfaatler daha fazlaydı. Ancak Adorno "hükümetin psikolojik savaş programlarının fiili aparatlarından" biri olan Paul Lazarsfeld'in Radyo Araştırma Ofisi'nde çalışmak üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne kalıcı olarak göç etmişti.³⁰ Bu iletişim araştırmaları merkezi Rockefeller Vakfı'ndan 67 bin ABD doları tutarında önemli bir hibe aldı ve ABD ulusal güvenlik devleti ile çok yakın çalıştı (hükümet parası, yıllık bütçesinin yüzde 75'inden fazlasını oluşturuyordu). Rockefeller Vakfı ayrıca Nisan 1948'de Frankfurt Üniversitesi'nde misafir profesörlük yapacağı Almanya'ya ilk dönüşünde Horkheimer'ı da finanse etmişti.

Kapitalist egemen sınıfa ve ABD imparatorluğuna olan tüm bu bağları düşündüğümüzde, ABD hükümetinin 1950'de Enstitü'nün Batı Almanya'ya geri dönüşünü 435 bin DM (103 bin 695 dolar veya 2022'nin parasıyla bir milyon 195 bin 926 dolar) gibi çok önemli mik-

tarda bir hibe ile desteklemesi hiç de şaşırtıcı değildir.³¹ Bu fonlar, ABD Almanya Yüksek Komiseri John McCloy tarafından yönetiliyordu. Büyük petrol şirketleri ve IG Farben için hukukçu ve bankacı olarak çalışmış ve Nazi savaş suçularına kapsamlı af ve tazminatlar sağlamış olan McCloy, ABD seçkinlerinin çekirdek bir üyesiydi. Sadece Chase Manhattan Bank'ın, Dış İlişkiler Konseyi'nin ve Ford Vakfı'nın başkanı olmakla kalmadı, aynı zamanda –kapitalist egemen sınıf ile ulusal güvenlik devleti arasındaki yakın ilişkinin göstergesi niteliğinde bir kariyer hamlesi ile –CIA Direktörü de oldu.

Enstitü 1954'te, Bolşevik Karşıtı Birliğin kurucu üyesi olan ve Nazi Partisi'ni finanse eden Mannesmann şirketiyle bir araştırma sözleşmesi bile imzaladı.³² Mannesmann İkinci Dünya Savaşı sırasında köle emeği kullandı ve Yönetim Kurulu Başkanı Üçüncü Reich'in Savaş Ekonomisi Lideri Nazi Wilhelm Zangen'di.³³ Frankfurt Okulu'nun bu şirketle imzaladığı savaş-sonrası sözleşmesinin konusu, yönetimin sosyalist örgütlenmeyi durdurmasına veya engellemesine yardımcı olacak olan ve işçi görüşlerinin sosyolojik bir incelemesine dayanan bir çalışmaydı.

Kapitalist hükümetlerin ve şirketokrasinin Sosyal Araştırma Enstitüsü'nü neden desteklediğinin belki de en net açıklaması Shepard Stone'un sözlerinde bulunabilir. Bu kişi Ford Vakfı'nda Uluslararası İlişkiler Direktörü olarak hizmet etmeye başlamadan önce gazetecilik ve askeri istihbarat geçmişine sahipti ve dünya çapında kültürel projeleri finanse etmek için CIA ile yakın çalıştı. (Stone, CIA geçmişi ortaya çıktıktan

sonra yeniden markalaşma çabasıyla Uluslararası Kültürel Özgürlük Derneği adını alan eski Kültürel Özgürlük Kongresi'nin Başkanı bile oldu.) Stone 1940'larda İşgal Altındaki Almanya Yüksek Komisyonu'nun halkla ilişkiler müdürüyken, ABD Dışişleri Bakanlığı'na Adorno'nun pasaportunu uzatmasını rica eden kişisel bir not gönderdi: “Frankfurt Enstitüsü demokratik teknikler hakkında fikir sahibi olacak Alman liderlerin yetiştirilmesine yardım ediyor. Profesör Adorno gibi kişilerin bu ülkede çalışma fırsatına sahip olmasının Almanya'daki genel demokratik hedeflerimiz için önemli olduğuna inanıyorum.”³⁴

“Pranga toplumu”na ideolojik uymun gereklerini yerine getiren ve hatta daha da fazlasını yapan Horkheimer, ABD'nin Batı Almanya'da istihbarat servisleri eski Nazi'ler ile dolu olan anti-komünist kukla hükümetine ve Vietnam'daki emperyalist projesine (Çinlileri durdurmak için gerekli olduğunu söylüyordu) desteğini açıkça dile getirdi.³⁵ Mayıs 1967'de Almanya'daki anti-komünist Kulturkampf'ın propaganda karakollarından olan Amerika-Häuser'in birinde konuşurken şunu ciddi ciddi söyledi: “Amerika'nın bir savaş başlatması gerektiğinde –ve şimdi beni iyi dinleyin [...] bu, anavatanın savunulmasından ziyade, esasen anayasanın ve insan haklarının savunulması meselesidir”³⁶ Eleştirel teorinin baş rahibi burada –MLK Jr.'ın Nisan 1967'de söylediği gibi– yerli nüfusun soykırımla ortadan kaldırılmasını emperyalist yayılma projesiyle sorunsuz bir şekilde birleştirerek modern tarihin tartışmasız en kanlı ayak izini bırakan bir yerleşimci sömürge ülkeden bahsediyor. (Horkheimer bir ABD

propaganda platformunda bu alçakça savunuyu yaparken, ilaveten İkinci Dünya Savaşı'nın sonu ile 1967 arasında 37 askeri ve CIA darbesi de gerçekleşmişti).³⁷

Adorno, 1956'da Süveyş Kanalı'nı ele geçirmeyi ve Nasır'ı devirmeyi amaçlayan İsrail, İngiltere ve Fransa'nın Mısır'ı emperyalist işgalini (Birleşmiş Milletler tarafından kınanan bir eylemdi) savunmak için Horkheimer ile birlikte bir makale yazdı. Bağlantısızlar Hareketi'nin önde gelen sömürgecilik karşıtı liderlerinden biri olan Nasır'ı "Moskova ile komplo kuran [...] faşist bir şef" olarak ilan edip, haykırdılar: "Bu soyguncu Arap devletlerinin İsrail'in tepesine binmek ve oraya sığınan Yahudileri katletmek için yıllardır fırsat kolladığını söylemeye kimse cesaret edemiyor."³⁸ Bu sözde diyalektik ters-çevirmeye göre asıl hırsız, Arapların kendi kaderini tayin hakkını ihlal etmek için baş emperyalistlerle birlikte çalışan yerleşimci-sömürgeci İsrail değil, Arap devletleriymiş. Lenin'in, küresel teori endüstrisinde 'diyalektik' olarak kabul edilen şeylerin çoğunun karakteristiği olan bu tür safsataları nasıl şiddetle reddettiğini hatırlamakta fayda var: "Diyalektik'in sofizme alet edildiği durumlar hiç de seyrek değildir. Ama biz hem diyalektik savunuruz, hem de sofizm ile savaşıyoruz. Bunu, tüm dönüşümlerin mümkün olduğunu toptan inkar ederek değil, verili bir olguyu somut ortamı ve gelişimi içinde analiz ederek yaparız."³⁹ İşte, Adorno ve Horkheimer tarzındaki idealist ters-çevirmelerde eksik olan şey, bu tür somut, materyalist analizdir .

Adorno, her zaman yaptığı gibi, tek bir kaynak dahi göstermeden ve

sanki Rusların yazdığı her şeyi okumuşçasına "Rusların yazdığı her şey ideolojiye, kaba, aptal gevezeliğe kayar" diyordu (sanırım Rusça dahi bilmiyordu).⁴⁰ Marx ve Engels'te bir "yeniden-barbarlaştırma unsuru" olduğunu iddia ederek, düşüncelerinin "en ileri burjuva düşüncesinden dahi daha fazla şeyleşmiş [reification – ç.n.]" olduğunu arsızca ileri sürüyordu.⁴¹ Adorno, Horkheimer ile kaleme aldığı bu projesini "kesinlikle Leninist bir manifesto" olarak tanımlayacak kadar da küstahtır.⁴² Bu, "kimseyi harekete geçmeye çağırmadıklarını" tekrarladıkları bir tartışmada geçmektedir ve Adorno, burjuva düşüncesini ve "kültürün en gelişmiş hali" olarak adlandırdığı burjuva düşüncesini açıkça sosyalist düşüncenin sözde barbarlığının üzerine yükseltir.⁴³ Dahası, aynı bağlamda Horkheimer da "Leninist" ortağının sözlerine hallel getirilmeden dünya-tarihsel bir sonuca vararak, sosyal şovenizmi ikiye katlar: "Refah ve adalet söz konusu olduğunda, Avrupa ve Amerika'nın tarihin şimdiye kadar ürettiği muhtemelen en iyi medeniyetler olduğuna inanıyorum. Şimdi kilit nokta, bu kazanımların korunmasıdır."⁴⁴

"Faşizm ile Komünizm Aynıdır"

Adorno ve Horkheimer tarafından öne sürülen en tutarlı siyasi iddialardan biri, faşizm ile komünizm arasında "totaliter" bir eşdeğerlik olduğudur. İkili, bu totaliterliğin kendisini sosyalist inşa projelerinde, "Üçüncü Dünya"nın sömürgecilik karşıtı hareketlerinde ve hatta Batı'daki yeni sol hareketlerde dahi gösterdiğini ileri sürer. Onlara göre her üç durumda da "pranga toplumu"ndan koptuğunu düşünenler sadece her şeyi daha da kötüleştirmektedirler.

Batılı kapitalist ülkelerin, kapitalist dünyada ortaya çıkan faşizme karşı bir siper sunamadığı ve onu nihai olarak mağlup edenin tam da Sovyetler Birliği olduğu açık gerçeği, ikilinin bu karanlık ve basitleştirilmiş tezleri üzerine tekrar düşünmeye sevk etmemiş görünüyor (“basitleştirilmiş”, çünkü bu tez sosyalizmin sömürgecilik karşıtı hareketler ve 1960’ların ayaklanmaları için önemi hakkında hiçbir şey söylemez). Belli ki, Adorno, Auschwitz’in dehşeti hakkındaki tüm ahlaki görüşlerine rağmen, insanları kötü şöhretli toplama kampından gerçekte kimin kurtardığını (Kızıl Ordu) unutmuş.

Horkheimer, teorilerinin kendi versiyonunu az sayıda basılan bir broşürde formüle etmişti. Broşür, bu haliyle Enstitü’nün diğer yayınlarının çoğu gibi Ezop masallarını andıran bir dil ile değil, net bir şekilde kaleme alınmıştı. Burada Horkheimer Friedrich Engels’i doğrudan ütopyacılıkla suçlayarak, üretim araçlarının toplumsallaşmasının baskının artmasına ve nihayetinde otoriter bir devlete yol açtığını ileri sürdü. Bu milyon evladına göre, “burjuvazi daha önce hükümeti mülkiyeti aracılığıyla kontrol altında tutabiliyorken”, yeni toplumlarda sosyalizm basitçe “işe yaramamış” ve üretebildiği tek şey, birinin —parti, onurlu bir lider veya tarihin sözde ilerleyişi aracılığıyla— “kendinden daha büyük bir şey adına hareket ediyor olduğuna” dair yanlış inanç olmuştu.⁴⁵ Horkheimer’in bu alıntıdaki pozisyonu, Batı Solu’nda çok yaygın bir ideoloji olan anarko-anti-komünizm ile mükemmel bir uyum içindedir: “sınıfsız bir demokrasinin” partilerin veya devletlerin sözde zararlı etkisi olmadan, halkın “özgür sözleşmesi yoluyla”, ken-

diliğinden ortaya çıkması beklenir. Domenico Losurdo’nun veciz bir şekilde belirttiği gibi, Nazi savaş makinesi 1940’ların başlarında SSCB’yi harap ediyordu ve Horkheimer’in sosyalistlere devleti ve parti merkezleşmesini terk etme çağrısı, bu nedenle, onların Nazilerin önünde teslim olma talebinden başka bir şey değildi.⁴⁶

Horkheimer’in 1942 broşürünün sonunda, sosyalizmde arzu edilen bir şey olabileceğine dair belirsiz öneriler olsa da, sonraki metinler sosyalizmi kesin olarak reddettiğini ortaya koyar. Örneğin, Adorno ve Horkheimer, Sovyetler Birliği ile ilişkileri hakkında kamuoyuna bir açıklama yapmayı düşündüklerinde, Adorno, ortaklaşa kaleme alınmış bir çalışmanın aşağıdaki taslağını Horkheimer’a gönderdi: “Çağın eğiliminin topyekun diyalektik eleştirisi olarak bizim felsefemiz, Sovyetler Birliği’nden kaynaklanan siyasete ve doktrine en keskin muhalefeti içeriyor. Halk demokrasisi kılığına bürünen askeri diktatörlüklerin pratiğinde yeni bir baskı biçiminden başka bir şey göremiyoruz.”⁴⁷ Adorno ve Horkheimer’da reel sosyalizmin materyalist analizinin bariz eksikliği göz önüne alındığında, CIA’in bile Sovyetler Birliği’nin bir diktatörlük olmadığını kabul ettiğini bu bağlamda belirtmekte fayda var. 2 Mart 1955 tarihli bir raporda Teşkilat açıkça şunu ifade etmiş: “Stalin zamanında bile kolektif liderlik vardı. Komünist düzende Batılı bir diktatör fikri abartılı. Bu konudaki yanlış anlamalar, komünist iktidar yapısının gerçek doğasının ve örgütlenmesinin anlaşılmasından kaynaklanmaktadır.”⁴⁸

Adorno 1959’da “Tarih Boyunca Çalışmanın Anlamı” başlıklı bir me-

tin yayınladı. Bu metinde “dar kafalı bilgeliğin utanç verici gerçeği” dediği şeyi, yani —Batı’daki egemen sokağ savaş ideolojisiyle tam uyumlu bir şekilde— faşizm ve komünizmin aynı şey olduğu, çünkü bunların “totaliterliğin” iki biçimi olduğu fikrini yeniden dolaşıma soktu. Adorno, bu iki savaşı kampı açıkça birbirinden bariz olarak ayıran “politik-ekonomik ideoloji”nin bakış açısını açıkça reddederek, onları birleştiren şeyin daha derin bir sosyo-psikolojik dinamik olduğunu iddia etti.⁴⁹ Bir uzman edasıyla, “otoriter kişilikler” olan faşistlerin ve komünistlerin “zayıf egolara sahip olduklarını” ve kendilerini “asli güç” ve “büyük kolektifler” ile özdeşleştirerek bu eksikliklerini telafi ettiklerini iddia etti.⁵⁰ Burada “otoriter kişilik” kavramı psikolojikleştirici sahte-diyalektik yoluyla karşıtları sentezlemeyi amaçlayan aldatıcı bir ağ olarak kullanılmakta ve ayrıca tarihsel açıklamada psikolojinin ve belirli düşünme biçimlerinin neden maddi güçler ve sınıf mücadelesinden daha merkezi bir konuma sahip olduğu sorusu da cevapsız kalmaktadır.

Faşistleri ve komünistleri psikolojik olarak eşitleyen Adorno aynı metinde Bolşeviklerin Batı medeniyetine bir tehdit olmaları nedeniyle Nazilerin Sovyetler Birliği’ne saldırısının geriye dönük olarak meşurlaştırabileceğini öne sürdü — ki, Hitler de bunu söylüyordu. Adorno, “Doğu’nun Batı Avrupa’nın eteklerini yutacağı tehdidi açıktır” dedi ve “buna karşı direnmeyi başaramazsa, tarihte Chamberlain’in yatıştırma politikası ile güttüğü hatayı aynıyla tekrarlamaktan suçlu olur.”⁵¹

Adorno, felsefe yapabilmek için “resmi Marksizm”den gelen “ahla-

ki baskıyı” reddettiğini söyledi⁵²ve “Bizi umutsuzluktan başka hiçbir şey kurtaramaz” diyerek küçük-burjuva melankolisinin o fiyakalı imzasını atmayı da ihmal etmedi.⁵³ Akıllardan çıkmayacak bir ısrarla, tüm düşünce yaşamında sosyalizmin şu ya da bu biçiminin karşısında olduğunu açıkladı: “Onu gördüğümde dehşetten başka bir şey hissedersen, hayatım boyunca edindiğim tüm fikirlerimi reddetmek zorunda kalırdım.”⁵⁴ Adorno’nun umutsuzluğu kucaklarken reel sosyalizmden iğrenmesi yalnızca kendine özgü, kişisel tepkiler değil, bir sınıf konumundan kaynaklanan duygulardır. Dünyanın ilk başarılı sosyalist devriminin lideri Lenin, Adorno’nun küçük-burjuva kasvetini öngörerek şöyle demişti: “Umutsuzluk, kötülüğün nedenlerini kavrayamayan, çıkış yolunu göremeyen ve mücadele edemeyenlerin duygusudur.”⁵⁵

Adorno, Marcuse’un öğrencilere ve savaş karşıtı harekete verdiği desteği yanlış bularak onunla tartışmış ve gerçek diyalektikçilerin ‘ne yapmalı?’ sorusunu ‘hiçbir şey’ diyerek yanıtlaması gerektiğini açıkça belirtmişti: “Gerçek praksisin amacı, kendi kendisini ortadan kaldırmaktır.”⁵⁶ Adorno böylece, diyalektik safsata yoluyla Marksizm’in temel ilkelere birini, yani pratiğin önceliği ilkesini tersine çeviriyordu.

İkinci Dünya Savaşı’nda Nazi savaş makinesini yenmek için 27 milyon Sovyet hayatlarını verirken, onlar sahte-diyalektik safsatayı harekete geçirip, Dışişleri Bakanlığı’nın komünizmin faşizmden ayırt edilemez olduğu tezini yüksek şatafatlı bir akademik dille savundular. Daha-

sı, sınıf mücadelesini pratik-politik ilişkilerden kopuk, idealist bir eleştirel teori lehine değiştirerek, analizin temellerini tarihsel materyalizmden tahakküm, iktidar ve kimlik eleştirisine doğru kaydurdular.

Son tahlilde Adorno ve Horkheimer radikal bir görünüm altında Batı yanlısı, antikomünist bir ideoloji içinde kalarak eleştiri etkinliğini yeniden canlandırdılar. Batı Marksizmi'nin temelini oluşturan Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki küçük-burjuva entelijansiyasının diğer üyeleri gibi, onlar da Doğu'nun vahşi barbarları olarak tanımladıkları ve Marksist-Leninist teoriyi bir silah olarak kuşanıp, onu özyönetim ilkesi doğrultusunda kullanmaya cüret eden halklara karşı duydukları sosyal şoven tiksintilerini açıkça dile getirdiler.

Onların bu genelleştirilmiş tahakküm eleştirisi solu, kapitalist egemen sınıfın iyi finanse edilen siyasi,

askeri ve kültürel aparatlarına karşı başarılı mücadeleler yürütmek için ihtiyaç duyduğu disiplinli örgütlenme araçlarından yoksun bırakma işlevi gören, parti ve devlet karşıtı ideolojinin bir parçasıdır. Bu eleştiri, Adorno'nun eylemsizliği praksisin en yüksek biçimi olarak kutsadığı anti-Marksist savunusu çerçevesinde benimsedikleri yenilgici politikayla da mükemmel bir uyum içindedir. Okulun kapitalist egemen sınıf ve ABD ulusal güvenlik devleti de dahil olmak üzere emperyalist devletlerin tümü tarafından cömertçe finanse edilen ve desteklenen bu liderleri kapitalizmin anti-komünist siyasetinin küresel sözcüleriydiler. Kimi zaman dikkate değer ayrıntılarıyla betimledikleri tüketim toplumu hastalıklarına karşı bir şeyler yapmayı hep reddettiler, zira onlara göre bu hastalıkların sosyalist tedavisi hastalığın kendisinden çok daha kötüydü.

Notlar

¹ Bkz. örneğin, Thomas W. Braden, "CIA'nın Ahlaksız Olduğuna Memnunum", *Saturday Evening Post* (20 Mayıs 1967). Rostow'un Braden'in makalesini yayımlanmadan önce CIA Direktörü Richard Helms aracılığıyla paylaştığı gerçeğine bakılırsa, bu büyük olasılıkla Teşkilatın "sınırlı flört" olarak adlandırdığı şeydir. CIA Başkan Yardımcısı'nın eski yönetici asistanı Victor Marchetti'nin açıkladığı gibi, sınırlı flört, gizli polis tarafından kullanılan bir halkla ilişkiler taktiğidir: halkı yanlış bilgilendirmek için, davadaki kilit ve zarar verici gerçekler saklanırken, gerçeğin bir kısmı da kabul edilir –hatta bazen gönüllü olarak açıklanır. Bununla birlikte, halk genellikle yeni bilgilerle o kadar ilgilenir ki, konuyu daha fazla takip etmeyi asla düşünmez" ("CIA, Hunt Involvement in Kennedy Slaying", *The Spotlight*, 14 Ağustos 1978: <https://archive.org/details/marchetti-victor-cia-to-in-kennedy-avi-katulumu-in-spot-light-aug-14-1978/mode/2up>).

² Bkz. Gabriel Rockhill, *Radical History & the Politics of Art* (New York: Columbia University Press, 2014), 207-8 ve Giles Scott-Smith, "The Congress for Cultural Freedom, the End of Ideology, and the Milan Conference 1955: 'Söylemin Parametrelerini Tanımlamak'", *Çağdaş Tarih Dergisi*, Cilt. 37 Sayı 3 (2002): 437-455. Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nün Paris şubesi, Fransız kamuoyu için hangi çalışmanın uygun olduğunu denetlemekten sorumlu olan Raymond Aron ile yakın işbirliği yaptı (bkz. Theodor Adorno ve Max Horkheimer, *Correspondance: 1927-1969*, Vol. I, eds. Christoph Gödde and Henri Lonitz, trans. Didier Renault (Paris: Klincksieck: 2016), 146. Adorno ve Horkheimer'in tam yazışmaları bildiğim kadarıyla İngilizce olarak mevcut olmadığı için bu Fransızca baskıyı buradan ve başka yerlerden alıntılıyorum). Savaş sonrası dönemde Aron'u, kamu görünürlüğü CIA desteğiyle geliştirildi. Aron CCF'nin felsefi figürü ve yorulmak bilmez bir antikomünist ideolog oldu.

³ "Operatif" derken, Lasky'nin geniş kapsamlı anti-komünist propaganda çabalarında CIA ile ve diğer ABD devlet kurumlarıyla yakın bir şekilde çalışmasını kastediyorum, kendisinin bir CIA "görevlisi" olduğunu değil. (Bildiyim kadarıyla henüz ifşa olmadı). Lasky'nin CIA ve diğer ajanslarla işbirliği, diğerlerinin yanı sıra Frances Stonor Saunders, Michael Hochgeschwender, Hugh Wilford ve Peter Coleman gibi araştırmacıların çalışmalarının yanı sıra sayısız dahili belgeyle kanıtlanmıştır. Lasky'nin Adorno ile yazışmalarından bazıları için bkz.: Theodor Adorno ve Max Horkheimer, *Correspondance: 1927-1969*, Vol. I, eds. Christoph Gödde and Henri Lonitz, trans. Didier Renault (Paris: Klincksieck: 2016).

⁴ Bkz. Adorno ve Horkheimer, *Correspondance*, Cilt. III, 291.

⁵ Bkz. Adorno ve Max Horkheimer, *Correspondance*, Cilt. III, 348.

⁶ Bkz. Michael Hochgeschwender, *Freiheit in der Offensive? Der Kongreß für kulturelle Freiheit und die Deutschen* (München: R. Oldenbourg Verlag, 1998), 488.

⁷ Hochgeschwender, *Freiheit in der Offensive?*, 563.

⁸ Thomas Wheatland, *The Frankfurt School in Exile* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2009), 24; Ingar Solty, “Max Horkheimer, Sınıfsız Bir Öğretmen “*Jacobin* (15 Şubat 2020): <https://www.jacobinmag.com/2020/02/max-horkheimer-frankfurt-school-adorno-working-class-Mark-sizm>; Wheatland, *Sürgündeki Frankfurt Okulu*, 13.

⁹ Perry Anderson, *Considerations on Western Marxism* (London: Verso, 1989), 33; Steven Müller-Doohm, *Adorno: A Biography*, trans. Rodney Livingstone (Cambridge: Polity Press, 2005), 94.

¹⁰ Anderson, *Considerations on Western Marxism*, 33.

¹¹ Rolf Wiggershaus, *The Frankfurt School: Its History, Theories, and Political Significance*, trans. Michael Robertson (Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1995), 104.

¹² Abromeit, *Max Horkheimer*, 150. Horkheimer 'in Sovyetler Birliği 'ne beslediği her türlü kat ve ihtiyatlı umut 1930'ların başında yok oldu ve “1950'den sonra Horkheimer Batı'nın liberal-demokratik siyasi geleneklerini [...] tek taraflı savunmaya başladı “ (Abromeit, *Max Horkheimer*, 15, ayrıca bkz. 181).

¹³ Gillian Rose, *The Melancholy Science: An Introduction to the Thought of Theodor W. Adorno* (New York: Columbia University Press, 1978), 2.

¹⁴ Müller-Doohm, *Adorno*, 181.

¹⁵ Müller-Doohm, *Adorno*, 181. Müller-Doohm, “Özel mektuplarında bile” diye yazıyor; “1930'ların ortalarına kadar, oldukça genelleştirilmiş, karamsar ruh haline sahip resimlerden ve siyasi durum hakkında muğlak açıklamalardan başka bir şey bulamıyoruz” (181).

¹⁶ Bkz. Stuart Jeffries, *Grand Hotel Abyss: The Lives of the Frankfurt School* (Londra: Verso, 2017), 72 ve 197.

¹⁷ Bkz. Wheatland, *The Frankfurt School in Exile*, 72 (ayrıca bkz. 141).

¹⁸ Jeffries, *Grand Hotel Abyss*, 136. Brecht, “Frankfurt Okulu, Marksist bir enstitü gibi davranırken, alttan burjuva el çabukluğu marifetlerini sergiledi ve aynı zamanda devrimin artık işçi sınıfının ayaklanmasına bağlı olmadığı konusunda ısrar ederek kapitalizmin yıkılmasında yer almayı reddetti” (Jeffries, *Grand Hotel Abyss*, 77).

¹⁹ Fries, “Ende der Legende”, 409.

²⁰ Fries, “Ende der Legende“, 409, 424.

²¹ Fries, “Ende der Legende”, 410.

²² Jack Jacobs'tan alıntı, *The Frankfurt School, Jewish Lives, and Antisemitism* (Cambridge UK, Cambridge University Press, 2014), 59-60.

²³ Todd Cronan, *Red Aesthetics: Rodchenko, Brecht, Eisenstein* (Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 2021), 132.

²⁴ Cronan, *Red Aesthetics*, 151'de alıntılanmıştır:

²⁵ JLC'nin liderliği hakkında, bkz. Catherine Collomp, “‘Anti -Semitism in American Labor’: A Study by the Refugee Scholars of the Frankfurt School of the Sociology at the End of World War”, *Labor History* 52:4 (Kasım 2011):

417-439. Dubinsky'nin CIA ile çalışması hakkında CIA'in FOIA Elektronik Okuma Odasına bkz. (<https://www.cia.gov/readingroom/home>) bulunan belgelere ve Hugh Wilford, *The Mighty Wurlitzer: How the the Mighty Wurlitzer 'e bakın. CIA Played America* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2008) ve Frances Stonor Saunders, *The Cultural Cold War: The CIA and the World of Arts and Letters* (New York: The New Press, 1999)'e bkz.

²⁶ Anderson, *Considerations on Western Marxism*, 34.

²⁷ Bkz. Horkheimer'in 27 Eylül 1958'de Adorno'ya yazdığı mektupta Habermas ve Marksizme karşı eleştirileri, *Adorno ve Horkheimer, Correspondance, Vol. IV*, 386-399.

²⁸ Wiggershaus'tan alıntı, *Frankfurt School*, 554.

²⁹ Jenemann, *Adorno Amerika'da*, 182.

³⁰ Christopher Simpson, *Science of Coercion: Communication Research and Psychological Warfare 1945-1960* (Oxford: Oxford University Press, 1996), 4.

³¹ Bkz. Wiggershaus, *Frankfurt School*, 434.

³² Wiggershaus, *Frankfurt School*, 479.

³³ Bkz. Robert S. Wistrich, *Who's Who in Nazi Germany* (New York: Routledge, 2001), 281.

³⁴ Alıntı: Jenemann, *Adorno in America*, 184. Adorno, yeminli ifadesinde şunları söyledi: "Frankfort [sic] Üniversitesi'ndeki Sosyal Araştırmalar Enstitüsü, HICOG'un desteğiyle kuruldu ve büyük ölçüde Amerikan araçlarıyla desteklendi. Bu kurumun amacı, Amerikan ve Alman araştırma yöntemlerinin entegrasyonunu geliştirmek ve Alman öğrencilerin Amerikan demokrasisi ruhuyla eğitimine yardımcı olmaktır" (Jenemann, *Adorno in America*, 184).

³⁵ Wiggershaus'a göre: "Horkheimer, Paul Tillich gibi sosyalizmi savunmadı veya Hugo Sinzheimer veya Hermann Heller gibi, adanmış bir demokrat ve açık bir Nazizm muhalifi değildi". (Frankfurt School, 112). Adenauer hakkında bkz. Rockhill, "Critical and Revolutionary Theory" ve ayrıca Philip Agee ve Louis Wolf, *Dirty Work: The CIA in Western Europe* (New York: Dorset Press, 1978).

³⁶ Alıntı: Wolfgang Kraushaar, ed., *Frankfurter Schule und Studentenbewegung Von der Flaschenpost zum Molotowcocktail 1946-1995, Vol. I: Chronik* (Hamburg: Rogner & Bernhard GmbH & Co. Verlags KG, 1998), 252-3.

³⁷ Bkz. William Blum, *Killing Hope: US Military and CIA Interventions after World War II* (Londra: Zed Books, 2014).

³⁸ Jeffries, *Grand Hotel Abyss*, 297'den alıntılanmıştır.

³⁹ VI Lenin, *Collected Works, Vol. 22* (Moskova: Progress Publishers, 1966), 309.

⁴⁰ Theodor Adorno and Max Horkheimer, "Towards a New Manifesto?" *New Left Review* 65 (September-October 2019), 49.

⁴¹ Adorno and Horkheimer, "Towards a New Manifesto" 59.

⁴² Adorno and Horkheimer, "Towards a New Manifesto" 57.

⁴³ Adorno and Horkheimer, "Towards a New Manifesto", 57, 59.

⁴⁴ Adorno and Horkheimer, "Towards a New Manifesto", 41. Horkheimer buna benzer kapitalizm yanlısı, anti-komünist görüşlerini birçok kez dile getirdi. Örneğin, Adorno'ya 27 Eylül 1958 tarihli uzun bir mektupta, "devrimin gerçekten teröre geçiş anlamına geldiğini" iddia etmiş ve "bireysel özgürlük ve otantik toplum fikrinin egemen olduğu burjuva uygarlığının geri kalanının" savunulması gerektiğini iddia etmiştir. (Adorno and Horkheimer, *Correspondence: 1927-1969, Vol. IV*, 395). Başka bir örnek vermek gerekirse, 1968'deki konumunu oldukça açık bir şekilde karşı-devrimci olarak tanımladı: "Gerçekçi olmak gerekirse, diktatörlüğe yol açacak bir devrim ile kıyaslandığında, şüpheli bir demokrasinin dahi, tüm kusurlarına rağmen her zaman daha iyi olduğuna dair açıkça beyan etmemiz gerekli" (Horkheimer, *Critical Theory*, viii). Stefan Müller-Doohm, Adorno'nun 700 sayfalık biyografisinde Horkheimer'in "Doğu'nun vahşi barbarlığını "kınamasını hatırlattıktan sonra, "Adorno ve Horkheimer, sözde Doğu Bloku'na ilişkin değerlendirmelerinde hemfikirdiler, yani Sovyetler Birliği değil, aynı zamanda komünist Çin'i de kastetmektedirler" (415). Sömürgecilikle ilgili olarak Horkheimer, Adorno'ya, "kulağa 'iğrenç' gelmesine rağmen yine de Avrupa'nın sömürge çağında güttüğü kalıcı üstünlük rüyasının 'iyi yanları' olduğunu yazmıştı (Adorno ve Horkheimer, *Correspondence*., Vol. IV, 466).

⁴⁵ Max Horkheimer, "The Authoritarian State", *Telos* 15 (spring 1973): 16.

⁴⁶ Bkz. Domenico Losurdo, *El Marxismo occidental: Cómo nació, cómo murió y cómo puede resucitar*, çev. Alejandro García Mayo (Madrid: Editorial Trotta, 2019). Orijinali İtalyanca olan bu kitap, Steven Colatrella tarafından 1804 Books için İngilizce'ye çevriliyor.

⁴⁷ Max Horkheimer, *Gesammelte Schriften*, ed. Alfred Schmidt ve Gunzelin Schmid Noerr, Vol. 18 (Frankfurt am Main: S. Fischer, 1985), 73. Ayrıca bkz. Müller-Doohm, Adorno, 334. Adorno, "komünizm bir 'sağcı parti' haline geldi ve [...] kendisini tamamen Rus emperyalizmiyle özdeşleştirdi" diye yazan militan anti-komünist ve CIA işbirlikçisi Arthur Koestler'in tutumunu açıkça onaylayacak kadar ileri gitti. (Adorno ve Horkheimer, *Correspondence*., Vol. IV, 655).

⁴⁸ CIA'in FOIA Elektronik Okuma Odasındaki şu belgeye bakın: <https://www.cia.gov/readingroom/document/cia-rdp80-00810a006000360009-0> bu belgeye dikkat edin.

⁴⁹ Theodor Adorno, *Critical Models: Interventions and Catchwords*, trans. Henry W. Pickford (New York: Columbia University Press, 2005), 94.

⁵⁰ Adorno, *Critical Models*, 94.

⁵¹ Adorno, *Critical Models*, 94.

⁵² Müller-Doohm, Adorno, 438.

⁵³ Müller-Doohm, Adorno, 438.

⁵⁴ Müller-Doohm, Adorno, 438.

⁵⁵ Lenin, *Collected Works*, Vol. 16 (Moscow: Progress Publishers, 1977),, 332.

⁵⁶ Adorno, *Critical Models*, 267. Adorno eylemsizliğin en iyi eylem biçimi olduğuna dair sahte-diyalektik tespitini öğrenci protestolarıyla ilgili olarak Marcuse ile yaptığı yazışmada yineler: “Biz zamanında ne acılara dayandık, hele siz benden daha korkunç şeyler yaşadınız –herhangi bir eyleme dahi karışmamış Yahudiler dahi katlediliyordu. Dayandık, çünkü yapacak bir şey yoktu [...] Açıkça söyleyeyim; Vietnam veya Biafra’da olanlardan dolayı öğrenci gösterilerine katılmadan duramayacağınızı söyleyerek kendinizi kandırıyorsunuz. Eğer tepkiniz gerçekten buyusa, o zaman yalnızca napalm bombalarının dehşetini değil, aynı zamanda Vietkong’un ağza alınmayacak Çin işkencelerini de protesto etmelisiniz “ (Adorno ve Marcuse, “Correspondence on the German Student Movement”, *New Left Review* 233 (January-February 1999), 127). Adorno başka yerlerde de benzer açıklamalar yapıyor. Örneğin 1969 tarihli ve “düşünmedeki o ütöpik anı” her türlü eylemin üzerinde tuttuğu “İstifa” üzerine yazdığı metninde şunu diyor: “Eyleme katılması için onu terörize edenlere boyun eğmeyen tavizsiz bir eleştirel düşündür, gerçekte asla vazgeçmeyen bir düşündür [...] Düşünmek aslında direnişin gücüdür” (Adorno, *Critical Models*, 293).

Teori ve Eylem dergisine bir eleştiri: Saray rejimi ne zaman faşist olacak?

İnan Özgür

İskender Bayhan'ın değerlendirmesinde ise, buna itirazın iki gerekçesi ön plandadır. Gerekçelerden biri, burjuva siyasi partiler ve seçim sisteminin, burjuva parlamentonun halen tasfiye edilmemiş olmasıdır. Diğeri, işçi sınıfı ve ezilenlerin söz, basın, toplantı, gösteri ve örgütlenme haklarının halen toptan yasaklanmamış olmasıdır.

Emekçi sol hareket içinde Erdoğan'ın saray iktidarının siyasi karakteri üzerine çeşitli tartışmalar sürüyor, birbirinden farklılaşan analizler yapılıyor.

İskender Bayhan'ın Teori Ve Eylem dergisinde yayınlanan, "Tek Adam Yönetimi, Cumhuriyet İttifakı Ve Faşizm Özlemi" başlığını taşıyan 7 Ocak 2022 tarihli yazısı bu analizlerden biri.¹ Yazı, hemen başlıktan anlaşılacağı gibi, Erdoğan'ın saray iktidarını, bir faşist devlet biçimi olarak değil, henüz sadece "faşizm özlemi" halindeki bir siyasi yönelim olarak nitelendiriyor.

Hatırlanacaktır: Dergimiz dört sayı önce, Teori Ve Eylem dergisinde aynı içerikle yer alan bir başka analiz yazısının eleştirisini yapmıştı.² Bu kez

İskender Bayhan, dergimizce yöneltilen eleştiriye yanıt vermemekle beraber, eleştiriye konu olan görüşlerin bir tekrarını ve özetini sunuyor.

Bayhan, "cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi" adlı siyasi rejim biçimine geçişi sağlayan anayasa değişikliğine atıf yaparak, şöyle diyor: "Türkiye'de tekelci kapitalistlerin ve büyük toprak sahiplerinin egemenliğinin bir aracı olan burjuva devlet, esas olarak antidemokratik bir karaktere sahiptir ve zaman zaman da faşist baskı ve terör yöntemlerini kullanıyordu. Ancak Erdoğan ve Bahçeli, yapılan bu anayasa değişikliğiyle devletin antidemokratik yapısını daha da pekiştirerek, kapitalist sömürücülerin, tek adam yönetimi ve Cumhuriyet İttifakı'nın sınıf çıkarlarına

¹ <https://teoriveeylem.net/tr/2022/01/tek-adam-yonetimi-cumhur-ittifaki-ve-fasizm-ozlemi/>

² Bkz. *Saray Rejimi Faşist Değil Mi?*, Ziya Ulusoy, Marksist Teori 49, Temmuz-Ağustos 2021

bağlı olarak gerici-faşist bir yönetim biçimini devreye sokma hedeflerini açıkça ilan etmiş oldular.”

Bu görüşteki iki vurguya dikkat çekelim:

a) Türk burjuva devleti, “esas olarak antidemokratik bir karaktere sahipti ve zaman zaman da faşist baskı ve terör yöntemlerini kullanıyordu.”

b) Erdoğan yönetimi ve AKP-MHP bloku, “gerici-faşist bir yönetim biçimini devreye sokma hedeflerini açıkça ilan etmiş oldular.”

Teori Ve Eylem dergisinin sahiplendiği siyasi geleneğin, eskiden, Türk burjuva devletinin belirli dönemlerini faşist diktatörlük kavramıyla değerlendirdiğini biliyoruz. Keza derginin, 12 Eylül’ün darbeci generallerince oluşturulmuş devlet yapısını, “faşist baskı ve terör yöntemlerini kullanan” bir rejim olarak değil, askeri faşist diktatörlük formunda bir rejim olarak gördüğünü tahmin ediyoruz. Bunlar bir yana, derginin temel görüşlerinden ilham aldığı EMEP’in, 1990’ların ortalarında, EP adıyla kuruluşundan kısa bir süre sonra kapatılması karşısında, “Faşizme ölüm halka hürriyet” ve “Kahrolsun faşist diktatörlük” sloganlarını yükselttiğini anımsıyoruz.

Bütün teorik-politik görüşler ve kavramlar elbette zamanın akışında sabitlenmez. Olabilir, bazı değerlendirmeler ve kavramlaştırmalar değiştirilebilir, yıllarca savunulmuş olan temel bir görüşün aslında yanlış olduğu da fark edilebilir. Peki, Teori Ve Eylem, daha önce geçerli olan faşist Türk burjuva devleti analizinin sonradan yanlışlığını mı fark etmiştir? Ya da burjuva devletin faşist biçiminin belirli bir dönem içinde, mesela ’90’larda veya 2000’lerde,

siyaseten çözüldüğünü, ne faşist ne de demokratik olan gerici ve baskıcı başka bir devlet biçimine dönüştüğünü mü düşünmektedir?

Teori Ve Eylem’in teorisindeki istikrarı, değişimi ve gelişimi sorunlaştıran ama yanıtları orada kolaylıkla bulunamayan bu soruları şimdilik geçelim.

İskender Bayhan’a göre, Erdoğan’ın saray rejimi, onun tanımladığı “tek adam yönetimi”, devlet aygıtını gerici-faşist temelde yeniden örgütlemek için attığı adımları hızlandırıyor. Ama halihazırda, bu “tek adam yönetimi”, faşist bir devlet biçimine tekabül etmiyor, faşist bir devlet biçimine geçmeyi hedefliyor.

Saray rejiminin henüz bir faşist diktatörlük olmadığı, faşizmi kurumsallaştırma sürecini halen tamamlayamadığı görüşü emekçi sol hareket içinde hayli yaygın. Bu görüşün bazı varyasyonları, Erdoğan’ın zirvesinde oturduğu mevcut devlet biçimini otokrat, otoriter, despotik, totaliter veya sağ popülist gibi sözcüklerle, liberal burjuvaziye özgü bu kavramlarla nitelendiriyor. Bayhan ise, bu kavramları kullanmaksızın, faşizm özlemine ve hedefine sahip gerici bir tek adam yönetimi diyerek, aynı koroja katılıyor.

Devletin Faşist Temelde Yeniden Örgütlenmesi Nasıl Ve Ne Zaman Tamamlanır?

Faşizme geçişin, faşizmin kurumsallaşmasının ya da burjuva devlet aygıtının faşist temelde yeniden örgütlenmesinin, hangi sözcüklerle tanımlanırsa tanımlansın bu sürecin, nihayete ermesini tayin eden faktörler nelerdir?

Türkiye emekçi sol hareketinin özellikle reformist ve legalist birçok bileşeninin teorik-politik kavrayışında, liberal burjuvaziden dolaysız esintiler sayılmazsa bile, Poulantzas'ın tarihsel faşizm analizinin derin izleri bulunur. Adı açıkça anılsın veya anılmasın, onun, faşizmi iki dünya savaşı arası dönemdeki Almanya ve İtalya örnekleriyle sınırlı ele alan teorisi halen revaçtadır. Aynı dönemin ürünü olan Bulgaristan, Macaristan, Avusturya, Portekiz, İspanya, Japonya, Romanya ve Hırvatistan faşizmleri Poulantzas'ın incelemesinde faşizm kategorisine girmez.³ Onun İtalya ve Almanya örneklerinden soyutlayıp genellediği faşist hareket ve faşist devlet modeli, devamında birçok akım tarafından, değişen zamanın ve mekanın, somut koşulların ve ilişkilerin ötesinde adeta mutlaklaştırılmıştır. Öyle ki, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki uzun bir dönem boyunca yeni-sömürge ülkelerdeki politik sınıf savaşımına dam-

gasını vuran askeri faşist darbelerce kurulan faşist rejimler, sırf bu mutlak modele uymuyor diye, faşizm dahilinde değerlendirilmemiştir. Ve aynı gayri-diyalektik şabloncu görüş açısından bakıldığında, faşist devlet biçimine geçişin tamamlandığı neredeyse hiçbir ülkeye rastlanmamıştır.

Biz İskender Bayhan'ın değerlendirilmesiyle devam edelim.

16 Nisan 2017'de düzenlenen hileli referandumdan itibaren, Bayhan'ın vurgusuyla, "Türkiye'nin burjuva parlamentosuna dayalı hükümet sisteminin yerini tek adam-tek parti düzeni almış olur." Yani rejimin biçiminde, yürütmenin ve yasamanın düzenlenişinde temel bir değişim gerçekleşir. Bayhan, bu yeni biçimdeki siyasi rejimin, KHK'larla ve kayyumlarla nasıl ilerlediğini, mahalle bekçiliği kurumu, içişleri bakanına dernek ve vakıfları kapatma yetkisi, baroları ve meslek örgütlerini etkisizleştirme düzenlemesi, sosyal medyayı denetleme ve sansürleme

³ Örneğin bkz. *Faşizm Ve Diktatörlük*, Nicos Poulantzas, çeviren: Ahmet İnsel, baskıya hazırlayan: Murat Belge, Birikim Yayınları, Mayıs 1980, İstanbul

yasası, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararı gibi hamleleri nasıl art arda gerçekleştirdiğini anlatır. Yine onun vurgusuyla, “Erdoğan ve AKP hükümeti, sendikal hak ve özgürlüklerden basın özgürlüğüne, gösteri ve yürüyüş hakkından düşünceyi ifade özgürlüğüne birçok alanda darbe dönemlerini bile aratacak bir resmi baskı ve terörle yönetmeye başlar.”

“Tek adam-tek parti düzeni” kurulmuş ve “darbe dönemlerini bile aratacak bir resmi baskı ve terör” hakim olmuştur, yine de “devletin faşist temelde yeniden örgütlenmesi” henüz başarısızdır. Ama neden? Çün-

MGK halen burjuva meclisin üzerinde bir siyasi konuma sahiptir, ama çoktan değiştirilmiş bileşimi ve mevzuatıyla tümünden saraya bağımlıdır.

kü saray rejimi, henüz, seçimler ve siyasi partiler sistemini rafa kaldıramamış, burjuva meclisi tasfiye edememiş, Cumhuriyet İttifakı'nı desteklemeyen siyasi partileri, sendikaları, meslek örgütlerini, odaları, birlikleri ve dernekleri büsbütün yasaklayamamıştır. Çünkü o, halen, toplumda ideolojik-kültürel hegemonyasını tesis edememiş, sömürülenlerden ve ezilenlerden bu devlet biçimine yeterli desteği alamamış, tekelleri burjuvazinin bütün kesimlerinden güçlü bir destek bulamamıştır. Teori Ve Eylem'de İskender Bayhan'ın, Erdoğan yönetiminin devleti faşist temelde yeniden örgütlenmeyi başarması için sıraladığı kriterlerdir bunlar. Yani Erdoğan'ın saray rejimi, bugün için, Almanya ve İtalya modeline bire bir

uymamakta, dolayısıyla bir faşist diktatörlük derecesinde olgunlaşmış sayılmamaktadır.

Faşist devlet yapısı, doğal ve kaçınılmaz olarak, oluşup geliştiği ülkedeki toplumsal ve siyasi gelenekler, tarihsel ve kültürel etmenler, gerek alt sınıfların gerekse orta ve üst sınıfların özgün özellikleri, baskın toplumsal ve siyasi çelişki ve çatışmalar, sermaye birikim modelindeki ve teknolojik yapıdaki değişimler, belirli bir dönemdeki somut sınıfsal ve siyasi güç dengeleri, devletler sisteminde mevcut ilişkiler hiyerarşisi gibi hususlara göre şekillenir. Komintern'in Dimitrov tarafından vurgulanan, faşist diktatörlüğün sınıfsal niteliğini ve emperyalist kapitalizm bünyesindeki siyasi işlevini sergileyen resmi tanımı elbette genel teorik kılavuzu sunar: “Faşizm, finans kapitalin en gerici, en şoven ve en emperyalist unsurlarının açık terörist diktatörlüğüdür.” Ama bu kılavuzun materyalist diyalektik yöntemle doğru kullanımı, o zamanın İtalya ve Almanya örneklerini ebedi ve mutlak model kabul etmekle değil, şimdiki zamanda dönemin, ülkenin ve durumun somutluğunu incelemekle olur.

Öncesini şimdilik bir yana bırakalım. Temmuz 2015'teki saray darbesinden ve 7 Haziran seçim sonuçlarını iptal edişinden itibaren, Tayyip Erdoğan'ın adım adım inşa ettiği yeni rejim biçimi, Bayhan'ın ifadesiyle “tek adam-tek parti düzeni”, hangi temel özelliklere sahiptir?

Bugün, Türk burjuva devletinin yürütme gücü tamamen Tayyip Erdoğan'da ve onun saray bürokrasisindedir. MGK halen burjuva meclisin üzerinde bir siyasi konuma sahiptir, ama çoktan değiştirilmiş bileşimi ve mevzuatıyla tümünden sara-

ya bağımlıdır. Burjuva meclis devlet başkanına tabi kılınmış, yasama organı böylece işlevsizleştirilmiş, hatta Erdoğan neredeyse sınırsız KHK yetkisiyle yasama gücünü de doğrudan kendi ellerine almıştır. Dahası, 7 Haziran 2015'ten beri hemen her seçimde somut işaretleri görüldüğü üzere, saray rejimi, böyle bir yürütme gücünün ve asıl siyasi iktidarın seçimle el değiştirmesine fiilen kapıyı kapatan bir yapıda örgütlenmiştir.

Eski kadroların tasfiyesi ve yeni mekanizmaların kurulmasıyla, yargı gücü baştan aşağı sarayın güdümüne sokulmuştur. Keza saray rejimi, sayısız kadro tasfiyesinin, birçok yasal ve kurumsal düzenlemenin, fütursuz bir kadrolaşmanın ardından, poliste, orduda, istihbaratta, silahlı ve silahsız bütün yüksek bürokraside hakimiyetini pekiştirmiş durumdadır. Tasfiye dalgalarının dışında kalan ve doğrudan AKP'li veya MHP'li olmayan gerici ve milliyetçi kadroların büyük çoğunluğu da bu saray hiyerarşisine bağlanmıştır. Polise ağır silahları kullanma yetkisi, MİT'e ise

her türlü silahlı operasyon yetkisi verilmiş, JÖH ve PÖH gibi resmi vuru-cu kuvvetlerin yanı sıra, yine resmi bir tür karşı devrimci milis kuvveti olarak bekçi teşkilatı kurulmuştur. Osmanlı Ocakları, Ülkü Ocakları ve Alperen Ocakları, aktif sokak kuvvetleri olarak sarayın hizmetindedir. Kontrgerilla örgütlenmesi, faşist mafya ağlarıyla, yerli ve yabancı politik İslamcı çetelerle, SADAT gibi paramiliter yapılarla ve tabii kıdemli faşist kadrolarla yenilenmiş, sarayda merkezileştirilmiştir. Yalnızca Kürdistan'ın Rojava ve Başûr parçalarındaki sömürgeci işgalleriyle değil, Balkanlar'dan Kafkasya'ya, Ortadoğu'dan Kuzey Afrika'ya kadar genişlemiş siyasi-askeri varlığıyla ve neo-Osmanlıcı ideolojik motivasyonu da, Türk burjuva devleti bölgesel karşı devrimin bir mızrak ucu olarak hareket etmektedir.

Faşist politik İslamcılık artık devletin resmi ideolojisidir. Bu yeni resmi ideoloji ilköğretim ve ortaöğretimde, hatta askeri okullarda kök salmıştır. Üniversitelerde öğretim

elemenları faşist bir ayıklama sürecine tabi tutulmuş, medyadan aileye, sanattan spora kadar her alanda faşist ideolojik tahkimat yapılmış, toplumsal hayatı dinselleştirme zorlamaları gündün güne boyutlanmıştır.

Kobanê'ye geçmek üzere Suruç'ta bir araya gelen sosyalist ve antifaşist gençliği hedefleyen, MİT-DAİŞ işbirliğiyle hazırlanan ve 20 Temmuz 2015'te gerçekleştirilen toplu katliam saldırısından itibaren, ki bu saldırı faşist saray darbesinin başlangıcını simgeler, halklarımız topyekun bir faşist taarruzla yüz yüzedir. Saray rejimi, kentleri yerle bir etmek pahasına Kürt ulusal demokratik hareketini bütünüyle ezme, Türkiye devrimci hareketini yok etme, antifaşist ve antişovenist kitleleri polis-mahkeme-hapishane cenderesine hapsedip boğma, kazanılmış bütün demokratik hak ve özgürlükleri ortadan kaldırma çizgisindedir. Faşist yasalar ve yasaklar, faşist devlet terörü, tam bir mezarlık sessizliği yaratmak üzere, toplumu kuşatmış durumdadır. Siyasal ve sendikal haklar adına, söz, basın, toplantı, gösteri ve örgütlenme özgürlükleri adına ne kalmışsa, faşist yayılım ateşi altındadır. Öyle ki, burjuva muhalefetin bile yaşama imkanlarının ne kadar süreceği kuşkuludur.

Pratiğin sahasından tekrar teorinin sahasına geçelim.

Faşist bir rejim, burjuvazinin siyasi yürütme organı olarak hükümetin el değiştirmesinden öte, burjuva devletin siyasi ve hukuki yapılarının, yasama ve yürütme ilişkilerinin, devlet ve parti bağlantılarının, eski anayasal kabuk korunsa dahi, köklü biçimlerde değişime uğratılmasıyla meydana gelir. Yürütme gücü parlamenten dene-timden kurtulur, devlet aygıtları alabil-diğine merkezileştirilir ve hatta en

nihayetinde devlet ile lider özdeşleştirilir. İdeolojik planda, faşist tarihsel özne olarak ulus yeniden tanımlanır, ulusun şanlı geçmişinin dirilişi vaat edilir, alt ve orta sınıfların şoven zehirlenişi için dışsal düşmanlıklar kö-rüklenir. Tekelci sermayenin çıkarları en dolaysız biçimlerde korunurken, işçi sınıfı ve ezilenlerin mücadeleleri en gaddar karşı devrimci şiddet biçimlerine maruz kalır. Bu pervasız faşist terör “milli irade” ile özdeşleştirilip meşrulaştırılır. Faşizmi desteklemeyen siyasi partilere ve sendikalara, faşist korporatif örgütlenmeler dışındaki toplumsal ve siyasi örgütlenmelere, faşist çizgi dışındaki basın ve yayın organlarına yaşama hakkı tanınmaz. Kültüründen cinselliğine, sanatından hazlarına, eğitiminden ailesine ve nüfus planlamasına kadar toplumsal hayatın bütün öğelerinin faşist ideolojik normlara göre şekillendirilmesi hedeflenir.

Bu teorik soyutlama penceresinden bakmak, bize, Türk burjuva devletinin bugünkü biçimi olan Erdoğancı saray rejiminin düpedüz bir faşist diktatörlük olduğu gerçeğini gösterir.

İskender Bayhan'ın değerlendirmesinde ise, buna itirazın iki gerekçesi ön plandadır. Gerekçelerden biri, burjuva siyasi partiler ve seçim sisteminin, burjuva parlamentonun halen tasfiye edilmemiş olmasıdır. Diğeri, işçi sınıfı ve ezilenlerin söz, basın, toplantı, gösteri ve örgütlenme haklarının halen toptan yasaklanmamış olmasıdır.

Tam burada, Teori Ve Eylem geleneğinin de sıklıkla atfı yapmayı tercih ettiği Bulgaristan faşizmi bir kez daha hatırlatılmaya değer bir örnek teşkil eder. Komintern'in, Bulgaristan Komünist Partisi'nin ve Dimitrov'un görüşlerine göre, 1923'ten itibaren

Bulgaristan'da faşist bir diktatörlük hüküm sürdü. Monarko-faşist diktatörlüğün 1923-1934 döneminde, bütün o faşist devlet terörüyle beraber, burjuva partilerin, seçimlerin, parlamentonun, demokratik nitelikte bazı hakların ve yasal örgütlenme imkanlarının varlığı halen devam ediyordu. Öyle ki, bu dönemde komünistler, Bulgaristan İşçi Partisi'ni kurarak, yasal örgütlenme imkanlarını devrimci amaçları doğrultusunda kullanabildiler. Monarko-faşizmin yığımsal desteğinin sınırları, gerek başlıca burjuva odaklar arasındaki gerekse işçi sınıfı

Faşist şeflik rejiminin “inşa” veya “kurumsallaşma” sürecinin sonuçlanması, onun bütün amaçlarının hasıl olduğu anlamına gelmez.

ve emekçi köylülük ile egemen sınıflar arasındaki siyasi güç dengelerinin somutluğu, dahası faşizmin içinde doğduğu maddi toplumsal ve siyasal koşulların etkisi, Bulgaristan'da faşist devletin bu biçimdeki yapılanışını belirledi. Komünistlerin teorik ve politik analizleri, faşist Bulgar devletinin tarihini, artık her şeyin yasaklanmış olduğu 1934 sonrasıyla sınırlamadı.

Temel teorik-politik çıkarsamamızı yapalım: Erdoğan'ın faşist şeflik rejimi, 16 Nisan 2017 referandumunun ve 24 Haziran 2018 seçimlerinin imlediği eşikten geçildiğinde, “cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi” adı altında fiilen ve resmen kurulmuştur. Orada gerçekleşen olay, basit bir hükümet değişiminden, salt bir seçim kazanımından ibaret değildir. Orada

gerçekleşen olay, 2015'teki faşist saray darbesinden itibaren kat edilmesi hızlanan Erdoğan diktatoryasını inşa yolunda atılmış yeni bir adımdan ibaret de değildir. Faşist devletin Erdoğan şefliğindeki yeni modelinin elde edilmesi, parlamenter biçimli faşist rejimden başkanlık biçimli faşist rejime geçişin sağlanmasıdır. Bu bakımdan, “inşa” süreci ya da “kurumsallaşma” süreci faşist şeflik ittifakının siyasi tekelinin fiilen olduğu kadar “yasal” olarak da kurulmasıyla sonuçlanmıştır.

Muhafif burjuva siyasi partilerin, burjuva parlamentonun ve seçimlerin halihazırdaki varlığı, faşist yürütme gücünün parlamenter denetimin tamamen dışına çıkmış ve yasama gücünü de kendi ellerine almış olduğu, siyasi tekeli kurduğu gerçeğini karartamaz. Siyasal ve sendikal hak ve özgürlük kırıntılarının halihazırdaki varlığı, tamamen mezarlık sessizliği yaratmaya koşulmuş faşist bir siyasi aygıtın işçi sınıfı ve ezilenlerin karşısında durmakta olduğu gerçeğini karartmaz.

Faşist şeflik rejiminin “inşa” veya “kurumsallaşma” sürecinin sonuçlanması, onun bütün amaçlarının hasıl olduğu anlamına gelmez. Faşist devletin Erdoğan şefliğinde yeniden örgütlenmesinin sağlanması, onun toplumda tam bir ideolojik-kültürel hegemonya tesis etmesiyle, ezici bir yığımsal destek düzeyine varmasıyla ve tekeli burjuvazinin bütün kesimlerini arkalamasıyla özdeşlik taşımaz. Bütün bu önemli faktörler, elbette siyasi güç dengelerinin somutluğunu ifade eder ve faşist rejimin siyasi hamle kapasitesini çerçeveler, fakat siyasi rejim biçiminin faşist olup olmadığının ölçüsü sayılamaz.

Erdoğan'ın Şeflik Rejiminden Önce Devlet Faşist Değil Miydi?

Teori Ve Eylem, Türk burjuva devletinin, Erdoğancı “tek adam-tek parti düzeni” öncesinde de, “esas olarak antidemokratik bir karaktere sahip” ve “zaman zaman da faşist baskı ve terör yöntemlerini kullanan” gerici bir siyasi rejim biçiminde örgütlendiği, dolayısıyla faşist diktatörlük karakterinde olmadığı fikrinde.

Öyleyse, bir de Erdoğan'ın faşist şeflik rejimi öncesi yıllara bakalım. Bu sayfalardaki eleştirel değerlendirme kapsamında, çok uzak geçmişi gitmemize gerek yok.

12 Eylül 1980 askeri darbesinin yeniden yapılandığı Türk burjuva devleti, muhtemelen İskender Bayhan'ın da kabul edeceği gibi, Amerikan emperyalizmiyle işbirliği halindeki darbeci generaller doğrudan siyasi yönetimi ellerinde tuttukları sürece askeri faşist nitelikteydi. Onların imzasını taşıyan anayasa ve yasalar, onların şekillendirdiği kurumlar ve mekanizmalar, onların resmileştirdiği ideolojik formlar, burjuva siyasi partilerin birbiriyle rekabet ettiği, genel ve yerel seçimlerin yapıldığı, burjuva hükümetin seçimler sonucunda kurulduğu, güdük bazı siyasal ve sendikal hakların tanındığı sonraki dönemde de devlete temel teşkil etmeyi sürdürdü. Üstelik, patlak veren Kürt ulusal isyanı karşısında, ırkçı ve inkarcı sömürgecilik, 1990'lı yıllarda siyasi rejimin tepeden tırnağa bir kontrgerilla cumhuriyetine dönüştürülmesini sağladı.

Burjuva hükümet organı seçimle oluşturuluyor, ama siyasi iktidar merkezinde generaller ağırlıklı Milli Güvenlik Kurulu (MGK) duruyordu. Bu, bir yarı-askeri faşist rejim biçimiydi, faşist MGK diktatörlüğüydü.

Siyasi icra gücü olan sivil hükümetin gerçek siyasi iktidar gücü olamayan konumuna, buna karşılık “faşist generaller partisi”nin Türk burjuva devlet yapısındaki siyaseten belirleyici konumuna belki en çarpıcı örnek, başbakanlığı eline aldığı bir koalisyon hükümeti kuran, siyasi iktidara ortak olma, iktisadi dayanaklarını güçlendirme ve politik İslamcılığı rejimin resmi ideolojisi haline getirme yönlü hamlelere girişen Refah Partisi'nin 28 Şubat 1997'de gerçekleştirilen müdahaleyle hükümetin dışına itilmesi idi.

İlkin Kürt ulusal özgürlük mücadelesinin Kuzey Kürdistan'ın bütününde bir devrim yangınına dönüşmesinin, ikinci olarak demokratik Alevi hareketinin faşist inkarcılığı zorlayan süregelen bir kuvvet haline gelmesinin, üçüncü olarak işçilerin, emekçilerin, kadınların ve öğrencilerin özgürlük taleplerinin bastırılmamasının kritik sonucu, faşist Türk burjuva devletinin 1990'larda derin bir yapısal rejim krizine sürüklenmesi oldu. Cumhuriyetin tekçi varoluş temellerinin büsbütün dikiş tutmaz hale geldiği bu rejim krizi açmazında, egemen sınıf siyaseten iki bloka ayrıştı. İşbirlikçi tekelci sermaye mevcut rejim biçiminde bir siyasi değişim isteğini dile getirirken, silahlı ve silahsız yüksek bürokrasi süregelen rejim biçiminde ısrar ediyordu. 2002 seçimlerinden tek başına hükümet kuracak çoğunlukla çıkan AKP, siyasi rotasını, egemen sınıfın bir bölümünün ileri sürdüğü bu siyasi değişim programına göre ayarladı.

Siyasi değişim programı, yapısal rejim krizine çözüm getirmekten aciz olmasına ve kadük kalmasına karşın, faşist rejimin biçim değiştirmesine

hizmet etti. Türkiye'nin emperyalist küreselleşmeye entegrasyonuna ve mali-ekonomik sömürgeye dönüşümüne uyumsuz duran, emekçilerin ve ezilenlerin siyasi demokrasi istemininse ilk engeli durumunda olan "faşist generaller partisi"nin siyasi iktidar iradesi kırıldı, faşist diktatörlüğün yarı-askeri biçimi ortadan kalktı. Bu, Batılı emperyalizmin ve işbirlikçi tekelci Türk burjuvazisinin sözcülüğüne soyunan, emekçi ve ezilen milyonların da desteğini arkalayan Tayyip Erdoğan'ın ve AKP hükümetinin, 2007'deki cumhurbaşkanlığı seçiminden 2010'daki anayasa referandumuna uzanan çatışmalı süreçte, bilhassa Ergenekon ve Balıoz tutuklamaları ve yargılamalarıyla, gerçek siyasi iktidar gücünü elde etmesi anlamına geliyordu.

Türk burjuva devletinin yarı-askeri biçiminin ortadan kalkması, onun faşist niteliğinin çözülmesiyle özdeş olmadı. Zira faşizmin kurumsal dokusu ve politikası esasen değişmeden kaldı. Erdoğan liderliğindeki AKP, eline geçirdiği siyasi iktidar gücünü, rejimin faşist politik İslamcı restorasyonuna, Erdoğan'ın daimi şefliğinde bir faşist rejim biçiminin inşasına kaldıraç kılmaya yöneldi. Faşist generaller kliğini siyasi iktidar konumundan düşürürken ittifak halinde olan iki politik İslamcı odak, AKP ve Gülen cemaati, faşist rejimin bir biçiminden diğer bir biçimine geçildiğinde, bu kez kendi aralarında siyasi iktidar kavgasına tutuştular. Öyle ki, bu iktidar kavgasının şiddeti, Temmuz 2016'da, Gülen cemaati yönetiminde yapılan ve cemaatin kesin yenilgisini getiren akim bir askerî darbeye varacaktı.

Daha önemlisi, 2013'te patlak veren Gezi-Haziran Ayaklanması,

Türkiye'de alttan alta gelişen devrimci durumun gün yüzüne çıkışı oldu. Gezi-Haziran Ayaklanması'nı takiben, 2014'te tutuşan 6-8 Ekim Kobanê Serhildanı, yeni mevziler kazanarak ilerleyen Rojava Devrimi, Kuzey Kürdistan'da başlayan özyönetim direnişleri, antifaşist ve antişovenist güçlerin cepheleşme kapasitesindeki gelişimin ifadesi olarak HDP'nin 7 Haziran 2015 seçim başarısı yapısal rejim krizini güncelleyip derinleştirdi. Gerçek siyasi iktidar gücünü edindikçe yüzündeki demokrasi maskesini çıkarıp atan ve son olarak İmralı görüşmelerinin ürünü Dolmabahçe mutabakatını reddeden Erdoğan, bu koşullarda faşist bir saray darbesini ve "çöktürme planı" adlı stratejik saldırı konseptini devreye sokmaktan başka seçenek bulamadı.

Yukarıda önemli dönemeçleriyle özetlenen yaklaşık 10 yıllık süreç, rejim krizinin hızla derinleştiği, ege-men sınıf blokları arasında siyasi çatışmanın alabildiğine şiddetlendiği, devlet aygıtında kapsamlı siyasi yarılmaların meydana geldiği, emekçilerin ve ezilenlerin mücadelesinin ise bir devrimci durum düzeyine vardığı koşullarla karakterize olur. Bugünkü faşist şeflik rejiminin kuruluşundan geriye doğru bakarsak, tüm siyasi bilançosuyla bu 10 yılın, son derece çatışmalı ve gelgitli bir geçiş dönemine tekabül ettiğini görürüz. Türk burjuva devleti, önce yarı-askerî faşist diktatörlük biçiminden çıkmış, ardından faşist şeflik rejiminin kuruluşuna doğru yol almıştır.

Teori Ve Eylem için, Erdoğan'ın saray iktidarının içinde doğduğu bu özgün tarihsel-siyasal dönemde devletin çözülmeye uğramayan faşist niteliğinin kavranamayışı, bugünkü

faşist şeflik rejimi gerçeğine gözleri kapamanın belirleyici bir halkasıdır.

Teori Ve Eylem Neden Devletin Faşist Niteliğini Görmüz?

Faşist diktatörlüğü yıkacak kapasitede bir devrimci savaşım, mücadelenin ve örgütlenmenin yasal, barışçıl ve silahsız biçimlerinin yanı sıra, yasadışı, zora dayalı ve silahlı biçimlerini de etkin kullanmayı gerektirir. Tüm tarihsel ve güncel deneyimler, mesela Teori Ve Eylem'in de gayet iyi bildiği ve soyutlama düzleminde benimsediği Komintern tecrübeleri, bu yalın hakikate işaret eder.

Ama bu gerekliliği karşılamak, açık ki, reformist, legalist ve parlamentarist bir siyasi varoluş tarzının sınırlarına sığmaz. Böyle bir varoluş tarzına sahip ilerici siyasi partinin, rejimi nitelerken kendi yasal varlığını sürdürürebilme imkanlarını asıl analiz ölçüsü olarak almasında ve faşist diktatörlüğün dolaysız yok edici saldırısına maruz kalıncaya değin onu kavrayamamasında şaşılacak bir yan yoktur. Zira nasıl yaşarsan öyle düşünürsün!

Demek ki, devletin faşist temelde örgütlenmesinin henüz sonuçlanmadığı savı, Türk burjuva devletinin faşist niteliğini, faşist şeflik rejiminin mevcudiyetini esas alan bir devrimci stratejiye, devrimci taktiklere, devrimci mücadele ve örgütlenme biçimlerine mesafenin dile gelişidir.

Çok çarpıcıdır: Bu savın sahipleri, saray rejiminin henüz bütün siyasi amaçlarına ulaşamamış olduğunu ifade ederken, ki bu ifade doğrudur, onun önünde duran en güçlü barikatin antifaşist silahlı direniş olduğunu gerçeğini görmezden gelirler. Hatta İskender Bayhan daha da ileri gider.

O, "Erdoğan'ın, PKK'nin kör terör eylemlerini ve daha sonra başkanlık konseyi üyelerinin taktik bir yanılığının olduğunu söyleyecekleri 'hendek çatışmalarını' gerekçe yaparak ırkçı-şoven saldırganlığını artırmaya yönelmesi" şeklinde sunulan ve içerdiği yanlışlar burada düzeltmekle uğraşılmayacak kadar çok olan laf salatasıyla, antifaşist silahlı direnişin faşist tahkimata yaradığı yanılsamasını yaymaya kalkışır.

Erdoğan'ın faşist saray rejimi, bugün henüz, kazanılmış demokratik hakları ve yasal demokratik mevzileri bütünüyle ortadan kaldırmayı başarmış değilse, hatta burjuva muhalefet blokunun bütünüyle canına okumaya yönelmemişse, bunun ilk nedeni, olanca kuvvetiyle saldırmasına rağmen silahlı Kürt ulusal demokratik direnişini kıramamış, silahlı devrimci-demokratik mücadele odaklarını yok edememiş olmasıdır. Teori Ve Eylem dergisi de halen yayınlanabiliyor oluşunu buna borçludur. Bu direniş ve mücadele, emekçilerin ve ezilenlerin ileri bölükleri arasında faşist şeflik rejimine boyun eğmeme ve karşı çıkma duygu ve düşüncesinin kitleselleşmesine durmaksızın siyasi maya çalmaktadır.

İşçi sınıfı ve ezilenlerin ölesiye susamış oldukları politik özgürlüğün baş düşmanı faşist şeflik rejimidir. Politik özgürlüğü kazanmak için, kararlı ve tutarlı bir antifaşist mücadele şarttır. Böyle bir antifaşist mücadelenin gelişimiye, tabii ki öncelikle atak bir devrimci-demokratik pratiğin işidir, fakat faşist devletin varlığını yadsıyan teorik-politik analizlerin fikri prangalarını söküp atmakla da yakından ilişkilidir.

TKP/ML'nin Sosyo-Ekonomik Yapı Analizi Üzerine Üretim Biçimi Olarak Yarı-Feodal Üretim İlişkileri

TKP/ML'nin buradaki sorunu tamamen yöntem sorunudur. Lenin, aynı ekonomik toplum biçimini tanımlarken, gelişmiş ülkelerdeki tiplmeyi, gelişmemiş ülkelere aynen aktarmaya, şablonculuk yapmaya karşı çıkmıştır. Bu yapılmıca, ekonomik toplum formasyonu analizinde genel, özel ve münferit olanlar arasındaki ilişki ortadan kalkar, silinir. Bunu yapan, Marksist yöntemden zerre kadar anlamıyor demektir. A ülkesinde kapitalizmin gelişme özelliğini, B ülkesinde de aramaktan saçma ne olabilir ki? Dolayısıyla Türkiye'de kapitalizmin gelişip gelişmediğinin kıstası, Türkiye'nin bir Almanya, bir Japonya vs. kadar gelişip gelişmediği olamaz. Esas olan kapitalizmin gelişmiş olduğu ve gelişmemiş olduğu ülkelerde ekonomik ilişkilerin hareketini belirleyen ve geçerli kılan ekonomik nesnel yasalardır. İşte bu yasalar her tarafta aynıdır.

Üretim biçimi analizinde yöntemsiz yol alınmaz. Yazıda görüldüğü gibi TKP/ML yöntemsiz bir yazı hazırlamış ya da Marx ve Lenin'den tezlerini doğruladığına inandığı alıntılarla desteklemeye çalışmış. Alıntılarını da Mao'nun Çin analizi ile birleştirerek soyutluğun doruk noktasına çıkmış. Arkadaşlar gerçekten de Marx'ın Kapitalizmini, Lenin'in "Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi"ni, kafalarında oluşturdukları anlayışı destekleyen alıntı bulmak yerine anlamak için okumuş olsalardı, yarı-feodalizme, "feodalizme bağımlı kapitalizme" çakılıp kalmazlar, farklı sonuçlara varabilirlerdi. Yazı, türlü kavrayışsızlıklarla doldu. Kurguladıkları anlayışı

doğrulamak için bilimi de hiçe sayıyorlar.

Arkadaşların yarı-feodal üretim ilişkileri-kapitalizm bağlamında anlattıkları "dual ekonomi"dir. Yani burjuva anlayış ve yöntemle asla ve kat'a ampirik verilere el sürmeden Türkiye'de ve tabii dünyada da Türkiye gibi ülkelerde "sosyo-ekonomik yapı"yı "analiz" ediyorlar.

Bürokratik kapitalizm konusunda da analiz yapıp bu sonuca vardıklarından dolayı değil, Mao'nun bu konudaki anlayışından dolayı Türkiye'de kapitalizmi böyle tanımlıyorlar.

Metni iki bölümde ele almayı doğru buluyorum. Birinci bölümde TKP/ML'nin neyi, nasıl savunduğunu, neyi

anlamadığını ve Türkiye gerçeğini ve ikinci bölümde de yöntem sorununu ele alacağım.

I- TKP/ML'nin 1. Kongre Kararlarında Sosyo-Ekonomik Yapı Üzerine Savları

TKP/ML 1. Kongre Kararları'nda* "Partimizin Programına Dair" başlığı altında "Sosyo-ekonomik yapı" ve "Emperyalizm ve yarı-feodalizm" konuları üzerine bazı tespitler yapmış.

Bu savların en önemlileri şunlardır:

"Bizim burada dikkat çektiğimiz özellik kapitalist üretim tarzının doğuşunun feodal üretim tarzının çözülmesiyle gerçekleşmediği, bu sürecin uzun bir zaman almasıdır. Marx bunun genel olarak iki yol izlediğini söylemekle beraber kapitalist üretim tarzının egemenliğinin kaçınılmaz bir sonuç olduğunu hiçbir zaman gözden kaçırmamıştır...

-Bu durumda yarı-feodalizmin feodalizmden kapitalizme doğru gelişimde bir geçiş evresi olduğunu; bu dönemde ne feodal ne de kapitalist olan bir toplum biçiminin gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Bu geçiş evresinin kavranması bakımından Marx'tan ve aynı içerikte olsa da Lenin'den yapacağımız alıntılar belirleyicidir. Feodalizmden kapitalizme doğru izlenen genel iki yol bize toplumu incelerken yoğunlaşmamız gereken noktaları da gösterecektir."¹

"Bizim burada dikkat çektiğimiz özellik kapitalist üretim tarzının doğuşunun feodal üretim tarzının çözülmesiyle gerçekleşmediği...", diğer taraftan da Marx, feodalizmin çözülmesinde "genel olarak iki yol izle-

diğini söylemekle beraber kapitalist üretim tarzının egemenliğinin kaçınılmaz bir sonuç olduğunu hiçbir zaman gözden kaçırmamıştır..." savunusu yapılabiliyor. Yani hem evet hem de hayır: Kapitalist üretim tarzı, feodalizm çözülmeden de gerçekleşebilir. Ancak, feodalizm iki yoldan çözülür, ama bunun sonucu da kapitalist üretim tarzının egemenliğidir.

Arkadaşlar ne yazdıklarının farkında değiller. Resmen ve düpedüz dual ekonomi anlayışını savunuyorlar; feodalizm ve kapitalizm yan yana veya iç içe geçmiş bir biçimde varlıklarını sürdürebilirler. Bu süreç içinde kapitalizm feodalizme nüfuz etmez vb.

Ne anlamak istiyorsan onu anlam türünden cümleler de var sosyo-ekonomik yapı analizinde. Her ne kadar feodalizmin çözülmesinde iki yol varsa da, bu iki yolun gerçekleşmediği ülkeler de vardır. Bu ülkelerde "geçiş koşulları", "kapitalist üretim tarzının egemenliği" ile açıklanıp irdelenmiyor. Ancak, "yarı-feodal temel üzerinde gelişen kapitalist ilişkileri" büyük sorunlara yol açar; "Yarı-feodal bir toplumun kapitalist bir topluma doğru gelişmesi Marx ve Lenin'in tanımladıkları geriletici, koruyucu, berbat edici, kötüleştirici, köleleştirici, kör edici unsurların dışında yeni ve daha güçlü unsurlar tarafından, her düzeyde engellenmektedir."²

Bu sorunlar, o büyük, özgün sorunlar nedir diye sorarsak, Endonezya'da Hollanda sömürgeciliğinin neden olduğu sorunlar, engeller karşımıza çıkar. Arkadaşlar bu "dual ekonomi"nin Endonezya top-

* Kitap için KK kısaltması kullanılacaktır.

¹ KK; s. 31/33

² KK; s. 33

lumunda ortaya çıkardığı sorunları sıralamakla karşı karşıya kalırlar.

Emperyalist çağa geçelim.

“Elbette farklı olarak, birinde ileriye dönük yeni gelişmeler anlaşılmasızken diğerinde engelleyici, geriletici güçler ve ilişkiler söz konusudur. Farklı üretim tarzları üzerindeki “benzer” görünümünün, üretim süreçleri temel alınmadığı için sürekli yanlış yorumlandığı ve analizlerin yanlış başlayıp hiçbir yere ulaşmadığı, gerçekliği açıklamaktan uzak, eklektik, dogmatik ve yüzeysel tezlerle sınıf bakış açısından kopmaya veya uzaklaşmaya mahkum anlayışlarla karşı karşıya kalmamız bu nedenle şaşırtıcı değildir.”³

Ne diyor okura? Gördüğün, kullandığın hiçbir şeye inanma; onlar kapitalizmin gerçeklik olduğunu kanıtlamaz. Neyi kanıtlar? Yarı-feodal ekonomik ilişkilerin hakimiyetini; bir tarafta eklenti olarak duran kapitalizmi, diğer taraftan da feodalizmi; daha geniş anlamda dual ekonomiyi kanıtlar!!

Arkadaşlar bazı kaygılarını ve Marx'ı yorumlamalarını şöyle formüle ediyorlar:

“Sıklıkla karşılaştığımız yorumlardan biri yarı-feodal toplum biçiminin, bir “geçiş toplumu” olarak sürgit bir toplum biçimi olamayacağı, kaçınılmaz olarak yeni üretim tarzı tarafından aşılabileceğidir. Marx bu “kaçınılmaz” sonucu birçok kez ortaya koymuştur. Lenin de Rus devrimi özgülünde bu sonucun altını çizmiştir. Yarı-feodal bir toplumda yaşamış olan Mao Zedung da aynı sonuca dikkat çekmiştir.”⁴

Buraya kadar anlaşılıyor. Arkadaşlar devam ediyorlar:

“Marx'ın açıkladığı iki farklı yoldan devrimci olmayan yol konumuz bakımından esas olmalıdır. Üreticinin tüccar ve kapitalist olması (devrim yapan yol) doğrudan üretim tarzının değişmesi anlamına gelir; bu değişimde işgücü bizzat meta durumuna gelirken üretici de üretim araçlarını elinde toplayıp sermaye sahibi olarak, üretim koşulunun sahibi olarak üretimde artıdeğer yaratmak üzere işgücünü satın alacak seviyeye gelir. Bu yeni bir üretim koşulu ve ilişkisi anlamına gelir.”⁵

Bu kadar doğrunun arkasından yanlış tespit nasıl yapılır? Şimdi buna bakalım:

“Buna karşın diğer yol, yani üreticinin değil de tüccarın üretim üzerinde doğrudan söz sahibi olmasıyla girilen yolda yeni üretim tarzının önüne büyük ve zorlu engeller çıkar. Marx'ın analizi bize bu engellerin hangi noktalarda biriktiğini göstermekle eşsiz bir bilgi sunar.”⁶

Devamla arkadaşlar Marx'a dayanarak, daha doğrusu Marx'ın Kapital'de tüccar sermayesi hakkında söylediklerini, tespitlerini anlamak yerine tüccar sermayesinin kapitalizmin gelişmesini nasıl engellediğini veya kapitalist üretim biçimi hakimse sanayi sermayesine nasıl yamandığını, kapitalizme hizmet ettiğini anlatıyorlar, ama anlamadan anlatıyorlar.

Tamam, feodalizmden kapitalizme geçiş sürecinde tek başına tüccar sermayesi, mevcut ekonomik ilişkileri korumaya, konserve etmeye çalışır. Bu doğrudur. Ama tüccar sermayesi bu eylemiyle asla ve asla yetinmez.

³ KK; s. 33

⁴ KK; s. 33/34

⁵ KK; s. 34

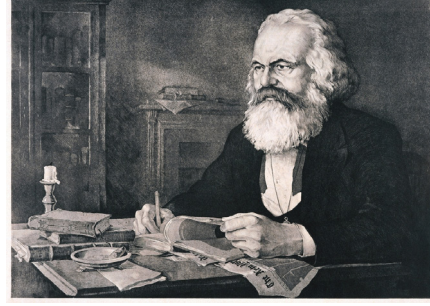
⁶ KK; s. 34

Satmak için üretmek gerekir, ticaret bazlı dünya pazarının oluşması için (1800'lerin ilk çeyreği) üretimin o zaman için bilinen bütün dünyada pazarlanması, sömürgelerden hammaddelerin getirilmesi gerekir. Demek ki, tüccar sermayesi, sadece tüccar sermayesi olarak kalma şansına dahi sahip değil. Ama arkadaşlar, "Böylece" diye başlayarak, "sermayenin üretim üzerinde egemenlik kuramadığı koşullarda"n bahsediyorlar. Üretim var ama sermaye bu üretim üzerinde hakimiyet kuramıyor! Sanayi sermayesinin oluşma koşullarında söz konusu olabilecek geçici bir süreci genelleştirerek bugüne getirmek gerçekten de cüret işidir.

Tüccar "sermayenin kapitalist üretim tarzı temelinde gelişmemiş tüm eski üretim tarzlarında var olduğunu, sırf dolaşım alanında bulunarak metallerin değişimini sağladığını ve aslında bu işleviyle temeldeki üretim tarzını koruduğunu, süreklileştirdiğini ortaya koymuş oluyor."⁷

Marx diyor ki, kapitalizmin şafağında "ortaçağlardan çok farklı ekonomik, toplumsal biçimlerde olgunlaşan ve kapitalist üretim tarzı döneminden önce genel olarak sermaye sayılan birbirinden tamamen farklı iki sermaye şekli devralınmış -tefecî sermaye ve tüccar sermayesi, feodal toplumun çözülmesi, kırsal nüfusun mülksüzleştirilmesi ve kısmen topraklarından atılması ile sanayi sermayesine dönüşümünün" yolu açılmıştır.⁸

Arkadaşlar da diyorlar ki, Marx böyle bir şeyi reddediyor. Ama Marx, sanayi sınıfının oluşumunu anlatırken tüccar ve tefecinin sahip olduğu parasermayenin sanayi sermayesine, tüccar ve tefecinin de sanayi kapitalistine dönüşmesinden bahsediyor.

car ve tefecinin de sanayi kapitalistine dönüşmesinden bahsediyor.

"Feodal kalıntıların sürekliliği ve küçük üretici kesimlerin sonu gelmez yoksullaşması yarı-feodal ekonominin temel dinamiğini oluşturuyor." "Bugün bütün mesele bu iki yoldan biri olan iç başkalaşımın önündeki engelin yeni üretim tarzının, yani kapitalizmin dünya çapında ulaştığı düzey sonucunda yine kendisi tarafından kapanmış olmasıdır."⁹

Marx da, Lenin de feodalizmin tarih sahnesinden silinmesinde uçlanan ve giderek hakim olan kapitalizmin, bu hakim olma sürecinde köylülüğün feodal bağlardan kopmasının (evrimci ve devrimci yol); yani devrimci yoldan ve evrimci (reformlar) yoldan küçük köylülüğün özgürleşmesinin oynadığı rolü döne döne anlatırlar. Ancak TKP/ML bunu şimdiye kadar anlamadı ve anlamayacağını da teorize ediyor.

TKP/ML sosyo-ekonomik yapı analizinde başlı başına bir "yarı-feodal ekonomi" oluşturuyor. Oysa böyle bir ekonomi yoktur. Sonra da tasarladığı bu ekonominin temel dinamiğini "Feodal kalıntıların sürekliliği(nde) ve küçük üretici kesimlerin sonu gelmez yoksullaşması"nda arıyor. Bunu kanıtlamak için tek bir örnekleme yok.

⁷ KK; s. 36

⁸ Marx; *Kapital*, C. 1, s. 768/769

⁹ KK; s. 39/40

Şunu kanıtlamaya çalışmıyor: Örneğin Türkiye’de “Feodal kalıntıların sürekliliği ve küçük üretici kesimlerin sonu gelmez yoksullaşması”ndan dolayı “yarı-feodal ekonomi hakimdir” demiyor. “Yarı-feodal ekonomi” varsa, adı üzerinde yarısı da kapitalisttir. Peki, bu ekonominin kapitalist kısmı genel toplumsal yapıyı, ekonomiyi, mülkiyetin karakterini (feodal-burjuva) hiç mi etkilemiyor? Burjuva/özel mülkiyetin ifadesi olan tapu, küçük üretici köylünün özgürlüğü değil mi?

Lenin “Rusya’da Kapitalizmin Gelişmesi” yapıtında feodalizmin devrimci ve evrimci çözümünden ve sonuçta hangi yoldan olursa olsun Rusya kırında feodalizmin çözüldüğünden, çözülüyor olduğundan bahseder. TKP/ML ise, Lenin’i yazdığı gibi anlamıyor ve “Devrimci yol gerçekleşirse kırsal alanda kapitalizme geçilir, evrimci yol gerçekleşirse kapitalizme geçilemez” diyor.

TKP/ML Marx’ın Kapital’inde, Lenin’in “Rusya’da Kapitalizmin Gelişmesi”nde yazdıklarını reddediyor; evrimci yol/reformlar anlamına gelen “iç başkalaşımın önündeki engel kapitalizm”dir ve bu kapitalizm, yani bugün açısından emperyalizm, gelişmişlik düzeyinden dolayı “iç başkalaşımın önünde engel” olmakla kalmaz, bu “iç başkalaşım” yolunu bizzat kapatacaktır. Yani gelişme duracaktır, diyor.

TKP/ML’ye göre “yeni üretim tarzı” dedikleri kapitalizm, feodalizmi, yani “eskiyi alaşağı etme yeteneği tüccar sermayesinin de bu özelliğini ortadan kaldırmıştır.”¹⁰

Ancak, emperyalizm çağında bu durum değişmiş, “burjuva iktisatçıların bütünü ve tabii ki Marksist bakış

açısından uzak ya da uzaklaşmış geniş bir küçük burjuva kesim” arkadaşları anlamıyorlar ve hala “emperyalizm çağında kapitalist üretim tarzı feodalizmi tüm kalıntılarıyla alaşağı etme yeteneğine sahip olmayı sürdürüyor, kapitalizmin feodalizm üzerindeki bu zaferi bu çağda da mümkün olmuştur ve mümkün olmaktadır!” anlayışını savunuyorlar! Bunu Türkçeye çevirelim: “Emperyalizm çağında kapitalist üretim tarzı feodalizmi tüm kalıntıyla alaşağı etme yeteneğine sahip” değildir. Bu çağda “kapitalizmin feodalizm üzerindeki zaferi”nden artık bahsedilemez. Emperyalizm, yarı-feodal üretim ilişkilerini dondurmuştur.

Emperyalizm, yarı-feodal üretim ilişkilerini dondurduğundan dolayı olsa gerek yeni bir üretim tarzı doğuyor: “Yarı-feodal sosyo-ekonomik yapının feodal olmayan; ama kapitalist de olmayan bir üretim tarzı olması, bu üretim tarzının feodal ve kapitalist toplum ilişkilerini içerdiği gerçekliğiyle birlikte alınmalıdır.”¹¹

Artık feodal olmayan, ama aynı zamanda kapitalist de olmayan üretim tarzı, “yarı-feodal sosyo-ekonomik yapı”, “bu üretim tarzının feodal ve kapitalist toplum ilişkilerini içerdiği gerçekliğiyle birlikte alınmalıdır.” Bunun Türkçesi şudur: “Feodal olmayan; ama kapitalist de olmayan üretim tarzı”, “feodal ve kapitalist toplum ilişkilerini içerdiği gerçekliğiyle birlikte alınmalıdır”; yani bu üretim tarzının feodal olmayan kısmında (bugün için konuşursak ve arkadaşlar bugün için yazıyorlar) cep telefonlu, tarımını makineleştirmiş toprak beyi ve ona bağımlı (serf) cep telefonlu, otomobilli, beyiyle ekonomik ilişkisi ücret üzeri-

¹⁰ KK; s. 40

¹¹ KK; s. 40

ne kurulmuş bir köylü var. Bu üretim tarzının kapitalist olmayan kısmında da karşımızda yüzlerce, binlerce işçi çalıştıran küçük, orta, büyük çaplı bir sanayi; yani kapitalistler sınıfı ve buralarda çalışan milyonlarca işçi duruyor. “Feodal ve kapitalist toplum ilişkilerini içerdiği gerçekliğiyle birlikte” ele almak demek bu sınıfların varlığını kabul etmek demektir. İşin açığı bu üretim tarzında birbirine zıt iki üretim ilişkisi (feodal olmayan feodal üretim ilişkisi ve kapitalist olmayan kapitalist üretim ilişkisi) var.

“Feodal olmayan; ama kapitalist de olmayan üretim tarzı”nı “feodal ve kapitalist toplum ilişkilerini içerdiği gerçekliğiyle birlikte” ele alırsak, ki, arkadaşlar böyle ele alınmalıdır diyorlar, o zaman “feodal ve kapitalist toplum ilişkilerini(n) içerdiği gerçekli(k)” bu üretim tarzının feodal olmayan, kapitalist olmayan biçiminde tanımlanamayacağını, tam tersine feodal ve kapitalist üretim tarzları olarak tanımlanması gerektiğini gösterir.

Sömürüye dayanan üretim biçimlerinde genel geçerli ve her bir üretim biçiminde o üretim biçimine özgü olan nesnel ekonomik yasalar vardır. O yasalara göre söz konusu üretim biçimi tanımlanır. Feodal üretim biçimine özgü nesnel ekonomik yasalar ve temel sınıflar vardır. Kapitalist üretim biçimine özgü nesnel ekonomik yasalar ve temel sınıflar vardır. Peki, arkadaşların tanımladıkları üretim tarzı (feodal, ama aynı zamanda kapitalist de olmayan) hangi nesnel ekonomik yasalara göre hareket ediyor ve hangi temel sınıflar toplumun ana eksenini oluşturuyor?

Burası bir muamma!

Arkadaşların anlayışına göre burjuva devrimini gerçekleştirmiş ve feodal üretimi temelinden tasfiye etmeyi başarmış Yunanistan, Portekiz gibi yarı-sömürge ülkeler var. Bu ülkelerde kapitalist üretim tazı hakimdir. Ancak, burjuva devrimlerini başaramamış, feodal ekonomiyi kökten tasfiye edememiş yarı-sömürge “ülkelerde “emperyalizme bağlı kapitalizm”, bağımlı kapitalizmin de olanağını yok etmiştir.”¹² Herhalde Türkiye buna bir örnektir!

Peki, yaptıkları “gelişen kapitalizm”, “bağımlı kapitalizm”, “emperyalizme bağımlı kapitalizm” tanımlamaları nasıl tespit edeceğiz? Bunun için ampirik verilere ihtiyaç var. Ancak arkadaşlar bu tespitlerini somut durumun somut analizi zemininde değil de, soyut olarak yapıyorlar.

“Özetlersek eğer, emperyalizmle beraber dünyanın hemen her yerinde mali sermayenin dayandığı temellerin ve sahip olduğu özelliklerin sonuçlarını görmemiz sadece rastlantı veya geçici olarak değerlendirilemez; bunlar kaçınılmaz, kendiliğinden, dolayısıyla olağan sonuçlarıdır: tüm dünyada kapitalizmin genişlemesine ve derinlemesine geliştiği; bu sürecin merkezinde mali sermayenin bulunduğu tartışmaya yer bıraktırmayacak kadar açıktır. Tam da bu özellik yarı-feodalizmin esaslı nedenidir!”¹³ Yani diğer bir deyişle, kapitalist üretim biçimi dünya ekonomisine hakim olduğu müddetçe böyle kalınacak, değişim olmayacak, kapitalist ekonominin nesnel yasaları etkisini göstermeyecek!

¹² KK; s. 42

¹³ KK; s. 45/46

TKP/ML devamla tezlerini İbrahim Kaypakkaya'nın Şnurov kaynaklı tespitlerine dayandırarak temellendiriyor: "İbrahim yoldaş komprador burjuvazinin Türkiye'deki sürecini Şnurov'un "Türkiye Proletaryası" adlı broşüründen, kendi gözlem ve soruşturmalarından hareketle genel olarak ortaya koymuştur."¹⁴

TKP/ML'nin "sosyo-ekonomik yapı" üzerine tezlerinin, analizlerinin hepsini buraya aktarmak ve eleştirel değerlendirmek gerçekten bir kitap çalışması olur. Bu nedenle önemli gördüğümüz bazı anlayışlarını ele almakla yetineceğiz.

TKP/ML'nin "sosyo-ekonomik yapı" anlayışının Türkiye/Kuzey Kürdistan gerçekliğiyle hem geçmişte hem de bugün ne derece ilgisi vardır veya nesnel gerçekliği ne derece ifade ediyor?

Bağından kopartılmış ve Mao Zedung'un Çin'de sosyo-ekonomik yapı üzerine analizlerinin soyut olarak kabullenilmesinden öte bir anlam taşımayan; Türkiye'de sosyo-ekonomik durumun analizinden çıkartılmayan bu genel kavramlar şimdiye kadar bu konuda TKP/ML'yi bir yere getirmemiştir. Ancak, buna rağmen büyük savlarının birkaçını kısaca ele almakta yine de yarar vardır.

Dışa, genel anlamda emperyalizme, özel olarak da yabancı sermayeye ("Emperyalist Sermaye") bağımlılık konusunda TKP/ML'nin savlarının tutarlı hiçbir yanı yoktur. Bu sorunun cevabı ancak ve ancak verilerin analizinden çıkartılacak sonuçlarda aranabilir. Bu alan ekonomi alanıdır ve verisiz yol alınmaz, değerlendirme yapılamaz. Peki, TKP/ML'nin sun-

duğu veri, görüşlerini destekleyen bir analizi var mı? Yok. "...Sayısız veri Türkiye'de kapitalizmin yabancı sermayeye (özel olarak belirtmek gerekirse Batı Avrupa sermayesine) bağlı, geç doğmuş ve yarı-feodal bir temel üzerinde yükselmiş olduğunu gösteriyor."¹⁵ "Emperyalizmin sermaye ihracı sonunda "Feodal mülkiyet ilişkilerinin tüm kalıntıları ekonomik yaşama yön verecek, emeğin gasp edilme biçiminde belirleyici olacak, tefeci tüccar sermayesinin bağımsız gelişmesine temel oluşturacak şekilde kendini yeniden üretme koşulu olmuştur"¹⁶ demek yetmiyor. Sözüünü ettiğiniz o "Sayısız veri"lerden bir tanesini sunsanız savlarınızı temellendirmek bakımından çok değerli olurdu.

Peki, gerçek durum neydi?

1923-1951 döneminde Türkiye'nin bir yabancı sermaye sorunu yoktu. Özellikle 1923-1940 arasında hemen hemen hiç yoktu. Bu nedenle de Türk ekonomisinde, devlet desteğiyle tekelleri olarak gelişen kapitalizmde bir yabancı sermaye yönlendirmeye-

¹⁴ KK; s. 51

¹⁵ KK; s. 53

¹⁶ KK; s. 61

si, etkilemesi olmamıştır. TKP/ML tam da bunun aksini iddia ediyor. Ama neye göre, hangi verilere göre soruları açıkta kalıyor. Diyelim ki, bu savlar doğru ve Türkiye, emperyalizm tarafından şekillendirilmiş olsun. O zaman bu şekillendirmeyi ete kemiğe büründüren birkaç örnek gösterilmelidir. Ancak, arkadaşların çok önemli bir özelliği var; örneklememek, ampirik verilerden uzak durmak! İsteseler de örnekleyemeyecekler.

Emperyalizme bağımlılık, siyasi, ekonomik, ticari, askeri, kültürel anlaşma faktörlerine bir bakalım. Bu konuda uzun ve ayrıntılı araştırmaya pek gerek yok. Söz konusu dönemde (1923-1950) emperyalist ve başkaca ülkelerle yapılan siyasi, ekonomik, ticari, askeri, kültürel anlaşmalar durumu çok açık biçimde izah etmektedir. Türkiye'nin 1923-1950 arasında imzaladığı bütün siyasi-ticari ve askeri anlaşmaların listesi Türkiye'de Kapitalizmin Gelişmesi'nin ikinci kitabından (s. 456-478) var. Bu anlaşmalar türüne göre (siyasi, ekonomik, askeri) tasnif edildikleri gibi, 1923-1934, 1934-1945 ve 1945-1950 diye dönemlere de ayrılmıştır.

-1923-1934 arasında Türkiye, hangi türden olursa olsun, hiçbir emperyalist ülke ile bağımlılığı beraberinde getiren bir anlaşma imzalamamıştır.

-1934-1945 dönemi içinde Balkan Paketi (9 Şubat 1934) Türkiye'nin uluslararası alanda emperyalist çıkarlara doğrudan alet oluşunun ilk örneğini oluşturur.

-1934-1945 dönemindeki anlaşmalar Türkiye'nin giderek emperyalist ülkelere yaklaştığını gösteren bir geçiş dönemi karakteri arz eder.

-1945-1950 arasındaki anlaşmalar ise açıktan bağımlılık ilişkilerini ifade eder.

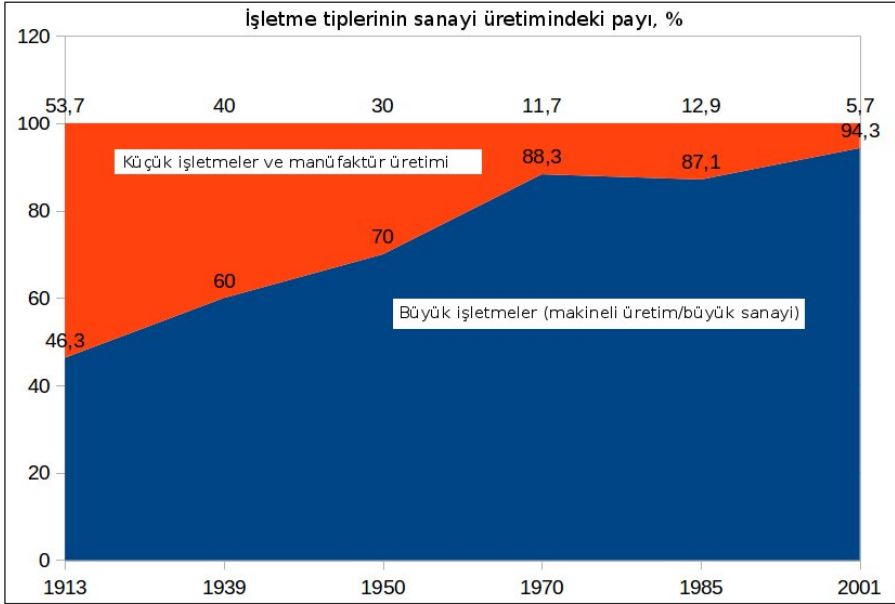
Bu anlaşmaların genel içeriğinden şu sonuçlar çıkartılmalıdır:

Türkiye, 1923-1945 döneminde -II. Dünya Savaşı döneminde "tarafsızlık" anlayışı giderek bozulsa da- emperyalist ülkelerle sosyalist Sovyetler Birliği arasındaki; daha genel ifade edersek kapitalist dünya ile sosyalist Sovyetler Birliği, oluşmakta olan sosyalist dünya arasındaki çelişkilerden yararlanmaya dayanan bir uluslararası ilişki-politika takip etmiş ve uygulamıştır. Bu anlayış, ifadesini "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" politikasında buluyordu. Bu politika aynı zamanda iki farklı dünya arasında sıkışmış genç Türkiye'nin ulusal güvenlik konseptiydi.

II. Dünya Savaşı dönemini bir geçiş dönemi olarak alırsak, 1923-1939 döneminde Türkiye'nin siyasi, askeri, ticari vb. alanlarda yaptığı bütün anlaşmalara açık bir "tarafsızlık", "işbirliği", "ortaklık" anlayışı hakimdir.

TKP/ML'nin emperyalizme bağımlılık, borçlandırma, yabancı sermaye savları üzerinden o dönemin Türkiye'sini (1923-1945) "yarı-sömürge statüde bir ülke" tanımlamaları gerçeği yansıtmamaktadır. Bu, izaha muhtaç bir savdır, verilerle açıklanması gerekir. Bunu yapmıyor, ama Mao'dan aldıkları konsepti Türkiye'ye giydireyor.

1923-1945 yılları arasında Türkiye başka ülkelerle siyasi, ekonomik/ticari, askeri anlaşmalar yapmıştır. Peki, Türkiye'nin yarı-sömürge bir ülke olduğunu gösteren veya Türkiye'yi yarı-sömürgeleştiren ekonomik, siyasi, askeri anlaşmalara bir örnek verebilir misiniz? Siyasi, ticari, askeri içerikli bir anlaşma gösterebilir misiniz?

niz? Gösteremezsiniz. Öyleyse sizi bu denli emin eden, bu analizleri yaptıran nedir? Yaptığımız araştırma mıdır? Yoksa Mao böyle düşünüyor, tarihsel gerçekleri de Mao'nun bu düşüncesine göre değiştiriyoruz anlayışından mı hareket ediyorsunuz?

Açık ki, geçerli olan ikincisidir.

Emperyalist boyunduruk altına alan, siyasi, ticari, ekonomik, askeri anlaşmalar ancak 1945'ten sonra gündeme gelmiştir.

TKP/ML'nin Türkiye'de feodalizm-kapitalizm savlarını anlamsız kılan veya boşa çıkartan gerçeklere bir örnek daha verelim:

-Türkiye'de kapitalizm "yarı-feodal bir temel üzerinde yükselmiş"tir.¹⁷

-Bu nedenle bu "kapitalizm feodalizmin tasfiyesini gerçekleştirememiştir".

-Kapitalizm "feodalizmde çözülmeye hızlandırır, kapitalizmin koşullarını

geliştirip, meta ekonomisini yaygınlaştırır; fakat feodalizmin tasfiyesi için gerekli zorunluluk üretim tarzının değişmesidir."¹⁸

-“Oysa biz kapitalist üretim tarzının oluşmadığı, gelişmediği iddiasındayız. Böyle bir gelişme olsaydı, hiç şüphesiz feodal çözülmeye kapitalizmin gelişmesi yönünde olurdu.”¹⁹

-“Gelişmeyen ve hâkim olamayan kapitalist ilişkiler, emeğin özgürleşmesi ve gelişiminde, toplumda sınıfsallaşmanın gerçekleşmesinde ciddi engel durumundadır.”²⁰

Burada dikkatimizi çeken, arkadaşların konuya ilişkin olarak nasıl, ne türden verileri analiz ettikleri ve vardıkları sonuçlara, savdukları düşüncelere dayanak yaptıklarıdır. Kapitalizm hakkında hiçbir analizleri yok. Sadece Mao'dan aldıkları kalıplaşmış kavramlar var. İşçiden, ücretten, gelişmiş olsun veya olmasın kapitalizmden

¹⁷ KK; s. 53

¹⁸ KK; s. 53

¹⁹ KK; s. 64

²⁰ KK; s. 65

bahsediyorsanız, o halde bu kapitalizmi gelişme aşamalarına (kapitalist operasyon, manifaktür, makineli üretim) göre analiz etmeniz gerekir; bu analiz için somut verileri kullanmanız gerekir. Bunların hiçbiri yok. Ama acayip bir kapitalizm var.

Bu konuda 1913'ten günümüze çok sayıda veri mevcuttur. Örneğin sanayi sayımları vardır. Bu verilerden hareketle aşağıdaki grafiği hazırladık. Bu grafik büyük işletmelerin, yani makineli üretimin toplam sanayi üretimindeki payını göstermektedir. (Bkz.: İ. Okçuoğlu; Türkiye'de Kapitalizmin Gelişmesi, 3. Kitap 1913-1985 arası)

Bu tabloda üretim değeri bakımından Türkiye ekonomisinde büyük işletme-küçük işletme hakimiyetinin gelişme seyrini görüyoruz. Yüzyılın ilk çeyreğinde sanayi üretiminde küçük işletmelerin ve manifaktür üretimin hakimiyeti söz konusuydu; yüzde 53,7. 1930'lu yıllarda durum değişiyor ve sanayi üretimine büyük işletmeler hakim oluyorlar; yüzde 60. 1940'lı yıllardan sonrası ise büyük işletmelerin sanayi üretimine hakimiyet derecesinin değişiminin tartışılması gerekmiyor. Bunun aksini savunmak kaybedileceği daha baştan bilinen bir "iddia"ya girmek demektir. Verileri evirip çevirmenin de bir anlamı yok. Gerçek olan, TKP/ML'nin iddialarının aksine daha 1930'lu yılların sonunda "kapitalist üretim tarzının" oluştuğudur, geliştiğidir. Tam da böyle olduğu için "feodal çözülme kapitalizmin gelişmesi yönünde" olmuştur. Bu veya aksi verilere ulaşmadan, somut durumun somut analizini yapmadan, teoriyi doğrulama kaygısıyla yazılıp çizilenin kıymet harbisi yoktur.

TKP/ML'nin "sosyo-ekonomik yapı" "analizi"nde yaptığı tam da budur.

Feodalizmin çözülmesi-köylülüğün parçalanması sorunu ve TKP/ML'nin savları

-“Türkiye topraklarında feodalizmin çözülme süreci küçük üretim temelinde adım adım gelişen kapitalist üretim tarzının galebe çalmasıyla tamamlanmamıştır. Bu çözülmeyi hızlandıran ve “özgün” bir kapitalizm geliştiren güç emperyalizm olmuştur. Bu da karşımıza komprador kapitalizmi çıkarmıştır; yani emperyalizme bağlı kapitalizm.”²¹

-“Tefeci sermayesi ve küçük üretici arasındaki ilişki esas sömürü biçimi olarak egemenliğini sürdürmekte. Tatlı vurgunlar bu tefecilik ile sağlanmaktadır. Bunun dayandığı sosyal ve ekonomik ilişki ise emperyalizm çağında yarı-feodal üretim ilişkisidir.”²²

Yazı bir dergi formatında yazılmamış olsaydı bu türden, aynı içerikli çok sayıda alıntı yapabilirdik. Ancak bu kadarı da yeterli. Peki, TKP/ML'nin bu savlarından ne anlamak gerekir veya arkadaşlar bu savlarla neyi kanıtlamak istiyorlar?

Emperyalizm/komprador kapitalizmi/feodalizm veya emperyalist burjuvazi/komprador-bürokratik burjuvazi/büyük toprak beyleri marifetiyle parçalanan köylülük, gelişen kapitalizm ancak ve ancak yarı-feodal üretim tarzını oluşturabilmiştir. Türkiye gerçekliği budur. Türkiye'de kırsal alanda mülkiyet ilişkileri değişmemiştir. Söylenen bu. Peki bunu söylerken herhangi bir araştırmaları, kırsal alan-

²¹ KK; s. 51

²² KK; s. 63

da somut durumun somut analizi; kırsal alanda meta-para-mülkiyet ilişkilerinin durumu ve gelişmesi incelenmiş mi? Hayır. Oysa bu savlarını temellendirmek için değerlendirebilecekleri veriler var. Örneğin 1913 ve 1927 tarım sayımları, 1930'larda toprakta mülkiyet ilişkilerini gösteren veriler, 1938 tarım sayımı verileri, TKP/ML'nin yukarıya aktardığımız savlarını oluşturmadan önce mutlaka analiz etmesi gereken verilerdi. Bu tarım sayımlarının özeti şunu göstermektedir:

20. Yüzyılda Türkiye Tarımında Toprakta Mülkiyet İlişkilerinin Evrimi

Kapitalist üretim biçimine tekabül eden bu kategoriler:

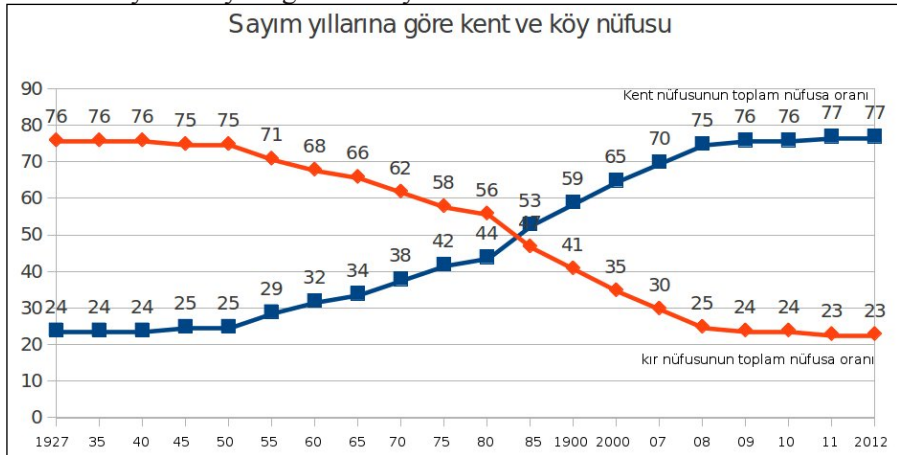
1. Kategori: topraksız; kır proletaryası.
2. Kategori: küçük köylülüğün alt kısmı.
3. Kategori: küçük köylülüğün üst kısmı.
4. Kategori: orta köylülük.
5. Kategori: zengin köylülük.
6. Kategori: büyük toprak sahipleri.

Söz konusu bu tarım sayımlarında önemli olan, verilerin ne derece güvenli ve hangi köylü kesiminin tarımda belirleyici olduğunu göstermelerinden ziyade köylülüğün mülkiyet

ilişkileri temelinde sosyal katmanlarına ayrılmış, parçalanmış; feodal bey-serf bütünselliğinin dağılmış olmasıdır. Bu veriler daha 1913-1938 arasında kırsal alanda kapitalizmin feodalizm karşısındaki zaferinin anlatımıdır. Bir ekonomide, bu durumda Türkiye ekonomisinde tarım sektöründe sınıfsal yapının bu kategorilere göre parçalanmış olması yarı-feodalizmin değil, kapitalizmin doğrudan ifadesidir.

Açık ki, Türkiye'de tarımda feodalizmden bahsedemeyiz. Köylülüğün bu kategoriler temelinde ayrışması, özel mülkiyet temelinde bir ayrışmadır. (Bu veriler için bkz.: Türkiye'de Kapitalizmin Gelişmesi, 1923-1950, 2. Kitap, s. 88/89, Ceylan Yayınları, Haziran 1999).

1950'ye kadar olan dönemi yok sayalım. Ya 1950'den sonrasını ne yapacağız? Sadece 1950-1952 tarım sayımları köylülüğün özel mülkiyet temelinde ayrışabileceği kadar ayrıştığını, değişimin en fazlasıyla kategoriler arasında olduğunu göstermektedir. İşte bu -kategoriler arasında değişim- kapitalizmin hakimiyetinin açık ifadesidir; iktidarın tarım sorununa yaklaşımı, sanayinin gelişmesi vb. sonucunda kırsal alanda güçlü olan

kesimler güçsüz olanları iflasa sürükler ve iflasa sürüklenen kesimler de ya kırı terk eder veya da yarı aç yarı tok sürünmeye devam eder. Öncesini yok saydığımızı göre, 1950'den bu yana Türkiye tarımında yaşanan da bu değil mi?

Kırda egemen unsur sorununu kapitalizm çözdü ama TKP/ML hala çözemedi.

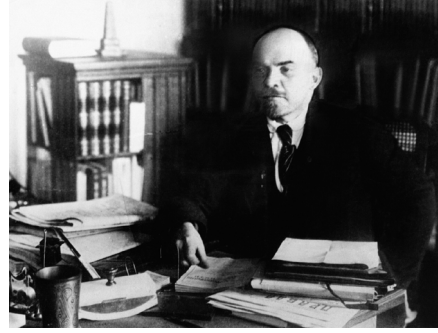
TKP/ML hala “köylü hal tarzı” devrimden bahsediyor. Ancak, kırların artık esas mücadele alanları olmaktan çoktan çıktığının farkında değil. Bu nedenle bir de kır nüfusundaki değişimi göstermek gerekir.

Kır/köy nüfusunun toplam nüfus içindeki payı 1927 sayımında yüzde 75,78'den 2012 sayımına göre yüzde 22,72'ye düşüyor. Aynı dönemde kent nüfusunun toplam nüfustaki payı da yüzde 24,22'den yüzde 77,28'e çıkıyor.

1927-2012 arasında, yani 85 yıl içinde toplam nüfus 5,5 kat ve kent nüfusu 17,7 kat artarken köy nüfusu ancak 1,7 kat artabiliyor. Nüfusun böyle bir hareketlilik içinde olması; kentlere akın etmesi TKP/ML'nin sosyo-ekonomik yapı değerlendirmesi açısından hiç de iyiye işaret etmiyor. “Köylü usulü” ile çözülmesi gereken köylüler, “feodal ağalar”ın, tefecilerin zulmüne daha fazla dayanamadıkları için kentlere kaçmışlar ve kaçmaya devam ediyorlar da diyebilirsiniz; TKP/ML böyle bir iddiada bulunursa hiç şaşmamak gerekir.

II-TKP/ML'nin Yöntem Sorunu

TKP/ML'nin sosyo-ekonomik yapı üzerine çalışmasında neden bu denli dogmatik, bilime aykırı, Marksist-Leninist politik ekonomiyi, somut durumun somut analizini reddeden so-

nuçlara vardığını yöntem sorununda aramak gerekir.

Teori ve ampirik-bilimsel toplum analizi açısından formasyon kavramının bilince çıkartılması gerekir. Toplum formasyonunun (üretim biçiminin) analizinde yöntemsel açılımı sağlayan temel iki çıkış noktası vardır: a) Toplum formasyonu kavramının teorik işlenmesi ve b) Ampirik gerçeklerin analizi; yani öncelikle iktisadi-sosyolojik formda istatistik veriler ampirik olgular olarak ele alınmalıdır. Türkiye’de ve başka ülkelerde toplumsal formasyon oluşumuna (feodalizmin doğuşu ve çöküşü, kapitalizmin gelişmesi ve şimdiki gelişmişlik durumu) yaklaşımda bu iki nokta esastır.

İstatistik, ele alınan konu gerçekliği (somutta da Türkiye’de kapitalizmin gelişmesi gerçekliği) ile dolaysız bağlantıyı sağlar. Ancak istatistik verilerden hareketle, bu verilerde adeta gizli oluşan ekonomik yasalar açığa çıkarılabilir. Dolayısıyla istatistik materyal veya veriler, üretim biçimi analizinin (formasyon analizi) ampirik özünü/içeriğini oluştururlar.

Sosyo-ekonomik ilişkileri -bilimsel olarak analiz etmeden önce- tespit için istatistik veriler bir süzgeç rolü oynarlar. Ama istatistikler, kendilerinin analiz edilmeleri için kıstas olamazlar. İstatistik verileri “ham madde” olarak alırsak, bu ham maddenin analizi için

kıstaslar, istatistik dışında aranmalıdır. Yani burada ekonomik toplum formasyonu kategorisi, üretim biçimi kavramı ve teorisi ön plana çıkmaktadır. Bundan; formasyon teorisinden ne anlaşılması gerektiğini Marx'ın "Politik Ekonominin Eleştirisine Katkı" (1859) yapıtının o meşhur önsözünde görüyoruz. Marx, aynı nokta üzerine Kapital'in birinci cildinin önsözünde de yöntemsel açıklama yapmıştır.

Lenin'in sorunu TKP/ML'nin de sorunu olmalıydı. Peki, sorun ne? Lenin, bilimsel sosyolojiden geniş anlamda toplum öğretisini anlıyor ve öncelikle de bu sosyolojinin, geniş anlamda toplum öğretisinin içeriğini araştırıyor. Lenin'in "Halkın Dostları Kimlerdir?" somutunda, Mihailovski ve bütün burjuva ekonomistler, filozoflar ve tarihçiler ve Türkiye'de de küçük burjuva devrimciler, sadece genel olarak toplumdan bahsederler ve sadece bu genel toplum üzerine tartışırlar. (Bkz.: Lenin; C. 1, "Halkın Dostları Kimlerdir..." (Almanca), s. 127) Bu burjuva yaklaşımın tersine Lenin, somut bilimsel toplum analizinin kıstaslarını araştırır. Lenin'e bu anlayışında yol gösteren, Marx'ın, Kapital'in birinci baskısına önsözündeki iki ilkesel saptamasıydı.

a) "Bu yapıtın son amacı, modern toplumun ekonomik hareket yasasını açığa çıkartmaktır."²³

b) "Ekonomik toplum formasyonu gelişmesinin doğal tarihsel bir süreç olarak kavranması."²⁴

Bu ilkesel saptamalardan ilkini -a noktasında belirtileni- Mihailovski tamamen soyut bir toplum ve tarih kavramı olarak anlamak için kendini

zorlamıştır, aynen TKP/ML'nin kendini zorlaması gibi.

İkinci ilkesel saptamayı -b noktasında belirtileni- Lenin, toplumun tam bir araştırmasının ekonomik içeriğine ilkesel yönelişte çıkış noktası olarak görür. Lenin'e göre Marx, toplum formasyonu düşüncesini doğal tarihsel bir süreç olarak kavramıştır. Çünkü o, "ekonomik alanı, sosyal yaşamın bütün diğer alanlarından ayırt etmiş, toplumsal ilişkilerin bütününden üretim ilişkilerini, diğer bütün ilişkileri belirleyen temel, esasa özgü ilişki olarak vurgulamıştır."²⁵

TKP/ML'nin "sosyo-ekonomik yapı" analizinde her şey var ama bir toplum formasyonunun, örneğin feodalizmin veya kapitalizmin gelişme yasalarını inceleme diye bir şey yok.

Türkiye'de kapitalizmin temelleri - formasyon analizinin ölçeği olarak sermaye ilişkileri ve TKP/ML

Kategori olarak ekonomik toplum formasyonu, tarihsel -ekonomik ve tarihsel- sosyolojik olguların araştırması için en önemli ve en genel bir ölçektir. Olguların araştırılması, ampirik materyalin teori ışığında incelenmesidir.

Kapitalizm teorisi, modern toplum, yani burjuva toplumu için somutlaştırılmış formasyon teorisidir ve kapitalizm analizi de formasyon analizinin yöntemidir.

TKP/ML, nasıl kavradığından bağımsız olarak, Türkiye'de kapitalizmin gelişiyor olduğunu kabul ediyor. Ancak, bu kapitalizmi, tanımını doğru yapamadığı Türkiye toplumunun ekonomik bir özelliği olarak görüyor.

²³ Marx; Kapital, C. 1, s. 18, Türkçe

²⁴ Agy

²⁵ Lenin; C. 1, Halkın Dostları Kimlerdir, s. 128, Almanca

Yani Türkiye toplumunun, ekonomik toplum formasyonu bakımından başka önemli özellikleri de var ve bu özelliklerin yanı sıra kapitalizm de başlı başına önemli bir özelliktir diyor; feodalizm, emperyalizm, yarı-feodalizm, feodalizme bağımlı kapitalizm, komprador kapitalizmi, bürokratik kapitalizm! TKP/ML bu ve benzeri anlayışlarıyla Türkiye’de ekonomik yapıyı, ekonomik sistemi çoklaştırıyor. Türkiye’de birden fazla ekonomik toplum formasyonunun “ekonomik yapı” olarak, “ekonomik sistem” olarak var olduğunu savunuyor. Farklı ekonomik yapılardan oluşan bir dual alt yapıdan bahsediyor. Ama dual kavramını kullanmıyor.

Kapitalist yapıyı belirleyen, sermaye ilişkisidir. Bu ilişki, sosyal ve ekonomik ilişkilerle tanımlanır; sermaye ilişkisine tekabül eden belli biçimdeki üretim ilişkileri, üretimdeki insanların belli biçimde olan ilişkileri ve nihayet toplumun belli biçimde sınıflaşmasına tekabül eden ilişkilerdir.

Türkiye’de sermaye ilişkisinin hakimiyetini kabul eden, kapitalizmi Türkiye toplumunun önemli bir özelliği olarak değil, o toplumun ekonomik yapısı, ekonomik sistemi olarak görmek zorundadır. Türkiye’de sermaye ilişkisini ve dolayısıyla kapitalist yapıyı, toplumun ekonomik yapısı, ekonomik sistemi olarak gören, buna hangi türden üretimin, üretim ilişkilerinin tekabül ettiğini de kabul etmek zorundadır. Veya Türkiye’de sermaye ilişkisinin hakim olmadığını, dolayısıyla Türkiye’de toplumun kapitalist-ekonomik yapıya, kapitalist-ekonomik sisteme sahip olmadığını kanıtlamak zorundadır. Bu durumda, kapitalist olmayan ekonomik yapıya tekabül eden

üretim biçimi, mülkiyet ilişkileri, sınıflar, üst yapı kurumu olarak burjuva olmayan devlet, Türkiye toplumunun sosyal ve ekonomik şekillenmesi olarak kanıtlanmalıdır.

Evet, hangisi doğru? Kapitalizm, Türkiye toplumunun önemli bir özelliği midir, yoksa bu toplumun ekonomik yapısı mıdır, ekonomik sistemi midir? TKP/ML, Türkiye’nin “sosyo-ekonomik yapı”asını “analiz” etmiş ama bu temel sorunun cevabını vermemiş!

Öyleyse:

Kapitalist üretim, daima meta üretimidir. Pazar için üretimdir. Ama insan tarihinde görülen meta üretiminin her biçimi de kapitalizm değildir. Burada TKP/ML’nin önemli bir çıkmazını görüyoruz. Türkiye’de hangi türden meta üretimi hakimdir ki, üretim, mülkiyet ilişkileri kapitalist değildir veya “feodalizme bağımlı kapitalizm”dir veya “yarı-feodal üretim tarzı”dır?

TKP/ML, Türkiye’de meta dolaşımının olduğunu kabul ediyor. Marksist teoride meta dolaşımı, pazar için üretimin yapıldığı anlamına gelir. Pazar için yapılan meta üretimi, işgücünün de alınıp satıldığını ön koşullar. Dolayısıyla bu, kapitalizmdir. Ama TKP/ML kapitalizmin hakimiyetini kabul etmiyor. Bu kapitalizm, “feodalizme bağlı kapitalizm” diyor.²⁶

Kapitalizm, mekansal gelişir; yani kapitalizmin nüfuz alanı, çeşitli aşamalardan geçerek genişler; önce yerel kapalılık -dışa kapalılık- yıkılır. Sonra ülkenin bütün bölgeleri gelişen meta üretimi ve pazar ile birbirine bağlanır ve böylece yerel-bölgesel iktisadi birimler yıkılır. Bu gelişmenin sonucu, ulusal pazardır/iç pazardır. En sonunda da ulusal pazar üzerinden dünya

²⁶ KK; s. 51

pazarıyla bütünleşilir. En azından Lenin böyle diyor.²⁷

Ancak, TKP/ML, bütün bu gerçekleri reddediyor. Şunu diyor: Türkiye'de kapitalizm, hakim üretim biçimi olmadığı için, yerel kapalılık aşılmamıştır, yerel pazarlar vardır, ulusal pazar/iç pazar yoktur. Üretim, doğal ekonomiye (feodalizme) özgüdür. Tabii bu sözleri söylemek için, insanın olağanüstü cüretkar olması gerekir. TKP/ML, bu cüretkarlığı dolaylı söylemlerle aşıyor.

Kapitalizm gerçeğini kabul etmek, içine düşülen bu çelişkili halleri kabul etmek anlamına gelir.

Sonuç:

-Kapitalizm, ancak emperyalist ülkelerde gelişmiş olduğu gibi gelişirse gerçek kapitalizm olur.

-Aksi takdirde gelişen, kapitalizm değildir.

TKP/ML'nin buradaki sorunu tamamen yöntem sorunudur. Lenin, aynı ekonomik toplum biçimini tanımlarken, gelişmiş ülkelerdeki tiplmeyi, gelişmemiş ülkelere aynen aktarmaya, şablonculuk yapmaya karşı çıkmıştır. Bu yapılmca, ekonomik toplum formasyonu analizinde genel, özel ve münferit olanlar arasındaki ilişki ortadan kalkar, silinir. Bunu yapan, Marksist yöntemden zerre kadar anlamıyor demektir. A ülkesinde kapitalizmin gelişme özelliğini, B ülkesinde de aramaktan saçma ne olabilir ki? Dolayısıyla Türkiye'de kapitalizmin gelişip gelişmediğinin kıstası, Türkiye'nin bir Almanya, bir Japonya vs. kadar gelişip gelişmediği olamaz. Esas olan kapitalizmin gelişmiş olduğu ve gelişmemiş olduğu ülkelerde ekonomik ilişkilerin hareketini belirleyen ve ge-

çerli kılan ekonomik nesnel yasalar-
dır. İşte bu yasalar her tarafta aynıdır.

Lenin, "eskiye ait olana, ölüp gidene değil, geleceğe ait olana, gelişene, eğilim olarak da var olsa, gelişene bak" diyor. TKP/ML ise hala eskiye ait olanı ön plana çıkarıyor, gelişeni, belirleyici olduğu halde görmüyor; varlığını kabul ettiği meta üretiminin -kırsal alanda- gerçekte meta üretiminin değil de, kapitalist üretimin hakimiyetini doğruladığını görmüyor. "Feodalizme bağlı kapitalizm" demek "gelişen" in geleceğini "eskiye ait olana, ölüp gidene" bağlamak demektir. Yöntem konusunda TKP/ML Lenin'i bu denli reddedebilmektedir.

Kapitalist oluşumun toplam süreci, hem sistem ve yapı hem de gelişme eğilimi açısından ele alındığında kavranmış olur. Eğilim, gelişmenin nereye varacağını ifade eder. Sorunun bu yönünü göz önünde tutmayan bir anlayış, geçmişe ait olanı ön planda tutmakta ısrarlı olur, gelişeni ve var olanı küçümser, yok sayar ya da tesadüfilik ile, dışsallık ile açıklamaya çalışır. Lenin böyle diyor.²⁸

TKP/ML, Türkiye'de kapitalizmin gelişmesine gözü kapalı baktığı için, Lenin'in Narodniklere yönelttiği eleştiriyi hak ediyor.

TKP/ML, emperyalizm, bağımlı ülkelerde kapitalizmi geliştirmez, diyor. Bu deli saçmasına inanan, tabii ki var olanı, kapitalizmi görmeyecektir. Binlerce işçinin çalıştığı fabrikaları yok sayacaktır. Ampirik olguları, istatistik verileri küçümseyen, bu verilerle adeta alay eden bir anlayış, elbette ki bu verilerle teorinin birleştirilmesi sonucunda nesnel gerçeklerin (üretim ilişkilerinin) kavranabileceğini anlama-

²⁷ Lenin; C. 3, Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, s. 619, Almanca

²⁸ Lenin; C. 1, Der ökonomische Inhalt der Volkümlerrichtung, s. 516

yacaktır. Böyle bir anlayış, Lenin'in bahsettiği "zirvelerin", yani fabrika üretiminin, demiryollarının, bankaların Osmanlı döneminde de var olduğunu, Kemalistler döneminde oldukça geliştiğini, Türk sanayinde makineli büyük üretimin '30'lu yılların sonunda hakim konuma geldiğini ve köylülüğün sosyal tabakalarına ayrıştığını elbette ki anlamayacaktır.

TKP/ML'nin Marksist-Leninist aşamalı formasyon analizi yapabilmesinin önündeki en büyük engel, formasyon teorisine ve tarihine yaklaşımdaki yöntem hatasıdır.

Kapitalist formasyon sürecinin aşamaları, aynı zamanda, kapitalizm öncesi düzenin çözülüşünün de basamaklarıdır. Bunu anlamayan ne Osmanlı toprak sisteminde özel mülkiyetin almış olduğu biçimleri, ne 1858 Arazi Kanunnamesi'nin kırsal alanda özel mülkiyetin gelişmesinde oynadığı rolü ve ne de Kemalist burjuvazinin kapitalizmin gelişmesi açısından Türkiye tarihindeki yerini kavrayabilir. Kapitalizm, sadece, makineli üretim aşamasında olunca gerçek kapitalizm değildir. Kapitalizm, birbirini takip eden bütün aşamalarında –basit meta üretimi, manifaktür ve makineli üretim– kapitalizmdir. O, bu her bir aşamasında, kendinden önce gelen formasyon ilişkilerini çözer, TKP/ML'nin sandığı gibi, dondurmaz, idealleştirmez.

Feodalizmin hakim olduğu dönemde, örneğin 19. yy'da, toprakta mülkiyet ilişkilerinin 1858 Arazi Kanunnamesi ile de ivmelenerek feodalizme özgü olmayan bir unsur biçiminde; burjuva özel mülkiyet olarak geliştiğini görmeyen birisi, doğal olarak 20. yy'ın sonunda da kapitalizmin hakim olmadığına inanmaya uygun bir kafa yapısına sahip olacaktır. Bu anlayışta olanlar, bu durumda TKP/ML,

feodalizmin hakim olduğu dönemde feodalizme özgü olmayan unsurları (yabancı olan unsurları –yani kapitalist ilişkileri ve bunların feodalizmi yıkıcı rollerini) ve kapitalizmin hakim olduğu dönemde de kapitalizme özgü olmayan unsurları (yabancı olan– yani feodal ilişkileri ve bu ilişkilerin belirleyici olmayışlarını) ayırt edecek, tasnif edecek ve formasyon ilişkileri açısından gelişmenin aşamasını kavrayacak durumda değildir. Basit bir soru: Doğal/kapalı ekonomi feodalizme özgüdür. Peki "Misak-ı Milli" sınırları içinde nerede –daha da somutlaşalım, hangi köyde– bu türden bir ekonomi hakimdir ve bu ekonomiye özgü unsurlar –feodal ilişkiler– bu ekonomiye özgü olmayan/yabancı olan unsurların –kapitalist ilişkilerin– gelişmesini engelleyecek derecede güçlü ve hakim konumdalar? Veya pazar için üreten "ağa", üretim aracı olarak sanayi ürünleri, traktör vs. kullanan "ağa", parasal sermayesini değerlendirmesini bilen aynı "ağa", hangi özelliğinden dolayı kır burjuvazisi değil de toprak ağası/feodal oluyor?

Diyalektiğin toplum üzerine kullanılmasının özü tam da bu değil mi? TKP/ML'nin yapmadığı tam da bu değil mi?

Toplumsal gelişmeye uygulandığında diyalektik, sosyolojide bilimsel yöntemden başka bir şey değildir.

TKP/ML'nin sosyo-ekonomik yapı "analiz"inde Türkiye toplumsal yapısını bu anlayışla, bu yöntemle ele aldığına dair tek bir gösterge yoktur; soyutluk, genel kavramlarla oynamak, toplumsal gelişmeyi, gelişmezliğe, hareketsizliğe mahkum etmek, dondurmak, üretim ilişkilerinin gelişmesini ve karakterini subjektif tespit etmek TKP/ML'nin bu konuda temel özelliğidir.

Materyalist diyalektik ile tarihsel somutluk, bilimsel olarak, bağlam içinde ele alınabilir. Bu mümkündür. Ama bunun için toplum, sistem olarak, canlı organizma olarak, formasyon olarak ve toplumun gelişmesi de birbirinin yerini alan üretim biçimleri olarak kavranmalıdır. Bu teorik-yöntemsel anlayıştan her sapmanın sonucu, toplumsal gelişmeyi ve toplumun yapısını yanlış anlamak olacaktır. Tam da bu yanlış anlama TKP/ML'nin temel özelliğidir. Bu arkadaşlara “sosyolojide subjektif yöntem” yol gösteriyor.

TKP/ML, aynen Rus popülistleri gibi düşünüyor. Hatta Rus popülistlerinden de geri. Onlar, en azından Rusya'daki kapitalizmi eleştiriyorlardı, TKP/ML ise “komprador kapitalizmi”, emperyalizme bağımlı kapitalizm, feodalizme bağımlı kapitalizm kavramlarının bir milim ötesine geçemiyor. Hal böyle olunca, kapitalizmin aşamalarından, üretim ilişkilerinden, sınıflardan bahsetmenin ne anlamı var ki? Böyle bir düşünüş, popülist bir düşünüş, aşiret ilişkisinin görünmez kıldığı meta ekonomisini nasıl görsün ki? Birkaç tane denebilecek sayıda olan toprak ağasının ekonomik gücünü Anadolu coğrafyasının kırında hakim ekonomik güç olarak gören bir anlayış, “en yeni teoriyi” ve Lenin'i nasıl anlansın ki?

Bir un sorununun Türkiye'de hakim üretim biçimini açıklayacak nitelikte olduğunu TKP/ML'nin kesinlikle anlamadığını “sosyo-ekonomik yapı” “analiz”inde görüyoruz. Madem ki Türkiye'de “yarı-feodal üretim ilişkileri” hakimdir, o halde halkın en temel gıdasının ham maddesi olan un nasıl üretiliyor? TKP/ML'ye göre su ve yel değirmenleri vasıtasıyla üretilmesi gerekir. İşin içine makine sokulursa, bu,

feodalizm olmaz. İşin içine pazar sokulursa, bu, hiç feodalizm olmaz.

Evet, TKP/ML, Türkiye'de un, hangi araçlarla nasıl üretiliyor?

Sonuç itibarıyla:

–Kapitalist üretim biçimi, kendi bütünselliği içinde ele alınmalıdır. Kapitalist üretim biçiminin temel özellikleri ve yasallıkları onun şu ya da bu ülkede ve şu ya da bu dönemde ilerlemiş somut gelişme biçimiyle eş anlamlı olamaz (bu, diğer üretim biçimleri için de geçerlidir). Kapitalizmin gelişmiş veya en gelişmiş olduğu ülkeler, geri kalmış, emperyalizme bağımlı, yeni-sömürge ülkelere geleceklerini, biçimde değil özde gösterirler. İngiltere'de, Almanya'da kapitalizmin gelişme biçiminin aynısını Türkiye'de aramak yöntemsel olarak yanlıştır. Ama İngiltere'de/Almanya'da gelişmiş kapitalizmin özünü, yasalarını Türkiye'de aramak, kapitalizm analizinde Leninist yöntem kullanmak anlamına gelir. Geri ülkelerde, kapitalizmin ekonomik yasalarının geçerliliğine karşı etkide bulunan eğilimler, yasaların tam hareketini kısıtlayan nedenler, eski ilişkiler, örneğin feodalizmin kalıntıları olabilir. Bunları ön plana çıkararak ve gelişmiş bir kapitalist ülkeyi model alarak geri bir ülkede kapitalizmin hakim olup olmadığı saptanamaz. Gelişmiş bir ülke, ona yaklaşmanın mesafesini gösterme bakımından örnek alınabilir. (Diktatör Erdoğan, “Bu hızla devam edersek yakında dünyanın ilk on ülkesinden biri olacağız” demiyor mu?). TKP/ML'nin sorunu, emperyalist ülkelere bakarak Türkiye'deki kapitalizmi analiz etmekten ziyade Türkiye'de kapitalizmin gelişmesini, nerede, hangi ülkede olursa olsun kapitalizme özgü olanın analizi ile tespit etmektir. Emperyalist ülkeler

ile belirttiğimiz biçimde karşılaştırma teorisinin yerine konamaz.

–Bir ülkede araştırılan üretim biçiminin hakimiyetinin kıstası, mevcut geçerli üretim ilişkilerinin sistem olup olmadığı, toplumun yapısını oluşturup oluşturmadığıdır. Türkiye’de genel olarak ve özel olarak tarımda da kapitalist üretim biçiminin hakim olmadığını kanıtlamak isteyen Türkiye genelinde ve ayrıca tarımında sermaye ilişkilerinin, kapitalist üretim ve burjuva mülkiyet ilişkilerinin sistem olmadığını, toplumun yapısını oluşturmadığını kanıtlamak zorundadır.

–Bir üretim biçimi, somutta da kapitalizm, bölünemez bir bütündür. Aşamalarından oluşan kendi gelişme sürecinin birliğini ifade eder. Lenin’in bahsettiği “zirveler”; yani modern kapitalizm, gelişmiş kapita-

lizm, sanayi kapitalizmini ifade eden fabrikalar, demiryolları, bankalar, nasıl ki en gelişmiş kapitalizmin ifadesi olarak kapitalizm iseler, manifaktür ve iş gücünün metaya dönüştüğü koşullarda basit kooperasyon da kapitalizmdir. Boyutu ne denli farklı olursa olsun sermaye ilişkileri, kapitalizmin bütün bu aşamalarında vardır/belirleyicidir.

TKP/ML emperyalist küreselleşme çağında, orta derecede gelişmiş, sermaye oligarşisinin hakim olduğu mali-ekonomik sömürge Türkiye’yi yarı-feodal üretim ilişkilerinin, kapitalizm olmayan “feodalizme bağlı kapitalizm”in hakim olduğu bir ülke olarak görmekle Marksist-Leninist politik ekonomi yöntemine, teorik gelişmeye, sonunda sınıf mücadelesine bir katkı yapmış olmuyor.

TKP'nin sosyal şoven gericiliği

Ziya Ulusoy

TKP'nin ayrılma hakkına karşı argümanından bir diğeri de sosyalizm mücadelesinin büyük ekonomilerden yana olduğudur. Günümüzde kapitalist küreselleşmenin maddi koşulları değişik ulusların ve ülkelerin ekonomik bağlarını yüksek düzeyde güçlendirmiş, bütünleşik bir dünya pazarı meydan getirmiştir. Bugünkü koşullar altında küçük çaplı ve yalıtılmış ekonomilerde, ne sosyalizm az çok gelişince inşa edilebilir ne de bu proleteryanın yararındır.

TKP, Kürt ulusal demokratik hareketiyle ve ittifak içindeki parti ve örgütlerle eylem birliğini ret etmekle meşhur.

Bu tavrı, Türk halkı arasında burjuvazinin yükselttiği şovenizmle mücadele etme kararsızlığından, kitle kazandırıcı yanı pek olmamasından, emperyalizme karşı mücadeleyi kaba ulusalcı kavrayışından geliyor.

TKP'nin ulusal soruna ilişkin literatürü incelendiğinde, bu tavrının, bahsedilen etkenlerin rolünün yanı sıra, esasen üçüncü dünya devletleri milliyetçisi bir akım olmasının ürünü olduğu görülür.

TKP bu niteliğine uygun olarak ulusal soruna ilişkin Marksist Leninist programatik görüşleri revizyona tabi tutarak teori de uydurdu. Kürt hareketinin önderlik ettiği mücadeleyi emperyalizme yarayan bir mücadele olarak da suçladı. Emperya-

lizmin Türkiye'yi bölüp parçalamak istediği, buna karşı durmanın her şeyi tayin eden görev olduğu paranoyasını strateji olarak da benimsedi.

Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı (UKKTH) yalnızca emperyalist sömürgeciliğe karşı mı geçerli?

Emperyalist sömürgecilik yıkıldıktan sonra elbette ulusal sorunun kapsamı daraldı. Büyük ölçüde çok uluslu yeni sömürgelerin sorunu haline dönüştü. Yerli halklar ve yenden emperyalist işgale uğrayan uluslar için de sorun olmayı sürdürdü.

Sorunun kapsamının daralmasının etkisiyle TKP'nin teorisyenlerinden A. Giritli, 1988'de ulusların kendi kaderini tayin hakkının (UKKTH), devrimci içeriğiyle ezilen ve sömürge ulusların ayrılma hakkının, Marksistler açısından yalnızca taktik bir ilke

olduğu teorisini uydurdu: “Sosyalistler için ‘ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı’ demokratça bir ilke değildir. Ama bir ‘ilke’; her somut durumda oturacağı çerçevenin netlikle analiz edilmesi gereken kesinlikle soyut olmayan bir taktik ilke.”¹

Özellikle Marx ve Engels’e, onların bu konuda tamamlanmış teorik bir temel oluşturmadığına vurgu yaparak teorisini haklı göstermeye çalıştı.

Lenin’in ise Çarlığa ve sonra emperyalist sömürgecilğe karşı, proletaryanın sosyalist devrimde ezilen ulusları ittifak güçleri olarak kazanma bakış açısıyla, tıpkı köylüleri ittifak gücü olarak kazanma “taktiğine” benzer biçimde yaklaştığını vurguladı.

TKP yazarları aynı yıl (1988’de) yeni sömürge çok uluslu devletlerdeki ulusal sorunların eğer ulusalcı karakterdeyseler ilerici rol oynamayacaklarını, içlerinde hakim sınıfsal ögeye göre davranmak gerektiğini vurguladılar:

“Emperyalist bir ülkenin bünyesinde ezen ulus-ezilen ulus ilişkisinin bulunduğu hallerde ulusal kimlikli bir mücadelenin özellikle uluslararası dengeler açısından belli bir işlevi olabilir.

Özellikle ezen “sınıf-millet-ülke” emperyalist olmadığı oranda ulusal sorunun çözümünde sınıfsal özün altının iyice çizilmesinde büyük yarar vardır.

Türkiye’de ise hangi türden olursa olsun bir milliyetçi akım ve ideolojinin devrim sürecinde ilerici konum alabilmesi mümkün değildir.”²

Böylece TKP, yeni sömürge çok uluslu ülkelerde ulusal sorun için sosyal şoven teorisini 1988’de oluşturdu.

Öncelikle vurgulayalım emperyalist sömürgecilik yıkılmadan önce de yarı ve yeni sömürge ülkelerdeki ezilen uluslar sorunu vardı. Marksist Leninistler o ülkelerdeki ezilen uluslar için ayrılma hakkını savunuyorlardı. Sosyalizm adına “sınırları koruma”nın, “bölücülüğe karşı çıkma”nın sosyal şovenizm olduğunu vurgulayıp, saflarını sosyal şovenlerden ayırıyorlardı.

Ünlü örnek Stalin’in 1925’te Yugoslavya’daki ulusal sorun üzerine polemikleridir. 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı sonucunda kurulan Yugoslavya, Sırp ulusunun hakim olduğu diğerlerini siyasal boyunduruk altında tuttuğu bir ülkeydi. Yugoslav komünistlerinin yöneticilerinden Semich, ulusal sorunu Yugoslavya özgülünde anayasal bir sorun olarak görüyordu. Çözümünü de doğal olarak mücadelenin anayasada yol açacağı değişikliklerle öngörüyordu.

Stalin, eleştirisinin yanısıra Yugoslavya’da ulusal soruna program olarak şunu öneriyordu:

“Ulusal programa ayrılıp ayrı devlet kurmaya kadar, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı üzerine bir madde koymak mutlaka zorunludur. (...)

Yugoslavya devletinin, Sovyet rejimi temeli üzerinde bir özerk ulusal devletler federasyonuna dönüştürülmesini gözönünde tutarak, programda özerkliğe ilişkin bir maddenin bulunması gerekir.”³

¹ Marx, Engels, *Ulusal Sorun, Gelenek*, s.16

² Cemal Hekimoğlu, *Yirminci Yüzyılda Ulusal Sorun ve Milliyetçilik, Gelenek*, s. 17

³ Stalin, *Eserler*, c. 7, s. 69-70

Stalin Yugoslavya'da ulusal sorun-
da sınırların değişmemesi gerektiği
görüşünü de şiddetle eleştiriye tabi
tutuyor:

“Şimdi söz konusu olan savaş ve
zor kullanma sonucu ortaya çıkmış
olan Yugoslavya devletinin bugünkü
sınırlarının, ulusal sorunun çözümü
için bir çıkış noktası ve meşru temel
yapılamayacağıdır.

..Semiç yoldaşın ulusal sorunu
genel uluslararası durum sorunun-
dan kopardığını, böylece onun ken-
di kaderini tayin sorununun, yani
Yugoslavya'nın bugünkü sınırları-
nın değiştirilmesi sorununu aslında
güncel bir sorun değil akademik bir
sorun”⁴ görmesini eleştiriyor.

Nitekim 1930 yılında Komintern
de Polonya, Yugoslavya gibi yeni
kurulan yarisömürge veya bağımlı
ülkelerde, bu ülke hakim sınıflarının
ezilen uluslar üzerindeki ilhakçılı-
ğını emperyalist bir politika olarak
niteliyordu:

“Muzaffer Antant'ın gücüyle dik-
te ettirilen Versailles, Saint-Ger-
main vs. barış anlaşmaları, proleter
devrime karşı mücadele için, başka
kökenli halkların yaşadığı önemli
bölgelerin ilhakı üzerine kurulu ve
ulusal baskının ve sosyal gericiğin
ocaklarını oluşturan yeni emperya-
list küçük devletler -Polonya, Çe-
koslovakya, Yugoslavya, Romanya,
Yunanistan – yarattı.”⁵

Komintern bu yarisömürge ülke-
lerde de ezilen ulusların KKTH'nı,
devrimci içeriğiyle ayrı devlet kur-
ma hakkı olarak savundu:

“ ‘Ayrılıp ayrı devlet kurmak dahil,
her halkın kendi kaderini tayin hak-
kı’ şiarı, içinde bulunulan devrim ön-
cesi dönemde, yeni ortaya çıkan em-
peryalist devletlerde ifadesini ‘ezilen
halkların Polonya, Romanya, Çekos-
lovakya, Yugoslavya, Yunanistan'ın
devlet birliklerinden devlet olarak
ayrılması’ şiarında bulmalıdır.”⁶

TKP, yarı ve yeni sömürge ülkeler-
de ezilen uluslar için ayrılma hakkı-
nı reddederken Komintern ve Stalin
yoldaşla karşıt konuma düşüyor.

Sosyalizm mücadelesinde işçi sı-
nıfının birliği için ayrılma hakkını
reddetmek gerektiğini vurguluyor ki,
tam tersi doğrudur.

Ezen ulus proletaryası, ezilen ulu-
sun işçi sınıfı ve yoksul köylülerini
sosyalizm mücadelesi etrafında
toplamaya çalışırken, sömürgeci,
ilhakçı egemen burjuvazi tarafından
ulusal haksızlık ve adaletsizliğe tabi
tutulduklarını düşünen bu kitleleri,
ancak ulusal hak eşitliği, ayrılma
hakkı, ayrılma hakkının korunacağı
federatif/özzerke biçimlerle birliği
gerçekleştireceği savunusunu prog-
ram edinir ve kararlıca ilan eder, so-
runa ilişkin her pratik uygulamada
bu çizgide kararlı davranırsa, kaza-
nabilir.

Kaldı ki bu ülkelerde de ulusal so-
runun esası da köylü sorunudur.

Yenisömürge çok uluslu devletler-
de de sömürgeci ve ulusal boyundu-
raktan en çok acı çeken, kaynakların
talanı ve işgücünün ağır sömürsün-
den yoksulluğa mahkum edilen asıl
sınıflar köylüler ve işçi sınıfıdır. Si-

⁴ Stalin, Eserler, c.7, s. 185

⁵ Komünist Enternasyonal V. Kongresi'nin Orta Avrupa'da ve Balkanlarda Ulusal Sorun
Üzerine Kararı, Leninizm - 6. Deffer Ulusal Sorun ve Sömürge Sorunu, sf.190-191

⁶ Komünist Enternasyonal V. Kongresi'nin Orta Avrupa'da ve Balkanlarda Ulusal Sorun
Üzerine Kararı, Leninizm - 6. Deffer Ulusal Sorun ve Sömürge Sorunu, s. 192

yasi baskıya, devlet terörüne ve ırkçı/şoven saldırılara ağırlıklı olarak muhatap edilen ezilen ulusun köylü ve işçileridir.

Bu nedenle bu ülkelerde de ulusal sorunun esası, emperyalizm çağından başlayarak, burjuvazilerin rekabet mücadelesi olmaktan çıkmış, ezilen ulusun köylü ve işçilerinin ezen ulus burjuvazisinin ağır sömürüsü ve köleci siyasi baskısından kurtuluş mücadelesi sorunu olmuştur. Ezilen ulus burjuvazisine yönelik baskı ve kısıtlama da vardır ama ne sorunun esasıdır ne de buradan kaynaklanan mücadele sorunu çözebilir.

Ezen ulus işçilerine, “ayrılma hakkı olmayacak” güvencesi vererek onların sosyal şoven güvenini kazanmaya çalışıyor.

Ezilen ulusun gerek işçi ve yoksul köylülerinin sosyalizm mücadelesine, gerekse işçi ve yoksul, küçük üretici köylülerinin antifaşist, anti-emperyalist birleşik devrime kazanılabilmeleri için, ezen ulus proleteryasının, burjuvazinin ilhakçılığının karşısında durması şarttır. Ezen ulus burjuvazisinin ilhakçı sömürgeci boyunduruğuna, zor yoluyla “bir arada tutma”sına karşı, ayrı devlet kurma hakkından, ulusal hak eşitliğinden, özgür ulusların gönüllü birliğinden yana kararlıca yürümesi zorunludur.

Bu zorunluluk yerine getirilirse, emekçilerin birleşik devrimci mücadelesi ile işçi ve yoksul köylülerin sosyalizm mücadelesinde birliği gerçekleştirilebilir. Birliğin gerçekleşmesi için ezilen ulus işçileri ve

yoksul köylülerine güven verilebilir. Proleter enternasyonalizmin denemiş programı budur.

TKP ise tersini yapıyor. Ayrılma hakkına karşı çıkıyor. Ayrılma hakkının yalnızca emperyalist sömürgeciliğe karşı devrimci rol oynayabileceğini ama yenisömürge çok uluslu ülkelerdeki ezilen ulus için ayrılma hakkının emperyalizme yarayacağını, dolayısıyla ayrılma hakkının proleterya tarafından savunulmaması gerektiğini ileri sürerek, tersini yapıyor. Ezilen ulus işçilerinin güvenini kazanma ihtiyacı yerine ezen ulusun proleterleri üzerinde etkili olan şovenist şartlanmaya sosyalizm adına uyum sağlıyor. Ezen ulus işçilerine, “ayrılma hakkı olmayacak” güvencesi vererek onların sosyal şoven güvenini kazanmaya çalışıyor.

TKP'nin ayrılma hakkına karşı argümanından bir diğeri de sosyalizm mücadelesinin büyük ekonomilerden yana olduğudur. Günümüzde kapitalist küreselleşmenin maddi koşulları değişik ulusların ve ülkelerin ekonomik bağlarını yüksek düzeyde güçlendirmiş, bütünleşik bir dünya pazarı meydan getirmiştir. Bugünkü koşullar altında küçük çaplı ve yalıtılmış ekonomilerde, ne sosyalizm az çok gelişince inşa edilebilir ne de bu proleteryanın yararınadır.

Emperyalizm, bu maddi koşulları, militarist zor ve mali-ekonomik üstünlük vasıtasıyla büyük emperyalist devletlerin hakimiyeti için kullanıyor. Ve emperyalist rekabet dünyada siyasi birliğe gidişi engellediği gibi, ekonomik bütünleşmenin daha gelişkin düzeye varmasının önünde engel oluyor.

Yalnızca proleteryanın her ülkedeki iktidarlarının federatif siyasi birliği ve ekonomik işbirliği bu gelişmeyi tamamlayabilir. Her ülke proleterya-

sının ulusal anlamda özgür ve enter-nasyonal anlamda gönüllü birliği yoluyla, ekonomik alanda ise gelişkin olanların fedekarlığı (bu alanda hak eşitsizliği) yoluyla, dünya çapında birliğe gidilebilir.

Marksist Leninistlerin geçmiş tüm tartışmalarında sosyalizmin büyük çaplı ekonomilerden yana olduğu formülasyonu aynı zamanda mevcut devlet sınırlarının korunması gerektiği fikrinin şovenist ve ilhakçı tutum olduğu uzlaşmaz eleştirisiyle birlikte geçer. TKP birincisini seçerek alıyor ve sınırları koruma ilhakçı fikrini desteklemenin aracı olarak kullanıyor. Marksist Leninistlerin tutumunu değil şovenistlerin tutumunu benimsiyor.

Güncelde ulusal sorun ve ayrılma hakkı

TKP, geçmişten farklı olarak ezilen uluslar sorununun daha sınırlı hale gelmiş olmasını sosyal şoven görüşüne dayanak yapıyor.

Emperyalist sömürgeciliğin dünya çapında yıkılış süreci antifaşist işgale karşı devrimlerin büyük zaferiyle sıçrama yaptı, açılan yoldan 1975 Vietnam devriminin zaferi ve zamandaş olarak Afrika'da Portekiz sömürgelerinin kurtuluşuyla süreç tamamlandı. Emperyalist sömürgeler ya devrimlerle bağımsız devletler haline geldi veya emperyalistler hakimiyetlerinin bütününe kaybetmemek için uzlaşarak yenisömürgeciliğe geçiş yaptı.

Sömürgeler ve ilhak altındaki uluslar esas olarak yenisömürge çok uluslu devletlerde varlığını sürdürmeye devam etti. Emperyalistlerin sömürgeleri az sayıda küçük yerlerde kalabildi.

Böylece ulusal sorun, emperyalist sömürgeciliğin yıkılmasından sonra

esasen çok uluslu devletlerdeki ezilen ve sömürge ulusların sorunu olarak büyük ölçüde kaldı.

Elbette yeni işgal edilen ülkelerde de ulusal sorun var ya da Latin Amerika yerli halklarının, siyah azınlığın vb. ulusal sorunu da var.

Fakat elbette bu ulusal sorunların her kategorisi ve yerli sorunu kendine özgü. ABD'de siyah azınlığın sorunu ezilen ırk sorunu.

Yeni işgal ülkelerinde ulusal sorunun ayrıca kendisine özgü yeni yanları var. Örneğin Afganistan işgali hem ABD-NATO'nun sömürgeleştirme savaşı hem de Afgan burjuva-feodal gruplar arasında gerici bir iç savaşı. ABD, tercih ettiği işbirlikçileri kitle tabanı kazanamayınca, 20 yıl sonra Taliban'la uzlaşarak işgale son vermek zorunda kaldı.

Yine Irak örneğinde, işgalci ABD, hem sömürge valisi atadı, hem de geniş bir koalisyonu, Şii partileri ile Kürt hareketinin iki büyük partisini iktidara getirdi. Irak halkları işgalciliği benimsemeyen geniş kesimiyle Saddam'a karşı olan Şii-Kürt güçlerinin yeni iktidarına destek verdi. Sonuçta ABD, bu güçleri öne çıkararak, sömürgeci valiliği geri çekerek Irak'ta hakimiyetini sürdürebiliyor.

Bu durum sömürgecilik yıkıldıktan sonra emperyalistlerin yeni işgalci savaşlarla eskisi gibi sömürgeci

valilere dayanan yönetme yöntemini uygulayamadıklarını gösteriyor.

Buralardaki ulusal sorunun da eskisi gibi olamayacağını demokratik, antiemperyalist ve kimi yerlerde sosyalist devrimlerin bir parçası olarak çözümleneceğini söylemeliyiz.

Fakat yeniden tartışma konumuzun esasını meydana getiren mali ekonomik sömürgeleşmekte olan yenisömürge çokuluslu ülkelerdeki veya görece bağımsız çokuluslu (İran gibi) ülkelerdeki ezilen ve sömürge ulusların sorununa dönelim.

Bu ülkeler burjuvazisi, emperyalist sisteme bağlı olma sayesinde iktidarını sürdürebilmekte, emperyalist tekelere ortaklık yoluyla sermayesini büyümekte, ezen ulus konumunu emperyalist devletlerle siyasi-askeri işbirliği yoluyla devam ettirebilmekte. İlhakçı miras geçmişten kalsa bile, emperyalizm döneminde emperyalist sistem ilişkisinin eklentisi olarak sürebilmekte.

Bu ülkeler burjuvazisi, ilhakçı veya sömürgeci hakimiyetini ezdiği ulusların kaynaklarını ve emekçi halk yığınlarını azami sömürmenin aracı olarak kullanmakta, eklentisi olduğu ilişkiler yoluyla emperyalistleri ortak etmekte.

Bu nedenle bu ülkeler ezilen uluslarının kurtuluş mücadeleleri, ezen ulus burjuvazisine ve eklentisi olduğu emperyalist ilişki sistemine karşı mücadeledir. Tabii ki köylü ve kent emekçilerinin bu sömürü ve boyuduktan kurtuluş mücadelesidir.

İran molla rejimi de, ekonomik bakımdan daha gelişkin olan Azerbaycan dışında diğer ulusların kaynaklarını ve emekçilerini sömüren Fars burjuvazisinin iktidarı.

Molla rejimi ABD'yle çelişkisi karşısında Çin-Rusya emperya-

list eksenleriyle bağlarını geliştiriyor. İran'da Azerbaycan ulusal mücadelesi yalnızca siyasi boyunduruktan kurtuluş mücadelesi olsa bile yine de burjuvazilerin rekabet mücadelesi bu ulusal sorunun esasını oluşturmuyor. Diğer ulusların ulusal kurtuluş mücadelesinin tamamı değil ama esasını, halk yığınlarının Fars burjuvazisinin ilhakçı sömürgeci boyunduruğuna ve ağır sömürü ve yoksullaştırıcı hakimiyetine karşı mücadele oluşturur.

Bu ülkelerde yenisömürgecilik karşı mücadele ise demokratik ve sosyalist devrimlerin konusudur. Emperyalist bağımlılığa karşı mücadele bu devrimlerin bir parçasıdır ve burjuvazinin iktidarını yıkma hedefine tabidir.

Bugün emperyalistler mali ve ekonomik sömürgecilik, gerek eski "bağımsız" devletlerde gerekse yakın zamanda bağımsızlık kazanmış ülkelerde geliştiriyorlar. Dünya tekelere bu ülkelerin maliye ve ekonomilerinin hakim ve denetimci ortakları haline geliyorlar. Buna Türkiye de dahil, yönetici partisiyle TKP'nin kardeş olduğu Vietnam da, kurtuluş mücadeleleri sonucu kurulan Afrika devletleri de dahil.

SB ve ABD arasındaki güç ilişkisi ve çelişkisi dengesine dayanarak eskinin görece bağımsız hareket eden milliyetçi devletlerini -Saddam'ın Irak'ı, Baas'ın Suriye'si, Yugoslavya, İran İslam devleti vb.- ülkeleri yeni koşullarda ABD, devasa militarist savaş makinasının hedefine aldı. Dünya üzerindeki hakimiyetini -özellikle SB'nin yıkılmasından sonra- perçinlemek ve yeni olası rakiplere gözdağı vermek için, işgallere başladı. Sonuçta kimisini bölerek (Yugoslavya), kimisini himayeci sömürgecilik altına alarak

(Irak) hedefine ulaşırken, İran'a savaş açamadı, Suriye'de himayeci sömürgeciliğini kurma amacına ulaşamadı.

Fakat diğer yerlerde, bağımlılığı altında tuttuğu Türkiye, Pakistan, Endonezya, Filipinler, ara ülke olmaktan bağımlılığı altına aldığı Hindistan gibi çok uluslu ülkelerde ne işgalciliğe girişti ne de onları bölmeye yöneldi. Tersine bu ülkelerin birliğini ABD işbirlikçisi iktidarlar altında sürdürmeyi kendi emperyalist hakimiyeti için daha yararlı görüyor, gerçekten de öyledir.

Fakat ezilen ulus sorununa, TKP'nin yaptığı gibi yalnızca sosyalizmde ulusal dilde eğitim hakkı çözümü önerilirse, burjuva ilhakçılığının eklentisi olmaktan başka bir rol oynanamaz.

Şimdi mali-ekonomik sömürgeleşmekte olan çokuluslu devletlerde, ezen ulusun ilhaki ve sömürgeci boyunduruğu altında olan ezilen ulusların ulusal sorunu var. Tabii ki yeni işgal altındaki ülkelerde de, Latin Amerika'da yerli halkların da ulusal sorunu var. Fakat elbetteki büyük oranda çok uluslu söz konusu devletlerdeki sorundur.

Bu durumda ulusal sorun geçmiş dünya çapındaki emperyalist sömürgeciliğe karşı mücadele sorunu olarak ulusal sorundan çok daha sınırlı. Ama yine de dünyanın çok sayıda yenisömürge çok uluslu devletlerinde çözümü gündeme gelen, gelecek olan bir sorun.

Emperyalist cephenin rekabet ve savaşlarının da etki yapacağı bu sorunun çözümünü, emperyalistlerin yardımıyla yerel ilhakçı burjuvazilerin katliam/soykırımı ile emperyalist burjuvazilerin sözümona çözümü çıkmazına mı bırakacağız, yoksa proletaryanın enternasyonalist çizgisine layık tarzda demokratik ve sosyalist program maddeleri mi önecek, ona uygun pratik mi gerçekleştireceğiz?

İkincisini yapmak Marksist Leninistlerin görevidir. Fakat ezilen ulus sorununa, TKP'nin yaptığı gibi yalnızca sosyalizmde ulusal dilde eğitim hakkı çözümü önerilirse, burjuva ilhakçılığının eklentisi olmaktan başka bir rol oynanamaz.

Dün nasıl ki Komintern ve Stalin yoldaş Yugoslavya, Polonya vb. çok uluslu yarisömürge devletlerde ezilen uluslar için ayrılma özgürlüğü, federatif cumhuriyetler birliği ve ulusal sorunda sınırların meşru olmadığı devrimci programını savundular ise, bugün sorunun gündemde olduğu çok daha fazla sayıda benzer ülkede aynı devrimci program kararlılıkla savunulmalı. Ancak bu enternasyonalist programla değişik uluslardan proleter ve yarıproleter sınıfların sosyalizm için birliği ve halkların birleşik devrimi çizgisinde yürünebilir.

Taktik ilke miydi?

TKP, kolayca önemsizleştirilecek bir görüş derekesine indirgemek için Marksist Leninistlerin ulusların kaderlerini tayin hakkını taktik bir ilke olarak savunduğunu ileri sürüyor.

Oysa Marksist Leninistler ayrılma hakkını taktik olarak değil program maddesi olarak savundular. Lenin Çarlığı yıkarak işçi köylü iktidarını

kurma, burjuvaziye tasfiye ederek sosyalizmi gerçekleştirme amacını, kesintisiz devrimde proletaryanın temel programı olarak koyarken, bu iki devrimci amaca yürürken proletaryanın hangi sınıflarla her bir aşamada ittifak içinde olması gerektiği stratejilerini “iki taktik” olarak adlandırmıştı.

Marksist Leninist literatürde program, strateji, taktik kavramları sonraki süreçte daha fazla geliştirildi. Devrimin ancak tarihsel bir aşaması zafere ulaşınca çözümlenebilecek sorunlar temel (ancak devrimin zaferiyle çözümlenebilecek) program maddeleri, bu aşamada proletaryanın hangi sınıflarla birlikte hareket edeceği stratejinin konusu olarak kavramlaştırıldı.

Çok uluslu yarı ve yenisömürgelelerde ulusal sorunlar için çözüm demokratik devrim programının temel maddelerinden biridir. Çünkü ancak devrimin zaferiyle ulusal sorunların devrimci çözümü mümkündür.

Proletaryanın, ezilen ulusların hangi sınıflarıyla ve siyasi hareketleriyle devrimin zaferine değin yürüeyebileceği ise stratejinin sorunudur.

TKP UKKTH'nı program maddesi olmaktan çıkarıp “taktik” ilke ilan etmekle teoriyi değersizleştirme revizyonist operasyonu “öznemsizdir vazgeçilebilir” geri bilinci yayma amacını taşıyor.

Nitekim gereğini yerine getiriyor.

Lenin'in, Marx ve Engels'in devrimci politikalarından (İrlanda ve Polonya sorununda) ve emperyalist sömürgeciliğin dünya çapında olgu haline gelmesi koşullarında ürettiği ulusal sorunda ayrılma hakkının te-

mel bir program maddesi olmasını reddediyor. Devamında sosyalizmin ulusların gönüllü özgür birliğinde de ayrılma hakkının korunmasını reddederek, Marksist Leninistlerin denenmiş programını sosyal şoven revizyona tabi tutuyor.

SB'de ayrılma hakkını korumak birliğe tezat mı?

TKP'nin yeni dönemde geçmişe ilişkin bir eleştirisi de, Bolşeviklere. SB'de ezilen ve sömürge ulusların Ekim Devrimi ile birlikte Çarlığın boyunduruğundan kurtuluşu (ayrılma özgürlüğünün devrimle gerçekleşmesi) sonrasında, gönüllü özgür birliği gerçekleştiren ulusların ayrılma hakkına sahip olmaması gerektiğini belirtiyor. Federatif cumhuriyetler biçimine ilişkin söz etmekten kaçınan TKP yazarları şunu söylüyorlar.

“Üstelik kimilerinin zannettiği gibi ayrılma hakkını içeren kendi kaderini tayinin bir devletin hukuksal yapısında sabit olarak durması da imkânsızdır. Sosyalist bir iktidar, birliği oluşturan halkların her istediklerinde ayrılmayı tartışmaya açmalarını hukuksallaştıramaz.”⁷

Stalin yoldaşın vurguladığı gibi bu tezat değil: “Lenin bazen ulusların kendi kaderini tayin tezini şu yalın formüle indirgiyordu: ‘Birleşmek amacıyla ayrılmak’. Düşünün bir: Birleşmek amacıyla ayrılmak. Bu bir paradoks gibidir. Oysa bu ‘çelişkili’ formül, Bolşeviklere ulusal sorun alanında en ele geçirilmez kaleleri fethetme olanağını veren Marksist diyalektiğin canlı gerçeğini yansıtır.”⁸

⁷ A. Güler, <https://haber.sol.org.tr/gelenek/isciler-ve-kurtler-322587>

⁸ SBKP[B] XVI. Parti Kongresi'ne Merkez Komitesi'nin Siyasi Raporu, 27 Haziran 1930, Leninizm 6. Defter, s. 223

Kaldı ki, Fransız emperyalistlerinin ilhak ettiği Cezayir, Vietnam, Suriye, İngiltere'nin en büyük sömürgesi Hindistan, Hollanda sömürgesi Endonezya zoraki birlikten savaş bedelini göze alarak ayrıldıkları halde, aynı yıllar içinde SB'den eski ezilen uluslar ayrılmadılar ise, bunda aynı zamanda sosyalizmin gönüllü birliğinin ayrılma hakkını tanıyan olmasının yarattığı güvenin temel bir rolü olmuştur.

TKP teorisyenleri anlaşılacak iki travmatik etki altında ulusal soruna ilişkin teorik görüşlerini şovenist yönde derinleştiriyorlar: Birincisi; Türkiye'nin emperyalizm tarafından bölünüp parçalanma tehlikesi içinde olduğu milliyetçi paranoyasına kapılma. İkincisi; SSCB'nin yıkılışı.

Sonuçta TKP, birinci travmanın etkisini Kürt ulusal özgürlük mücadelesine ilişkin değerlendirmesini, Perinçek, Erdoğan ve bilumum burjuva şovenistlerinin analizine benzer biçimde "ABD ile bu ülkenin bölge ve Türkiye operasyonlarına kirli ve kanlı bir biçimde dahil olmak"la suçlamaya, kara çalmaya vardiıyorlar.⁹

İkinci travmanın etkisini, Bolşeviklerin "ayrılma hakkını koruma" programını suçlamaya vardiıyor. Diğer ulusların milliyetçi çatışmalarının SSCB'yi sona erdirdiği yanılığını ileri sürüyor. Oysa milliyetçi

ayrılmalar başlamadan önce, SSCB üzerine yapılan referandumda büyük çoğunluk birliğin devamından yanaydı. Diğer ulusların milliyetçileriyle zamandaş olarak Yeltsin iktidarı referandum sonucunu tanımaya, Rusya Federasyonu'nu birlikten çekme kararı aldı. SSCB'nin dağıtılmasında diğerlerinden daha fazla rol oynadı. TKP liderleri bu gerçeği bile görmek istemiyorlar.

TKP, "Parça bütüne tabidir" görüşünden hareketle ve emperyalistler kullanabilir olasılığını ezilen ulusların ayrılma hakkını reddetmeye dayanak yapıyor.

İkincisi için Lenin'in o ünlü cevabını vermek yeterli:

"Nasıl ki, örneğin Latin ülkelerde olduğu gibi cumhuriyetçi sloganların halkın aldatılması ve malî soygun amacıyla burjuvazi tarafından kullanılması durumları, sosyal-demokratların cumhuriyetçiliklerinden vazgeçmeleri için bir neden olamazsa, aynı şekilde bir emperyalist devlete karşı ulusal kurtuluş savaşımından, bazı durumlarda bir başka "büyük" devlet tarafından aynı ölçüde emperyalist amaçları için yararlanılması hali de, sosyal-demokratların, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını reddetmelerine neden olamaz."¹⁰

Parçanın bütüne tabi olması ise hem statik kavranmaması gereken bir anlayış hem de özellikle ulusal sorunda ezen ulus proletaryasının mücadelesinin yükselişinden önce gelişen bir ulusal harekete beklemesi önerilemez. Marx'ın İrlanda sorundaki tavrı örnektir.

Örneğin antifaşist savaşta faşist mihver baş düşmandı diye

⁹ <https://www.tkp.org.tr/uncategorized-tr/2017-guncel-tezler-ve-gorevlerimiz/>

¹⁰ Lenin, *Ulusların Kaderlerini Tayin hakkı*, s.146

Hindistan'ın İngiliz sömürgeciliğinden kurtuluşu mücadelesi -geçici de olsa- bir yana bırakılabilir mi?

Kürt Ulusal Sorunu ve TKP

TKP (Gelenek dergisi), 1988 gibi erken bir zamanda, UKKTH/ayırılma hakkı ilkesinin artık ilericiğini yitiren bir taktik ve yenisömürgelelerde ezilen ulusların özgürlüğüne mesafeliliğini ilanıya, Kürt ulusal özgürlük hareketine ilgisiz kaldı.

91'de Kürt hareketi serhildanlarla birleşince "yoksul köylülüğe dayanan", "Kürt devrimci hareketi" nitelmesini yapmak zorunda kaldı. Dahası '95 seçimlerinde DTP ile Emek Barış Özgürlük Bloku içinde yer aldı. Nitekim 1993'te kurulan STP programında UKKTH'na yer verdi.

Çok geçmeden 1997'de 28 Şubat generallerin muhtırası döneminde TKP tutum değiştirmeye başladı. 28 Şubatçı generallerden ileri beklentilere girdi:

"Platformun politik öncüsü Asker Partisi'dir... Sürecin yüzünü sola döndüren asli gerekçe, esas kimlik özelliğinin ... dinci gericiliğe karşı tanımlanmış olması.

Bir rönesans eğilimi, Kemalizmin belirgin yanı olarak ulusal kurtuluşçuluğu refere etmeye mecburdur ve bu yanıya anti-emperyalizmin altı çizilmektedir. Restorasyon polis partisi ve faşist yapılanmanın tasfiyesini ya da kovuklarına tıklmasını hedeflediği ölçüde, güncellenen bir damar da anti-faşizm olmak durumunda-dır..."¹¹

Ordunun gerici cepheye yer alıyor olsa da karşı devrimci olmadığını ileri sürdü:

"karşı devrimci konumlanmış genel anlamda 'gericilik'ten farklı bir şeydir..."

Asparti(nin), ... karşı devrimci bir konumlanmış içerisinde olmaması, tam tersine burjuva egemenliğinde dengesizlik yaratan kimi ısrarlı karşı devrimci unsurlara karşı bir ağırlık oluşturması sonucunu doğurmuştur. Keza bazı burjuva partileri de, karşı devrimci konumlanıştan belli ölçülerde geri çekilmiş durumdadırlar."¹²

TKP teorisyenleri, hiç sevmedikleri burjuva demokrasininin mümkün-lüğünü reddeden sol'un şablonculuğunu eleştirdiler.

Restorasyoncu Kemalizm, birinci hedef gösterdiği Refah Partisi'ni kapatmak ve bölmekle yetindi ama esasen Kürt hareketine ve zindanlarda devrimci harekete saldırdı. Fakat TKP için antifaşist ve antidinci yönelimin sol'a sağlayacağı gelişme olanakları yanında bu önemsiz ayrıntıydı!

Konumuzla bağı içinde vurgulayalım ki, TKP teorisyenleri, ulusalcı ve Avrasyacı generallere güven vermek için Kürt ulusal özgürlük hareketiyle mesafeyi daha çok açtılar.

Restorasyoncu Kemalizmin, kont-rgerillacılara nispetle bölücülüğe karşı bir miktar yumuşayabilir belirlenmesine rağmen yine de bölücülüğe karşı katılığında reforma gitmeyeceğini biliyorlardı. Buna uyum sağlamak, ulusalcı hegemonya altına giren kitleden kazanım elde etmek için ulusalcılığı geliştirmeleri gerekiyordu.

Teorileri zaten buna uygundu. SB'nin yıkılmasından sonra UKKTH ilerici rol oynayamazdı,

¹¹ A.Giritli, *Restorasyon Kemalizmi*, A.Giritli, *Gelenek*, s. 57, Haziran 1998

¹² C. Hekimoğlu, *Restorasyon Sorunları Üzerinden Marksizm ve Güncel Siyaset*, *Gele- nek*, s. 55 Ağustos 1997

yeni ulusal ilerici hareketler çıkmazdı, milliyetçiliğin ezilen de olsa ilerici olması “sosyalizmin yıkıldığı çağ”da mümkün değildi.

Türkiye’de “ayrılma hakkının kullanılması değil, tanınması dahi, abesleşmiştir”¹³ vurgusuyla ayrılma hakkının gerici rol oynayacağını yüksek sesle dillendirdiler.

Bölgede (tabii dünyada da) bağımsızlık için mücadele edecek ezilen uluslardan hiçbirinin emperyalizmin etki alanına düşmekten kurtulamayacağı tezini eklediler. “Kürt... milliyetçilerinin ABD’nin başını çektiği emperyalist ülkelerin açılımlarına bağımlı hale geldiğine” karar verdiler. “Ezen ya da ezilen ulus milliyetçiliğine hoşgörü ile yaklaşmanın söz konusu olamayacağını” vurguladılar.

Yurtsever cepheye dayanan ulusalcı antiemperyalizmi, partilerinin merkezi görevi ve stratejisi olarak formüle ettiler.

Güncel görev politika ve stratejisini daha da gericileştirdiler.

Devletin çözülmekte olduğuna ağıt yaktılar. Kürt ulusal özgürlük mücadelesinin çıkmaz olduğunu vurgulamak için şu sosyal şoven fikirle birlikte formüle ettiler:

“Reformu gündemine almayan Türkiye, zaten Kürtlerini yitirmeye mahkumdur. Reform yolunda ilerleyen Türkiye ise çözüme yolunda koşmuş oluyor!”¹⁴

Erdoğan, Perinçek, Bahçeli’nin “devletin beka sorunu” analizinin benzerini, Türkiye’nin emperyalistler tarafından bölünüp parçalanmayla karşı karşıya olduğu tahlilini

benimsediler, sosyalizm adına buna karşı durmanın tayin edici görev olduğunu önerdiler:

“Bölünme, parçalanma olasılık dahilindedir.”

“Emperyalizm, Ortadoğu’ya ... ulus-devletler dolayımıyla değil, doğrudan yönetme niyetiyle bakmaya başlamıştır... Afganistan ve Irak, iki istisnai örnek değil... En başta kuşkusuz Türkiye ve İran gelmektedir.

(...)

Ülkemiz içinden geçtiğimiz dönemde, Osmanlı devletinin son yıllarında olup bitene hayli benzer yollarla; provokasyonlarla, ekonomik diz çöküşle, iç karışıklıklarla, bölünme tehditleri ve hatta senaryolarıyla” karşı karşıyadır.¹⁵

“Türkiye Cumhuriyeti’nin parçalanması/küçülmesi bir ‘düşünce’ olmaktan çıkıp emperyalist projelerde yerini alan seçeneklerden birisi haline gelmiştir.

(...)

Türkiye’nin emperyalist projeler doğrultusunda parçalanmasının gündemde tutulmasına karşı koymadan işsizlik, yoksulluk, özelleştirme, sendikasılaştırma gibi başlıklarda söz sahibi olamayacaktır.”¹⁶

TKP teorisyenleri faşizme ve savaşa karşı mücadeleyi yalan mücadele suçlamasına vardırarak denli milliyetçilik paranoyasını sürdürdüler.

TKP, 2015’teki kitlesel katliamlara ilişkin sözlü de olsa tavır aldı ve katliamları doğrudan iktidarın yönlendirdiğini vurguladı. Fakat stratejisini değiştirmede. 2017 kararlarında daha gerici tarzda tekrarladı:

¹³ K. Okuyan, *Sosyalist İktidar Perspektifinden Kürt Sorunu, Gelenek*, s. 98, Şubat 2008

¹⁴ A. Güler, *Kürt Sorununda İftası Görmek veya Çözüm İçin Kopuş, Gelenek* s. 88, Ağustos 2006

¹⁵ <https://www.tkp.org.tr/uncategorized-tr/turkiye-cumhuriyeti-felaketin-esiginde-2008/>

¹⁶ <https://www.tkp.org.tr/uncategorized-tr/8-kongre-raporu/> (2005 yılı)

“Bugün ise Kürt siyaseti, bir yandan geride bıraktığımız yıllarda ABD ile ilişkilerde elde ettiği olanakları yitirmemek için bu ülkenin bölge ve Türkiye operasyonlarına kirli ve kanlı bir biçimde dahil olmakta,

Kürt halkının eşitlik ve özgürlük taleplerini uluslararası sermaye ve emperyalist merkezlerin stratejik hesaplarına eklemeyip gömen Kürt siyasetinin Türkiye işçi sınıfı hareketinin bir müttefiki olduğunu ileri süren “sol”un aynı eklemelenmenin parçası olduğu aşikardır.”¹⁷

“Bölgedeki kanlı/kirli saldırıdan” kastı Rojava devriminin Rakka’ya kadar ilerleyen savaşı. Türkiye’deki “kanlı/kirli saldırısı” ise 2015’teki Çöktürme Planı’na karşı olanı dahil Kürt ulusal özgürlük hareketinin silahlı direnişi.

Kürt hareketiyle müttefiklik yapan devrimci ve emekçi sol hareketi de emperyalizme eklemelenmekle suçlayacak kadar gerici bir küstahlığa düştüler.

K. Okuyan ulusalcılıkta hızını alamadı, partisini solladı. Perinçek ve Y. Küçük tarzı salvoyla sallamaktan çekinmedi “Erdoğan’ı iktidara taşıyan ... uluslararası bir operasyondur. Buna zamanında karşı duranlar, aynı operasyonla Erdoğan’ın köşeye sıkıştırılması veya alt edilmesine de karşı dururlar.”¹⁸

Faşizme ve savaşa karşı mücadeleyi sosyalizm adına kocaman yalanla suçlayanlar, emperyalizmin Erdoğan’a olası operasyonuna karşı mücadele söz konusu olunca damarlarındaki milliyetçilik kanı harekete geçiyor.

TKP Erdoğan faşizminin Rojava devrimi yurduna işgal savaşlarına da çizgisi doğrultusunda ilgisiz kaldı. Suriye gerici iç savaşının başlangıcında, Suriye’ye işgale yönelik ABD ve Erdoğan’ın olası planını protesto için Antakya’da aktif miting düzenleyen TKP, Erdoğan faşizmi Efrîn, Serêkaniyê işgallerine başvurunca sessiz kaldı. Rojava’ya değil ama Suriye’ye işgale karşı açıklama yaptı. Dahası işgalin Suriye’den çok Rojavayê Kurdistan’a yapıldığını bildiği için miting gösteri vb. yapmaya gerek görmedi. Dahası A. Güler’in yazısında belirttiği gibi “sosyalizm mücadelesine bağlanmıyorsa faşizme, savaşa karşı mücadele yalandır” uydurma teorisiyle, işgalci savaşa karşı mücadeleye sosyal şoven ilgisizliği teorize etti.

Aynı dönemde, TKP eski genel sekreteri A. Güler’i Dünya Barış Konseyi ve Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu’nun Şam dayanışma ziyaretine gönderdi, Esad rejimine destek sunduğunu deklare etti:

“Esad’ın, bizim oradaki deyimi-mizle ‘yoldaş bakan’ ve ‘yoldaş başkan’ın”,

“2011-2018 direnişi Suriye halkının direnişidir”, “Suriye Ordusunun mensupları... halkın çocukları olarak geziniyorlar sokaklarda. Savaşı kazanan onlardan başkası olabilir mi?”¹⁹

TKP’ye göre Rojava devrimi güçlerinin savaşı “halkın direnişi” değil, bu güçler yoldaş değil, ABD emperyalizminin oyununun güçleri ama Rusya emperyalizmiyle işbirliği ya-

¹⁷ <https://www.tkp.org.tr/uncategorized-tr/2017-guncel-tezler-ve-gorevlerimiz/>

¹⁸ <https://haber.sol.org.tr/yazarlar/kemal-okuyan/erdogan-ataturkcu-olursa-215369>

¹⁹ A. Güler, Suriye’de zafere doğru, 14.11.19, haber.sol.org.tr

pan, Suriye burjuvazisinin Arap milliyetçisi temsilcisi ve burjuva devleti yöneten Esad-Baas halkın temsilcisi “yoldaş”, direnişi de “halkın direnişi”!

Bu değerlendirmesi, TKP'nin gerçekte ne denli üçüncü dünya devletleri milliyetçisi olduğunu çok barizce gösteriyor. Esad övgüsü yapan A. Güler'e sormak lazım, hani sosyalizme bağlanmamış tarzda savaşa karşı mücadeleler kocaman bir yalandı! Kürt ulusal özgürlük hareketi söz konusu olduğunda “sosyalizme bağlanmamış savaşa karşı mücadele kocaman bir yalan” ama üçüncü dünya devletinin savaşa karşı mücadelesi ise, sosyalizme bağlı olmasına gerek olmadan da halkın direnişi oluyor!

TKP, Medya Savunma Alanları'na Erdoğan faşizminin her yıl düzenlediği, kimyasal kullandığı ve ABD'den Rusya'ya emperyalistlerin desteklediği, bölge gerici devletlerinin de desteğindeki işgalci savaşa sözle bile karşı çıkmayarak sosyal şovenizmini sergiledi, sergilemeye devam ediyor.

ABD'nin olası operasyonuna karşı Erdoğan'a göğsünü siper eden TKP genel sekreteri, ABD, Barzani, Kazimi desteğinde Erdoğan'ın Kürdistan devriminin ana karargahına yönelik kimyasal savaşıma karşı tek bir laf etmeyerek ezilen ulusun mücadelesine düşmanlığını sergiliyor.

TKP, Kürt ulusal mücadelesine ilişkin gericileşen çizgisini bugün de sürdürüyor ve benzer teorileri uydurmaya devam ediyor. Burjuva cumhuriyet savunusunu ilerleterek 1937'ye değin devrimci nitelik atfediyor. Bununla saldırgan sosyal şoven te-

orisini güçlendirmeye, ulusalcı kitle üzerinde etkili olmaya çalışıyor.

Fakat aynı zamanda “Kürt ulusal hareketinin iflasi”na alternatif sunabilmek, sözümona Kürt yoksullarını kazanabilmek için de yurtsever cephe çağrıları yerine sosyalizmin lafzını kesifçe tekrarlamaya ağırlık veriyor. Sosyalizm mücadelesine bağlanmamışsa lafını araya koyup “Faşizme, savaşa, şuna buna karşı demokrasi mücadelesi koskoca bir yalandır”²⁰ uydurma tezini etkili kılmaya çalışıyor.

Antifaşist, sendikal, güncel mücadeleleri ve savaş karşıtı mücadeleleri değersizleştirme yoluyla, önüne sosyalizm lafzı koyarak yutturmaya çalıştığı ulusalcı stratejisinin en azından kendi tabanı üzerinde etkisinin devamını sağlamaya çalışıyor.

Oysa Lenin'in de vurguladığı gibi özgürlük için mücadele içinde eğitilmeyen işçi sınıfı sosyalizm için mücadele edemez: “Kapitalizm ve emperyalizm ancak iktisadi devrimle devrilebilir; demokratik dönüşümlerle, en “ideal” demokratik dönüşümlerle bile devrilemez. Ne var ki, demokrasi savaşımı okulunda okumamış olan bir proletarya, iktisadi bir devrim yapma yetisine sahip değildir.”²¹

Lenin demokrasi mücadelesiyle, sosyalist devrim arasındaki bağa ilişkin bu Marksist formülasyonu, sosyalist devrim için mücadeleden başka bir şey tanımak istemeyen Kievskileri eleştirmek için söylemişti. Tabii ki TKP, yurtsever cephe stratejisiyle, burjuva cumhuriyet savunusuyla, ulusal sorunda “ülkenin birliği”, “sınırların değişmezliği”

²⁰ A. Güler, *Faşizmle demokrasi arasındaki fark*, habersol.org, 27.01.18

²¹ Lenin, *Marksizmin Bir Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm*, s. 24

savunusuyla, gerçekte salt sosyalist devrim savunusuna asla sahip değil. Yalnızca sözünü ettiğimiz burjuva ilhakçılığına eklenen ulusalcı çizgisini örtmek için sosyalist devrim lafzını kullanan bir akım o kadar.

Kürt halkının ezilen ulus olduğunu reddeden yeni ek teori uydurmaktan da geri durmuyor.

“Bugün ne Kürdistan’ın sömürge olduğu tezi akıl açıcıdır ne de ezilen ulus kavramı güncelliği aydınlatma gücüne sahiptir.”²²

TKP’ye sormak gerekir, 40 yıldır Kürtlerin ne olduğuna dair kafa açıklığına mı varamadınız yoksa sosyal şovenizminiz kafanızı sürekli karıştırıyor da o nedenle mi açıklık getiremiyorsunuz?

TKP’nin Kürtlere bahsettiği bir de vaadi var: Kürt işçi ve yoksulları, ulusal kurtuluş için sömürgecilğe karşı mücadele etmeyin, durun, TKP’nin sosyalist cumhuriyetinde kimliğinizi ve ulusal dilde eğitiminizi zaten geliştireceksiniz!

Oysa faşizmi yıkacak ve halkçı iktidarla işçi sınıfı ve ezilen sınıfların özgürlüğünü güvenceye alacak bir devrim için mücadele edemeyen, böylesi bir devrimin temel bir ögesi olan ayrılma hakkı için mücadele edemeyen Kürdistan işçi sınıfı sosyalizm için de mücadele edemez.

Kemalist burjuvazinin işgale karşı mücadelesini göklere çıkarıp, burjuva ulusalcılığı halkçı gösteren, işçilerin bu mücadelede onları desteklemesini olumlayan TKP, Kürt işçi ve yoksullarının sömürgeci boyunduruğa karşı mücadele etmemesi gerektiğini sosyalizm için mücadele adına öneriyor!

Kürt işçiler, saldırgan sosyal şovenizme batan TKP’nin bu vaadine kanmayacak, sosyalizmi sömürgeci devletin eklentisi yapan TKP’ye tabii ki güvenmeyecek.

Sonuç yerine

TKP’nin ayrılma hakkına karşı ve Kürt ulusal sorunundaki sosyal şovenist teori görüş ve stratejisini, tarihsel seyri içinde ele aldık. Ulusalcılık emekçi solda ve antifaşist kitle arasında görece etkili olduğu için TKP eleştirisi önemliydi. TKP şahsında eleştirilen emekçi ve devrimci soldaki ulusalcı etkilerdir.

TKP’nin ulusal soruna ilişkin ilhakçılığa eklenmeyi, üçüncü dünya devletlerini korumayı önermesi, bu yönde teori geliştirmesi rastlantısal değil. Geçmiş TİP geleneğinin Kemalizm ile müttefikliğini, parlamentarist pasifizmi ve legalizmini miras alan TKP, bugünün faşizm, kirli ve işgalci savaş koşullarında, devrimci politika zaten izleyemezdi.

TKP’nin ve emekçi solun aynı yönde etkilenen bölüklerinin sosyal şovenizme batmaması kazanım olurdu. Fakat TKP bunu başaramadı. Perinçek ve Y. Küçük’ün izinden ama onlardan ayrı durarak, sosyalizm lafzını yoğun kullanarak, ML teoriyi revizyona tabi tutarak, fakat AKP faşizminin yedeğine düşmemeye özen göstererek hareket ediyor.

Sosyalizm ve Marksist Leninist hareketi geliştirme ve birleşik devrim mücadelesi devam ediyor. Sosyal şovenizme karşı mücadele de devam edecek.

²² A. Güler, *İşçiler ve Kürtler*

Esname kapasitesi

Efe Dağlı

Lenin, olağan şartlarda Bolşeviklerle ideolojik bakımdan daha yakın duran Menşeviklerden uzak durulmasını istemektedir. Bir de Menşeviklerin ve Bolşeviklerin birleşmesi amacını taşıyan arayışların önünü keser. Aynı Lenin, Narodnik mirasın izinden yürüyen sosyalist devrimcilerden uzak durma eğilimi taşımamaktadır. O kadar ki toprak sorunu konusunda klasik Marksist yaklaşımı üreten Lenin o programı kenara iter ve yoksul köylüye toprak dağıtımını içeren Narodnik tarım programını kabul eder.

Sosyalist sözcüğünün ilk kez R. Owen'cı bir yayında kullanılması, kelimenin siyaset alanında ütöpik sosyalistlere mal edilmesini beraberinde getirdi. Marx ve Engels bilhassa siyaseten ortaya çıktıkları dönemde ütöpik sosyalistlerle aralarına duvar çekerken 'sosyalist' kelimesini genellikle negatif bir içerikle ele aldılar. Komünizm kelimesi de aynı sıralarda dolaşımdaydı ancak komünizm şu ya da bu siyasal çevreye mal edilmiş ve bu arada yıpranmış değildi. Temelde sosyalizm ile uzak anlamları ve çağrışımları olmayan komünizmi benimseyerek yapıp ettiklerini o kavram etrafında ifadelerdiler.

1848 yılındaki broşürün adı bilindiği gibi Komünist Manifesto'dur ve Avrupa'da eli kulağında olan isyan dalgasını da haber verir. 1848 dev-

rimleri Avrupa'da geniş bir sahaya yayıldı ve sonra yenildiğinde mücadelenin yasaları devreye girdi -ki bu da ısrarlı karşı devrim saldırılarının gelişmesi demektir. Marx dahil dönemin birçok ismi şehir ve ülke değiştirmek zorunda kaldı. Sonrası uzun bir sessizlik dönemidir. Marx teorik eserlerine odaklanır, başarılı olduğu söylenemeyecek amorf karakterli, gevşek örgütlü ilk Enternasyonal çabası -arayışı araya girer ancak herhangi bir yerde dişe dokunur başarılar elde edemez.

Fransa'nın Almanya yenilgisinin ardından gayet özgün şartlarda Paris Komünü deneyimi başladığında yıl 1871'dir. Komün Marx için de sürprizdir ve Marx'a göre Komün'ün yenilgisi neredeyse kaçınılmazdır. Onu Victor Hugo benzetmesini kullanarak 'duru gökte çakan şimşek', say-

ması bundandır. Komün'de Marksist sayılacak isimlerin sayısı da pek azdır. Bununla birlikte Komün daha uzun sürebilsin diye Marx karşı devrim cephesinden aldığı haberleri ve kişisel önerilerini Komün yönetimine iletir.

On binlerin katliyle sonuçlanan Komün yenildiğinde Marx bu ölçüde bir yenilginin yol açacağı yıkımın ve teorik umutsuzluğun farkındadır. Komün arayışı türündeki eylemlere karşı çıkmasının, yenilginin moral bozucu yaygın etkisini öngörmesiyle de ilişkili olduğu söylenebilir. Geride 1848 devrimlerinin başarısızlığı ve yıkıcı sonuçları uzun süren sessizlik yılları vardır çünkü. '48 devrimleri büyük bir hızla başka topraklara yayılmış ama yenilince, diğer coğrafyalardaki kalkışmalar aynı hızla dağılmıştı. Hepimizin bildiği, ömrünün sonuna doğru fanatik bir Rus milliyetçisi olan Dostoyevski, tam da o etkinin yayıldığı dönemde köleliğin kaldırılması, Batı tipi reformlar yapılması amacıyla gizlice teşkilatlanan dar kapsamlı bir siyasi gruba dahil olmuştur. I. Aleksandr karşıtı grubun üyeleri idama gönderildiğinde aralarında Dostoyevski de vardır.

İdam kararı son anda süreli hapisliğe çevrilince herkes bir yere dağılır, Dostoyevski de dinci milliyetçiliğe sürüklenir. Merkezindeki sıradan görünen yenilgilerin silsileler halinde dışarıya doğru yansımaları vardır ve özellikle devrim denemelerinde bunun kavurucu etkisi barizdir.

1871 Komün yenilgisi genel bir karamsarlık dalgası yaratmıştır. Nesnel durum yenilgidir ve bunun ideolojik, felsefi okumalarından, hatta yarattığı olası imkanlardan, daha ötesi bir tarihsel tecrübe olmasından önce nesnel durum itibariyle Komün'ün yenilgi aldığı tespit edilmelidir. Marx kimi yerde bunu yapar ve fakat yenilgiden söz açtığına tartışılanın nihayet küçük bir kent mücadelesi olduğunu vurgular. Fakat bu arada Komün kavramı da yıpranmıştır. Komünle komünizm arasında çok detaya inilirse farklılıklar bulunabilir ama tarihsel tecrübelerde, halk kitleleri teorik davranmaz ve sonuca bakar. İşin diğer kısmı ideolojik okumaya girer ki dar çevreler dışında ikna gücü taşımaz. Dolayısıyla Komün yenilgisi en genel anlamda "komünizm" kavramının da yıpranmasını getirir. O dönem aralığında bir Ko-

münist Parti tecrübesine rastlamıyoruz. Lenin'den farklı olarak Marx ve Engels'te parti kavrayışı daha kendiliğindenci içeriktedir. Onlar toplumsal hareketlerin akış yönüne fazla önem atfetmiştir ki bu problemlili, hiç değilse istismara açık yaklaşımı giderecek olan Lenin'dir.

Ulusal birliğini henüz gerçekleştiren Almanya. felsefi düşünce alanında gelişkin olduğu kadar siyasal parti arayışları da diri olan bir ülkedir. Orada kurulan partide 'Sosyal Demokrat' ifadesini görüyoruz. Marx ve özellikle Engels o partiyi önemser. Hatta ömrünün son döneminde Engels parti işlerinden fiilen dışlandığından yakınıdır. Dışlayıcılar,

Komün yenilgisiyle Birlikte "günün görevleri" değişmiştir. Devrim daha uzak bir geleceğin sorunudur.

Marx ve Engels'in siyasal varisleri sayılan Bernstein ve Kautsky'dir. Oysa Engels'in beklentilerinin aksine verimsiz, işlevsiz ve II. Enternasyonal zihniyetinin üreticisi olacaktır Alman Sosyal Demokrat Partisi.

Engels henüz ölmüşken Rusya'da örgütlü sosyalizm mücadelesi küçük çevreler halinde başlar. Mücadele grupları dönemi kısa sürer ve ardından bir parti formu oluşur. Adında yine sosyal demokrat ibaresi vardır. Komünizm arayanlar, bunun için hayatlarını ortaya koyanlar sosyal demokrat adından rahatsız değildir ve 1917 devrimini gerçekleştiren partinin adı "Sosyal Demokrat"dır. Leninistler bu partinin neredeyse ilk yıllarından itibaren 'Bolşevik' hizbidir.

Lenin'in sosyal demokrasi isminden hazzetmediğini şu ifadelerden anlayabiliriz: "Marx ve Engels'in bilerek, doğru olmayan ve oportünist sosyal demokrasi adına tahammül ettikleri 1871- 1894 yılları." Tahammül demektir ve bunun sebebi yenilgi yıllarıdır. Dogmatik veya siyasal doğrucu değil içinde bulunulan şartların gereğini öne çıkarmışlardır. Komün yenilgisiyle birlikte "günün görevleri" değişmiştir. Devrim daha uzak bir geleceğin sorunudur ve eylemlerin içeriği, sloganlar; tümü birden değişmiştir. Diğer taraftan adınızın ne olduğu yakın gelecekte kimlere hangi perspektifle yaklaşacağınızı, nasıl bir eksende ilişkileneceğinize de işaret eder. Güç toplama, kitleler arasına yayılma, taraftar toplama faaliyeti için o günün şartlarında sosyal demokrat ifadesi yeğlenmiş ve sonrasında, devrim günleri çatana dek isim konusunda esaslı bir sorun olmamıştır. Bir sorunu hangi zaman aralığında edindiğiniz, herhangi strateji taktik bütünüyle yaklaştığınız ve sonucunda ne umduğunuz sizi başka zamanlarda farklı sonuçlara ulaştırabilir. Dolayısıyla tüm zamanlar için tek doğru yoktur ve bin yıllık tekrarları savunmak, klişe halini alan genellemeleri ilkelere bağlı kalmak adına tekrarlamak meziyete değil düşünsel yüzeyselliğe işaret eder.

Diğer yandan Rosa Lüksemburg ve Karl Liebknecht ile anılan 'Spartakist' grubunun kökü de Almanya'daki sosyal demokrat partidir ve bir başka örnekte, devrim koşullarında dahi isim çok önemli olmayabilmektedir. Lenin isim konusunu devrimden sonra tümüyle politik nedenlerle öne çıkarıyor. İkinci Enternasyonal partilerinde sosyal demokrat ibaresi yaygındır. Orası bazı bakımlardan bir tür

“Lordlar Kulübü”dür ve bu nedenle Lenin’i önemsemez, yazdıklarını mecbur kalmadıkça değerlendirmeye gereği duymazlar. Zimmerwald Solu gibi ayrışmalar özellikle I. Dünya Savaşı arifesinde ve günlerinde kavrayışa dönüşmüştür. Sovyet Devrimi de neredeyse tamamının iddialarının aksine başarılıdır. Devrimden sonra yeni bir Enternasyonal arayışı öne çıkarıldığında Lenin sosyal demokrat ifadesine ilişkin olarak “İkinci Enternasyonal kadar kokuşmuş bu eski ve modası geçmiş parti adı” demektedir.

Emperyalizm dönemiyle birlikte dünyanın geneli ile tek tek ülkelerin gerçeği arasında bir paradoks meydana gelmiştir. Çağın adı kapitalizmden komünizme geçiş olarak konular, proleter devrimler çağı biçiminde nitelendirilir ancak tek tek ülkelere baktığımızda buna uygun örgütlenme ve hazırlıklar görülmez. Lenin’in parti içi tartışmada örgüt ve üyelik gibi başlıklarda bütünü ikna kapasitesi olmamıştır -ki savunduklarının etki sahası ‘Bolşevikler’ olarak tanımlanan, sosyal demokrat partideki küçük gruplardan biriyle sınırlıdır. 1916’da devlet sorunu üzerine çalıştığı sıralarda dahi Lenin genel olarak devrimden umutlu olmakla birlikte Rusya şartlarında yakın zamanlı bir devrime pek ihtimal vermez, hatta bunun sonraki kuşakların işi olduğunu düşünür. Hemen ardından, gayet özgün koşullar içinde, 1917 Şubat/Mart devrimi olur. Olur, çünkü yoksulluk, savaştan usanmışlık, ekonomik kriz gibi nesnel zemin bileşenleri kuvvetlidir ama henüz ortada bir devrim yapacak güç, örgütlülük bulunmamaktadır. Dolayısıyla 1917’deki ilk devrim adeta “olmuştur”. Bu şartlar altında kendiliğindenlik ya da dar grup dünyasında

hapsolmek gibi sinik tutumlara gerilemek yerine olanı anlamaya çalışan Lenin sürece hızla müdahil olmanın yollarını arar. Devrimi gerçekleştirmeyi sonraki kuşaklara devreden ve orada bu bakış açısıyla yazıp konuşan da yeni bir durum ortaya çıkınca bunu hızla kavrayıp içine girmeye çalışan da aynı kişidir.

Şunu sorabiliriz: Neden diğerlerinin tamamından farklı olarak Lenin bu olanağı görüp siyasal yaşamı dahil her şeyi riske ederek oraya yükledi? Biyografisi eşliğinde düşünelim.

Lenin’in ağabeyi Aleksandr 1887’de Çar’a (III Aleksandr) suikast gerekçesiyle asılarak idam edilir. Arkadaşlarını kurtarmak için hepsini koruyup eylem hazırlıklarının tamamını üstlenmiştir. Ağabeyi Lenin’in idolüdür. Lenin on yedisindedir ve bu kaybın etkisi güçlüdür. Bir başka etki, idam günlerinde en yakın akrabaları tarafından yalnız bırakılmalarıdır. Bu deneyim de Lenin’in siyasetinde esaslı etkileri olacaktır. Çok sonraları, Lenin’in hocası olarak görülen Akselrod ve diğerlerinden ayrışmasında, “entrikacı” diye yaftalanmaya aldırmasında, liberallere güvensizliğinde ve devrim günlerinde Menşevikler ile arasında duvar çekmesinde bu ilk tecrübelerin sonuçları vardır.

Aile geçmişindeki Narondnik etki ile bu aksiyoner duygunun üzerine bina edilmiş Marksist bakış açısı onda birbirine aykırı olamayan iki durum olarak varlığını sürdürmüştür. Lenin'e baktığımızda, kritik anlarda Marksizm'e aksiyonerlik aşısı yaptığımızı görebiliriz. Devrimde zorun rolü konusunda yazdıkları da bu kapsamdadır, parti formuna dair değerlendirmeleri de. 1903'de de 1917'de de benzer bir davranış çizgisi geliştirir. Sözelimi 'Ne Yapmalı'da yürüttüğü sert tartışmalarla Marksizmi determinizme sabitleyen, devrimin profesyonel devrimciler örgütü olmadan da gerçekleştirilebileceğini savunan ezici çoğunluğa karşı bayrak açmıştır. Diğerleri genellikle bir akımın militanyken güçlü bir teorik akla sahip olan Lenin'in farklı olana açıklığı kimi zaman yol arkadaşlarıyla yolunu ayırma cesaretini kimi zaman olaylara bir başkasının aklına gelmeyen yerlerden bakarak olanaklara işaret ederek oraya yüklenen aksiyonerliğinde hemen hissedilir.

Senelerdir Rusya dışında bulunan Lenin, ilk devrimle birlikte geri dönüş için harekete geçerek Mühürlü Tren ile yola çıkar. Mesele şudur: Bolşevikler Alman Hükümeti'nin denetimindeki topraklardan bir mühürlü trenle Rusya'ya seyahat izni istemiştir. Bunun sağladığı olanak, yolculuk boyunca vagonların muharip ülke askeri tarafından denetlenmemesiydi. Buna karşın Alman hükümetine şu vaat edilir: Hapisteki Alman esirlerin bırakılması için çaba gösterecektir. İki taraf da birbirinden hazzetmemektedir ki bunu daha sonra Brest Litovsk'da en trajik biçimde görürüz ancak böyle bir somut olay etrafında görüşürler. Lenin trenden indiğinde Pertograd Sovyeti tarafın-

dan karşılanır, çıkıp zırhlı vagonun üstünden kalabalığa konuşur. Orada söylediği ilk cümleler bir dünya devriminin ufukta görüldüğü iddiasına dayanır. Bu coşkun eda herkesin dikkatini çeker. İnandırıcı ve ikna edici midir, hayır. Daha dün devrimi geleceğe bırakan biri konuşuyordu nihayet, kaldı ki Lenin en yakın arkadaşlarını bile ikna edememektedir.

Sadece üç ay sonra, pek çok itihamla karşılaşınca Finlandiya'ya kaçacak, devrimden birkaç hafta önce Viborg mahallesine gizli saklı dönebilecek bir devrim önderinin fırtınalı hayatından bahsediyoruz. Esneme kapasitesi bağlamında ele alındığın-

Lenin'e baktığımızda, kritik anlarda Marksizm'e aksiyonerlik aşısı yaptığımızı görebiliriz.

da devrimi geleceğe bırakmak, sokaklarda isyan patlayınca hızla içine girmek, mühürlü tren girişiminde bulunmak, o nüvede dünya devrimi gibi o günler için imkansız yakın bir ihtimali görmek, düz okumayla bir diğerini tekzip eden, çelişkiler yumağı görünen adımlar serisidir. Lenin'in bütün yapıp söyledikleri böylesine özgün, hareketli, akışkan zaman aralığı içinde düşünüldüğünde bağlam kazanır.

Ancak asıl değişim Stalin ve Kamenev'in Bolşeviklerin onayıyla yürüttüğü yayın politikasını, dolayısıyla devrimle ilişkilendirme biçimini Lenin'in artık geçersiz saymasıyla ortaya çıkar. Lenin, düne kadar savunduklarını bir kenara atmış, şimdi yeni tezler öne sürmektedir ve Bolşeviklerin neredeyse tamamı onun gerisinde kalarak eski doğruları savunmaktadır.

Geçici Hükümete karşı tutum bunlardan biridir, mühürlü vagonun üzerindeki ifadelerinden ne düşündüğü belli olan Lenin, geçici hükümete destek veya hayırhah yaklaşım yerine devrimin yeni evresine geçilmesini savunurken Bolşevikler bu fikirde değildir -ki onlar hala aşamalı düşünmekte, Geçici Hükümet önermeyi devrimin demokratik aşamasında bir tür görev saymaktadır. Kırılma anlarında çok az sayıda ismin yeni döneme ayak uyduracağı ve genelin, ortalamanın eskide direneceği belirlemesi tam da bir devrim anında ispatlanmıştır. Direnç o denli yoğundur ki Lenin, bir defaya mahsus olmayan bir biçimde orada istifa restini kullanacaktır.

Arkadaşlarını ikna etmekte yaşadığı güçlük, kimi isimlerde görülen kariyerist emeller ve kendini gösterip vitrine çıkma hastalığı Rus devrim sürecinin önde gelen fakat nedense pek üzerinde durulmayan başlıklardan biridir. Zinovyev, Troçki veya tek tek diğer isimlerden önemli bir kısmı devrimin ruhunu kemiren siyasal fraksiyonerliğe yatkın insan tipolojisidir. Devrim anında ve sonrasında bu meseleyle durmaksızın karşılaşacaktır. Çarlık döneminde yoğun baskı kişilerin iradelerini ortadan kaldırmıştır. O kadar ki, nihilizm bir Rus kültür bileşenidir. Çarlığın zorlanma ve yıkılma aşamasında nihilist eğilim karşıt biçimlerde dışa vurmaya başlamıştır. Rusya gibi toplumlarda bireyin özgün tarihi yoktur. Ya isyan edilir ya kul olunur. Rusya'da iki eğilim birden vardı. Devrim anında yenisiyle karşılaşıldı ve devrim yeni insan meselesine yeterince eğilmeyince sonraki yıllarda trajik tablolar yaşandı.

Buradan bakınca Rus devrim sürecinin adeta kadrosuz bir devrim

olduğunu, en azından Bolşevikler bakımından Lenin'in bir yalnız devrimci sıfatını her bakımdan taşıdığını görmek mümkün. Kadro sorunu hiç bitmez, her zaman ihtiyaç vardır ama Lenin'in onca yalnız kalması ve bırakılması trajiktir ve aslında devrimi bekleyen yakın tehlikelere işaret etmektedir. Benzerini Türkiye devrim mücadelesinde, 1971 devrimci çıkışında görmek mümkün. İmkanlar ve insanlar gayet sınırlı, var olanların da kültürel siyasal kimliği zayıftır. Rahatlıkla söylenebilir, meseleyi erken fark edip önlem alan, sadece siyasal düzeyde değil, en az onun kadar önemli olan yeni bir kültür etrafında genç kuşaklar yetiştirmeyi hayati önemde gören yegane siyasal aktör Kürdistan siyasal direniş hareketi olmuştur. Kadro kayıpları dar anlamda kolektifi ilgilendiren sorunların ötesinde bir kültürün, değer sisteminin, yüksek yaşam ölçülerinin ortadan kaybolması anlamına gelir. İnsan her zaman vardır, geçici durgunluklar mümkün olmakla birlikte yoksul halk çocukları devrimlere öyle ya da böyle akmıştır ve akar.

Eğer kültürel değer sistemi aşınmışsa ortalama kadrodaki yüksek

maneviyat ve adanmışlık ölçüleri yıpranacak, kapitalist özel mülkiyet dünyasında ve onun eğitim, kültür, iş hayatına bir ucundan da olsa bulaşıp gelenler kendi alışkanlık, beklenti veya arayışlarını, hatta bireysel travmalarını ilgili kolektifin yeni çıtası haline getirecek ve türlü biçimleriyle çürüme güncel bir mesele halini alacaktır. Türlü mekanizmalarla bunun önünü almak, bazı hallerde devrimin zaferi kadar önemlidir. Hayat ve deneyimler bize başlangıç koşullarında önemsenmeyen kültürel-etik aşınmaların zaman aktıkça devasa problemlere dönüşeceğini söylemektedir.

Sovyet devriminin kadrosuzluk ortamında bir önceki Çarlık dönemi

Bu denli rahat, pratik ve yazdıklarının da esiri olmayan, bütün hüneriyle devrimi zafere taşımaya kilitlenen bir Lenin vardır karşımızda.

kadroları devrim ile birlikte çalışmayı sürdürdü. Kültürel tahribatın etkisi zamanla anlaşıldı ve bir bütün olarak bakıldığında yeni insan sorununa çözüm bulamamak devrimin bizzat kendisine mal olacak sorunlara yol açtı. Tekrar etmek gerekirse savaşta verilen kayıplar, kıymetli insanların kaybı ve diğerleri birer vakia olmakla birlikte, kadro tartışması çerçevesinde Sovyet devriminin sonunu getiren fiziksel kayıplar değil, kayıpların yol açtığı boşluğun devrimci kültürel ruhla giderilememesiydi.

Nisan Tezleri'nin ortaya atılmasının o bağlamda ayrı bir yeri vardır. Tezler sonunda kabul edilir. Buna rağmen, Pravda'da, tezlerin Lenin'in

kişisel görüşü olduğu yazılır. Onlara göre bir burjuva demokratik devrim aşamasının yaşanması ve tüketilmesi gerekmektedir. Lenin bu kafa yapısıyla mücadele etmektedir. Çünkü iktidar artık proletarya ve yoksul köylülük tarafından ele geçirilmelidir. Tuhaf bir biçimde Bolşevikler, Lenin'in düşüncelerine karşı adeta Menşevikleşmişlerdir. Devrimin görevleri ve taktik hüner günden güne gösterilemez, Bolşevikler dünkü doğrularına bağlı kalırlarsa sıradanlaşacaklardır. Buna rağmen Ekim/Kasım'a kadar Lenin adım adım sürece hakim olacak, çocuklarını şaşırta-cak adımlar atacaktır.

Dikkat çeken bir detay da şudur. Lenin, olağan şartlarda Bolşeviklerle ideolojik bakımdan daha yakın duran Menşeviklerden uzak durulmasını istemektedir. Bir de Menşeviklerin ve Bolşeviklerin birleşmesi amacını taşıyan arayışların önünü keser. Aynı Lenin, Narodnik mirasın izinden yürüyen Sol Sosyalist Devrimcilerden uzak durma eğilimi taşımamaktadır. O kadar ki toprak sorunu konusunda klasik Marksist yaklaşımı üreten Lenin o programı kenara iter ve yoksul köylüye toprak dağıtımını içeren Narodnik tarım programını kabul eder. Henüz dünya savaşı sürmektedir ve Rus ordusu perişandır. Ordu denilen nüfus da yoksul köylü çocuklarından oluşur. Plehanov'un da savunucusu olduğu bakış açısına göre kapitalizm köylülüğü tasfiye edecek, sanayi gelişecek, köylüler işçi olacak, bilinç kazanacaktır vb. "Ölme eşeğim ölme" diyen Nasreddin Hoca fıkrasındaki gibi boş beklentidir bu.

Bütün Menşevikler ve büyük oranda Bolşevikler toprak sorunu konusunda klasik beklenti içindeyken, 1917 yılında devrimi duyan

askerler ordudan kaçıp köylerine dönmekte, büyük mülkiyetteki topraklara el koymaya girişmekteydi. Lenin durumu görmüş ve oraya hücum etmişti. Sadece bu mu, ‘Emperyalizm’ çalışmasında Buharin ve Hilferding’in görüşlerinden geniş ölçüde yararlanmıştı. Bu denli rahat, pratik ve yazdıklarının da esiri olmayan, bütün hüneriyle devrimi zafere taşımaya kilitlenen bir Lenin vardır karşımızda. Şunu da tespit etmek gerek: Bütün diğer bileşenler sabit kalmak koşuluyla, ‘normal şartlar altında’, yapılan analizler ancak ve sadece orada o zaman aralığında geçerli olur. Sonraki bütün devrimlerde de göreceğimiz gibi, hiçbiri kitapta yazılana, hatta genel kabullere bağlı kalmadan hayata geçmiş ve bu nedenle devrim pratikleri de devrim teorisine hala derinleştirmeyi bekleyen girdiler sağlanmıştı.

Lenin en zor zamanlarda dahi en uzak görünen kesimlerle iletişimi ve birlikte neler yapılabileceğini düşünen bir bakış açısına sahipti. Kadetler mi, onlarla da iletişim mümkündür. Devrim anlarındaysa Lenin’in kendi sağına kapıyı kapattığını görebiliyoruz. Sol Sosyalist Devrimciler gibi Anarşistlerle de dirsek teması bunu anlatır. Durumu ele almak ve temel ilkeleri o somuta uygulamak ancak bunu da bütün teorik politik yetkinliğiyle yapmak kendisinin alametifarikasıdır. Menşeviklerin Lenin’i kast ederek biraz da alaycı edayla “Bakunin’in boş tahtına oturdu”, demesi ve buradan hareketle ajitasyon yapması dikkate değerdir. Sosyalist Devrimciler ile Anarşist grupların, 1905 devrimi yenilgisi, ardından gelen Stolypin gericiği döneminde dört bin civarında polis, bürokrat ve çiftlik sahibini öldürdüğünü, bu arada

halk kitleleri arasında yaygın bir sempati topladığını da kaydetmek gerek.

Bütün o zaman aralığında Menşevikler Lenin’in itibar etmediği en somut politik adres. Şunu da kaydetmek gerek: Menşevikler ağır sanayide Bolşevikler ise daha “geri” sayılan iş kollarında örgütlenmişlerdi ve Lenin bizzat Troçki tarafından “Rusya işçi sınıfındaki geriliğin profesyonel istismarcısı” sayılıyordu. Bunda Lenin’in din ve milliyetler sorunu gibi başlıklarda toplumsal gelenek ve kültürü dikkate almasının, teorik snopluga karşı sosyalist halkçı bir yerde durmasının payı bulunuyordu. Ezber yapmakla Teori bir olmadığı gibi bakış açısına yatkın olmakla düşünce üretmek aynı değildir. Rus devriminin bilinen isimleri genellikle Marx ve Engels’ten okuduklarını basitçe kopyalayıp çoğaltarak yol alamaya çalıştı, nihayet ve nihayet onlardan bugüne pek bir şey kalmadı. Lenin, neredeyse bütün zamanlarda yolunu kendi başına açmak zorunda kaldı, bu gibi dayanışmalardan veya ortak düşünce havuzundan yoksun kaldı.

Devrimden bir süre sonra, Lenin dünya devrimi arayışı ile birlikte yeni bir Enternasyonal düşündüysede de devrim dalgası umudu gerçekleşmedi. Enternasyonal, ona biçilen misyonun aksine, giderek savunmaya çekilen, ihtiyat kuvvet arayan bir araç olarak ortaya çıktı. 1920’deyse bu kez dünya devrimini arayan Lenin gitmiş yerine sanki bir başkası gelmiştir ve reel politika etrafında bir perspektifle yazıyordu: “Sol Komünizm- Çocukluk Hastalığı”. Bir önceki yılın Lenin’i artık yoktur ve başka şeyler söylemektedir. Sabit, durmaksızın tekrar eden, kelimelelere takılan, “Marksizm şudur budur” diye kuru polemiklere giren değil,

Marxizm'e irade aşısı alabildiğine cesaretle yapan bir Lenin portresi, devrimci ve sosyalist hareketlerin, daha özel olarak devrimci Marksist akım ve grupların bugünkü çok boyutlu teorik politik krizi neden aşamadıkları hakkında da kimi fikirler veriyor.

Bir de şuradan düşünelim: Lenin 1917'de Rusya'ya döndüğünde, iki yıl içinde yanlışlanacak bir tez ileri sürüyordu: Sosyalist Dünya Devrimi. Evet Lenin bunu çok zorladı, Avrupa'dan başlayacağını düşündü, böyle bir devrimler serisi Rusya coğrafyasındaki devrimi rahatlatıyordu. Hatta Sovyet Devrimi bu sayede ayakta kalabilecekti. Ne var

**Çok değil on yıl içinde,
Sekterizm Komünist
Parti'yi kemirecek ve parti
içinde de farklı sesler türlü
biçimlerde susturulacaktı.**

ki 1919 yılı geride kaldığında Lenin devrimlerin yenildiğini gördü. Dolayısıyla dünyanın ilk devrimi bir bakıma yanlış bir beklentiye yaslanan sloganla başarıldı.

Yazı kapsamında konuya eğildiğimizde devrimler için öncelikli olanın harika fikirler olmadığını, yanlış tez veya fikirlerle de devrimlerin mümkün olduğunu görebiliriz. Ancak bir bundan daha önemli ve bu arada sonuç tayin edici olan, Lenin'in sağlam bir örgütünün olması ve söz konusu örgütün de halk kitleleri içinde varlığını sürdürerek, işçi emekçilerin gündelik hayatında yer alması ve kendi grupsal ihtiyaçları yerine halkın taleplerini öne çıkarmasıydı. De-

vasa kadro sorununa karşın devrimde Troçki, Kamenev, Zinonyev gibi figürlere rastlanır. Bunların sonraki siyasal yönelimleri ve kişisel zaafı ne olursa olsun mesela birinin hitabet gücü, diğerinin etkileyici günlük pratiği, berikinin sahada olması gibi pek çok detay eşliğinde ele alındığında devrimin bu gibi isimlerle birlikte düşünülmesi gerçek tabloyu ortaya koymaya yarar.

Bütün o hız içinde devrimin, dolaşısıyla onun lideri sıfatıyla Lenin'in hatası, devrimden sonra olayların akışına kapılmak ve devrimden önceki gibi davranarak stratejik düzlemde sosyalist demokrasinin ortadan kalkmasına yol açan adımları engellememektir. Devrim bileşeni siyasal güçlerin geri çekilmesinin önemsenmemesi ve daha sonra 1918 yazında Fanya Kaplan suikastının ardından muhalefete dönük kontrolsüz şiddet dalgasını durdurmamak, sonuçları ağır ciddi bir siyasal kırılmaydı.

Parti içinde sosyalist demokrasi çerçevesinde farklı fikirlerin mücadelesini partinin teorik ve siyasal üretiminin dinamizmine çevirme, eleştirilerle birlikte ortak bir geleceğe yürüme iradesi korunamadığı için Sovyetler zamanla komünist Parti'nin bir aparatına dönerek işlevselliğini kaybetti. Parti içindeki mücadelede şiddetin kullanılması öne geçti. Beklenen Avrupa devrimi de yenilince içeride, iradesini birbirine zor yoluyla dayatmaya çalışan parçalı bir yapı ortaya çıktı ve Bolşeviklerin zaferi yara aldı. Çok değil on yıl içinde, sekterizm Komünist Parti'yi kemirecek ve parti içinde de farklı sesler türlü biçimlerde susturulacaktı.

Ekim devrimi sırasında ölenlerin sayısı fazla değildir. Bu açıdan dev-

rim- ayaklanma anının kısalığı, profesyonel hazırlığı zayıf Bolşeviklerin yararınaydı. Lenin'in, bazen merkez komitesinin düz ayak bakışlı isimleri yüzünden darbelense bile, devrimin zaferine kilitlenmiş adımları olmasa doğru zamanda doğru hamleleri yapmak muhtemelen mümkün olmayacaktı. O kısacık zaman aralığı hızlı kitleleşme dönemidir.

Devrim yılında Bolşevikler, halkın içinde olma ve onların sahipleneceği sloganları öne süren becerileriyle öne çıkar ve çekirdek kadro sayısını binlere çıkarır. Kısacası elinizde her zaman kuvvetli, taktik esnekliği olan, ilkeleri ayak bağına dönüştürmeyen, pratik zekası kuvvetli bir örgüt olmak zorundadır. Türkiye siyasi coğrafyasında, on binleri bulan kadro kaynağına rağmen en temel sorununun kadro olduğunu her zaman söyleyen Kürt siyasi hareketinin fiziksel kayıp veya politik virajlarda çok sayıda kadro kaybına karşın yoluna devam edebilmesi, hareketin asıl yığınağı, doğru biçimde kadro alanına yaptığını gösterir. Türkiye devrimci hareketi genellikle bütün gücünü açığa çıkaran, hatta zaman zaman bunu abartan eğilimler taşırken Kürt

hareketinin bundan ısrarla uzak durarak rezervini genişletme, nitelikli hale getirme kültürü onu polisiye adımlarla denetlenebilen bir grup olmaktan çıkararak devrimci halk hareketine dönüştürmüştür. Uzun süreli siyasal özgürlük mücadelelerinde, ideolojileri, doğru veya yanlış teorik politik analizlerden bağımsız olarak, dar grup gücüyle yol almaya çalışanların nefesinin kesilmesi neredeyse kaçınılmazken her an her politik manevraya hazır, dogmatik koşullanması olmayan insan kaynağı bulunan kültürel ve siyasal bakımdan halk kitlelerine dayanan akımların sonuca ulaşma kapasitesi günden güne kuvvetlenir. Türkiye'de ilki denendi, pek çok araçla- yöntemle zorlandı ancak en geniş haliyle bile devrimci hareket bir gruplar dünyası dilinden, sınırlılıklarından, toplumsal-tarihsel kültüre uzaklık handikabından sürekliliği sağlanmış biçimlerle kurtulamadı. En genel anlamıyla ezilenler dünyası bileşenleriyle kuşatıcı, kalıcı ve onlardan öğrenme hissini diri tutan bir ilişki geliştirildiğinde esneme kapasitesi artacaktır. Yeni devrimler bu karşılıklı etkileşim sahasında yaratılan imkanlarla zafere ulaşacaktır.

Erdoğan'ın faşist saray rejimi, bugün henüz, kazanılmış demokratik hakları ve yasal demokratik mevzileri bütünüyle ortadan kaldırmayı başarmış değilse, hatta burjuva muhalefet blokunun bütünüyle canına okumaya yönelmemişse, bunun ilk nedeni, olanca kuvvetiyle saldırmasına rağmen silahlı Kürt ulusal demokratik direnişini kıramamış, silahlı devrimci-demokratik mücadele odaklarını yok edememiş olmasıdır. Teori Ve Eylem dergisi de halen yayınlanabiliyor oluşunu buna borçludur.